

Edin Halapić

**TENDENCIJE
VRHOVNOG SUDA
SJEDINJENIH
AMERIČKIH DRŽAVA
U PRVOJ POLOVINI
XX VIJEKA**

Edin Halapić

TENDENCIJE VRHOVNOG SUDA SJEDINJENIH AMERIČKIH
DRŽAVA U PRVOJ POLOVINI XX VIJEKA

TENDENCIJE VRHOVNOG SUDA SJEDINJENIH AMERIČKIH
DRŽAVA U PRVOJ POLOVINI XX VIJEKA
Prof. dr. Edin Halapić

Izdavač:
Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu

Glavni i odgovorni urednik:
prof. dr. Zinka Grbo

Recenzenti:
prof. dr. Enes Durmišević
prof. dr. Samir Aličić

Tehničko uređenje i računarska obrada:
Narcis Pozderac

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

347.991(73)

HALAPIĆ, Edin

Tendencije Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u prvoj polovini XX vijeka /
Edin Halapić. - Sarajevo : Pravni fakultet Univerziteta, 2022. - 169 str. ; 25 cm

Bibliografija: str. 163-169 ; bibliografske i druge bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-14-040-2
COBISS.BH-ID 48624646

Edin Halapić

TENDENCIJE VRHOVNOG
SUDA SJEDINJENIH
AMERIČKIH DRŽAVA
U PRVOJ POLOVINI
XX VIJEKA

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu
Sarajevo, 2022

Sinovima Harisu i Danijatu

PREDGOVOR

Reforma nastavnog plana i programa Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, dovela je do uvođenja novih predmeta. Raniji predmet pod nazivom *Osnove precedentnog prava* zamijenjen je novim predmetom *Anglo-američko pravo: istraživanje izvora*. Ovaj predmet izučava se na II godini dodiplomskog studija u kategoriji izbornog predmeta. U skladu sa novim planom i programom, predmet izučava englesko i pravo Sjedinjenih Američkih Država. Kao poseban dio spomenutog predmeta, dominantno je pitanje analize ključnih slučajeva Vrhovnog suda. Ovaj udžbenik sadrži sudske slučajeve prve polovine XX vijeka i namijenjen je studentima pravnih fakulteta ali i široj čitalačkoj publici. Udžbenik obuhvata analizu sudskih slučajeva odnosno praksu Vrhovnog suda u jednom karakterističnom vremenskom periodu. Ovaj period uticao je na izgradnju pravnog sistema kao i budući status Sjedinjenih Američkih Država.

Autor koristi priliku da se iskreno zahvali recenzentima profesoru Enesu Durmiševiću i profesoru Samiru Aličiću na pomoći prilikom pisanja udžbenika. Posebnu zahvalnost dugujem rahmetli profesoru Fikretu Karčiću koji je kontinuirano pratio moj naučni razvoj.

Zahvaljujem se i mojoj porodici: majci Suadi, sestri Nermini, supruzi Nataši i sinovima Harisu i Danijalu. Autor se zahvaljuje Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu na finansijskoj podršci prilikom publikacije udžbenika.

Sarajevo, 21. mart 2022. godine.

Autor

UVOD

Izučavanje karakterističnih pravnih sistema u velikoj mjeri se oslanja i na poznavanje sudskog sistema. Kada se govori o Sjedinjenim Američkim Državama i karakterističnom obliku federalizma, za razumijevanje razvoja prava neophodno je poznavati praksu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država. Uz navedeno, potrebno je poznavati i sudsku organizaciju Sjedinjenih Američkih Država. Sudski sistem obuhvata dva paralelna sudska sistema. Prvu kategoriju čini državni sudski sistem ili sistem sudova unutar federalnih jedinica, a drugu kategoriju čini federalni sudski sistem. Za razliku od mnogih sudova, Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država, uspostavljen je članom III Ustava iz 1787. godine kao sudska grana vlasti. Donošenjem Zakona o sudstvu (Judiciary Act) 1789. godine uspostavljena je federalna struktura sudova kao i broj sudija Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država. Konačna struktura uspostavljena je 1869. godine sa donošenjem novog zakona. Od tada, Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država predstavlja najznačajniju instituciju američkog pravnog sistema. Nadležnost suda detaljno je regulisana ustavnim tekstom. Međutim, sud je inicirao posebnu doktrinu koju ne možemo prepoznati u ustavnom ili zakonskom tekstu. U pitanju je doktrina sudske kontrole (Judicial Review). Ova doktrina počiva na pravu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država da vrši ocjenu ustavnosti zakona. U literaturi, uz spomenuti naziv doktrine, koriste se termini sudska obnova procesa, sudsko preispitivanje ili sudska revizija. Doktrina je prisutna u pravno-političkom životu Sjedinjenih Američkih Država više od dvije stotine godina. Prva polovina XX vijeka predstavlja karakterističnu razvojnu fazu Sjedinjenih Američkih Država. Ovdje se posebno ističe status Sjedinjenih Američkih Država tokom Prvog svjetskog rata. Početak XX vijeka predstavlja period

industrijalizacije, velike ekspanzije korporativnog poslovanja i nagli porast broja stanovnika. Okončanjem faze koju je literatura okarakterisala kao „rekonstrukcija“ koja je uslijedila okončanjem građanskog rata, Sjedinjene Američke Države suočavaju se sa kapitalizmom. Kao novi ekonomsko-društveni sistem, kapitalizam je uspio transformisati ekonomsku dinamiku razvoja. Vrlo brzo, kapitalizam je prerastao u jednu od najznačajnijih činjenica američke ekonomije i društva. Prva polovina XX vijeka može se posmatrati i kroz razvoj nauke, obzirom da su najstariji univerziteti formirani daleke 1838. godine kao što je slučaj sa Djuk Univerzitetom (Duke University). Najstarija pravna škola potiče iz ranijeg perioda, tačnije iz 1817. godine, kada je osnovana Harvardska pravna škola (Harvard Law School). Razvoj nauke kao i mnogobrojne promjene, uticale su na rad Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država. U ovom periodu, sud je morao da se prilagodi novim okolnostima koje su postale sastavni dio američkog društva. Ovo je dovelo do radikalnih promjena, obzirom da se Vrhovni sud našao u znatno izmijenjenom ustavnom okruženju. Iz ovog perioda možemo navesti da je rad suda do 1910. godine literatura okarakterisala kao „pozlaćeno doba“ (Gilded Age). Isti period uticao je i na zakonodavnu aktivnost Kongresa Sjedinjenih Američkih Država, koji je sa novim zakonima pokušao slijediti ubrzani tempo razvoja prava, ekonomije i društva. Sadržaj ovog udžbenika odnosi se na kratke napomene o historijatu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država i analizu najznačajnijih presuda iz prve polovine XX vijeka. Udžbenik je namijenjen studentima pravnih fakulteta kao i široj čitalačkoj publici. Praktična primjena udžbenika može se prepoznati i u komparativnom pravu.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	7
UVOD	9
1. SUDSKI SISTEM SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I USTAV IZ 1787. GODINE	13
2. USPOSTAVLJANJE VRHOVNOG SUDA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I SUDSKE DOKTRINE	19
3. PRAKSA VRHOVNOG SUDA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA U PRVOJ POLOVINI XX VIJEKA	25
3.1. SLOBODA GOVORA I ŠTAMPE	26
3.2. <i>SCHENCK V. UNITED STATES</i> 249 U.S. 47 (1919)	27
4. VRHOVNI SUD SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I NOVI KURS (NEW DEAL)	35
4.1. <i>LOUISVILLE JOIN STOCK LAND BANK v. RADFORD</i> 295 U.S. 555 (1935)	37
4.2. <i>HUMPHREY'S EXECUTOR v. UNITED STATES</i> 295 U.S. 602 (1935)	43
4.3. <i>A. L. A. SCHECHTER POULTRY CORPORATION</i> <i>V. UNITED STATES</i> 295 U.S. 495 (1935)	47
5. VRHOVNI SUD I SLOBODA ISPOVIJEDANJA RELIGIJE I FINANSIRANJE OBRAZOVNIH USTANOVA	53
5.1. <i>CANTWELL v. CONNECTICUT</i> 310 U.S. 296 (1940)	55
5.2. <i>EVERSON v. BOARD OF EDUCATION OF EWING</i> <i>TOWNSHIP</i> 330 U.S. 1 (1947)	61
6. VRHOVNI SUD SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I RASNA DISKRIMINACIJA	67
6.1. <i>BEREA COLLEGE, Plf. in Err., v. COMMONWEALTH</i> <i>of KENTUCKY</i> 211 U.S. 45 (1908)	69
6.2. <i>GONG LUM At. Al v. RICE Et. Al</i> 275 U.S. 78 (1927)	74
6.3. <i>STATE OF MISSOURI Et. Rel GAINES V. CANADA Et. Al.</i> 305 U.S. 337 (1938)	79

7.	VRHOVNI SUD SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I ZAŠTITA JAVNOG ZDRAVLJA I SIGURNOSTI GRAĐANA	85
7.1.	<i>COMPAGNIE FRANCAIESE DE NAVIGATION A VAPEUR, Plff. In Err., v. STATE OF BOARD OF HEALTH</i> 186 U.S. 380 (1902)	87
7.2.	<i>HENNING JACOBSON, Plff. In Err.,v. COMMONWEALTH OF MASSACHUSETTS</i> 197 U.S. 11 (1905)	93
7.3.	<i>ZUCHT v. KING Et Al.</i> , 260 U.S. 174 (1922)	99
8.	VRHOVNI SUD SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I PITANJE PRINUDNE STERILIZACIJE	105
8.1.	<i>BUCK v. BELL, SUPERINTENDENT OF STATE COLONY EPILEPTICS AND FEEBLE MINDED</i> 274 U.S. 200 (1927) .	107
8.2.	<i>SKINNER v. STATE OF OKLAHOMA ex. Rel. WILLIAMSON, Atty. Gen. OF OKLAHOMA</i> 316 U.S. 535 (1942)	113
9.	VRHOVNI SUD SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA U II SVJETSKOM RATU	119
9.1.	<i>EX PARTE QUIRIN</i> 317 U.S. 1 (1942) (Slučaj Nacističke sabotaže)	121
9.2.	<i>KOREMATSU V. UNITED STATES</i> 323 U.S. 214 (1944)	129
	APPENDIX I	137
	USTAV SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA IZ 1787. GODINE	137
	APPENDIX II	150
	ZAKON O PRAVIMA IZ 1791. GODINE (BILL OF RIGHTS)	150
	APPENDIX III	153
	USTAVNI AMANDMANI 1798-1992	153
	LITERATURA	163

1.

SUDSKI SISTEM SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I USTAV IZ 1787. GODINE

Korijen sudskog sistema Sjedinjenih Američkih Država potrebno je potražiti u kolonijalnom periodu (kolonijalna faza). Način formiranja prvih kolonija i kolonijalnih gradova krije odgovor o načinu nastanka prvih sudova. Sudovi su nastajali na osnovu posebnih kraljevih povelja, a kasnije na osnovu naredbi kolonijalnih guvernera koje je ovlastio engleski kralj. Kao primjer možemo navesti slučaj Virdžinije (Virginia) gdje je guverner tokom 1679. godine dobio ovlaštenje kralja za osnivanje svih sudova u koloniji.¹ Formiranjem tzv. trinaest prvobitnih kolonija nadležnost za uspostavljanje sudova pripala je posebnim tijelima koja su postojala u svim kolonijama. U pitanju su predstavničke ili kolonijalne skupštine koje su u početku obavljale zakonodavnu i sudsku funkciju. Ova praksa napuštena je krajem XVII vijeka kada su skupštine zadržale samo pravo formiranja sudova. Kolonije nisu imale jedinstven pristup u formiranju sudova. To je na kraju dovelo do uspostave trinaest različitih sudskih sistema. Međutim, postoje zajedničke karakteristike u procesu nastanka sudova. Jedna od karakteristika je da su sve kolonije uspostavile mirovne sudove (Justice of the Peace) i kancelarove sudove (Court of Chancery) koji se često nazivaju

---

¹ Opširnije o načinu formiranja sudova u spomenutoj koloniji vidjeti: Raifa Festić, “Nešto o nastanku sudova u engleskim kolonijama u Sjevernoj Americi”, *Godišnjak pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu*, XXVII (1980), str. 190. Profesorica Festić bavila se istraživanjem recepcije engleskog prava u kolonijama, porotom, porijeklom sudova u kolonijama kao i karakteristikama američkog pravnog sistema. Radovi profesorice korišteni su prilikom pisanja ovog udžbenika.

sudovi pravičnosti (Court of Equity). Za razliku od navedenih primjera, u pogledu nadležnosti kolonijalnih sudova, postojale su velike razlike. Kao primjer možemo navesti Nju Džersi (New Jersey) i nadležnost Vrhovnog suda (Supreme Court of Judicature). Ovaj sud objedinio je nadležnost suda kraljevog stola, suda nadležnog za obične sporove i Visokog finansijskog suda.² Proces nastanka kolonijalnih sudova zavisio je od statusa kolonije odnosno od načina njenog nastanka.³ Međutim, niz promjena nastupit će sa potpisivanjem mirovnog ugovora u Parizu 1763. godine. Od tada počinje restriktivna finansijska politika Velike Britanije koja se odnosila na kolonije. Niz zakona doveo je do odgovora kolonista koji se sastojao od odbijanja plaćanja novih kategorija poreza ali i bojkota na uvoz britanskih proizvoda. Od tada počinju sukobi između kolonista i britanske vojske. U pružanju otpora kod kolonista se razvila svijest o zajedničkom otporu, što je uticalo na organizovanje Kongresa predstavnika južnih i sjevernih kolonija. U međuvremenu, kao odgovor na poresku politiku, kolonisti su svoje stavove pretočili u Deklaraciju o pravima Amerikanaca (Declaration on the Rights of Americans) koja potiče iz 1765. godine.⁴ Sa prvim sukobima, donosi se odluka o organizovanju Kongresa u čijem radu će učestvovati predstavnici južnih i sjevernih kolonija. Kongres je održan u Filadelfiji (Philadelphia) u periodu od 6. septembra do 26. oktobra 1774. godine i poznat je kao Prvi kontinentalni kongres. Najznačajnija odluka zasjedanja je Deklaracija o pravima kojom se po prvi put uspostavlja samouprava u kolonijama i zabrana trgovinskih odnosa sa Velikom Britanijom. Na zasjedanju je donijeta odluka da se Kongres sastane u maju 1775. godine. Drugi kontinentalni kongres zasjedao je u Filadelfiji i pokazao je veću odlučnost u rješavanju niza problema. Donijeta je odluka o imenovanju Džordža Vašingtona (George Washington) na mjesto vrhovnog komandanta, a krajem 1775. i početkom 1776. godine nekoliko kolonija proglašava samostalnost. Velike promjene nastupile su sa donošenjem Virdžinijske Deklaracije o

² Opširnije o navedenim nadležnostima suda u Nju Džersiju vidjeti: Erwin S. Surrency, "The courts in the American colonies", *The American Journal of Legal History*, Vol. 11 (1967), str. 261.

³ Kolonije prema načinu formiranja možemo podijeliti na krunske, kompanijske i pojedinačne ili vlasničke. Primjedba autora.

⁴ Vidjeti: Raifa Festić, *Opća historija države i prava*, (Studentska štamparija Univerziteta, Sarajevo, 1998), str. 233.

samostalnosti (The Virginia Declaration of Rights) iz 1776. godine. Ovo je i bio povod za reakciju Kongresa koja je uslijedila 4. jula 1776. godine, usvajanjem Deklaracije o nezavisnosti (Declaration of Independence).⁵ Međutim, donošenje Deklaracije nije uticalo na ujedinjenje kolonija odnosno formiranje nove države. Veliki korak ka tome predstavlja odluka o usvajanju prvog ustava, koja je donijeta tokom Drugog kontinentalnog kongresa. Ustav je poznat pod nazivom “Članci Konfederacije i vječitog saveza” (The Articles of Confederation and Perpetual Union) koji je ratifikovan 1. marta 1781. godine. Ovaj ustav ostao je na snazi sve do donošenja novog ustava 1787. godine.⁶ Novim ustavom prihvatili su se principi rimske republike, podjele vlasti po uzoru na Monteskjea (Charles-Louis Montesquieu) i pravno-politička filozofija Džona Loka (John Locke).⁷ Ustav iz 1787. godine sastoji se od preambule i sedam dužih članova, a ukupan broj amandmana iznosi dvadeset sedam koji su ratifikovani u periodu od 1791. do 1992. godine.⁸ Ukupan broj amandmana uticao je na karakter ustava

⁵ Ovom Deklaracijom prekinute su sve veze sa Velikom Britanijom a datum donošenja obilježava se kao Dan nezavisnosti Sjedinjenih Američkih Država. Puni naziv dokumenta je Jednoglasna Deklaracija trinaest država Amerike (Unanimous Declaration of the thirteen United States of America). Vidjeti: *Encyclopaedia Britannica* (Encyclopaedia Britannica, INC William Benton, London, 1963), Vol. 3., str. 584-585.

⁶ Opširnije o Člancima Konfederacije i vječitog saveza vidjeti: *Encyclopedia Americana* (Americana Corporation, New York, 1963) Vol. 7., str. 693. Tekst ustava: Kermit L. Hall, Paul Fikelman i James W. Ely, Jr., *American Legal History - Cases and Materials* (Oxford University Press, New York, London, 2005), str. 108-109.

⁷ Značajan uticaj na “Tvorce Ustava” (Framers of Constitution) imalo je djelo Monteskjea *Duh zakona* (The Spirit of the Laws) iz 1748. godine koje sadrži teoriju podjele vlasti. Međutim, ovo djelo je kritikovano iz različitih osnova, što je dovelo do objavljivanja novog djela samo dvije godine kasnije. Monteskje je 1750 godine objavio *Obranu duha zakona* (*Defense of the Spirit of the Laws*). Međutim, 1751. godine katolička crkva je djelo *Duh zakona* uvrstila u indeks zabranjenih knjiga (Index of Forbidden Books). Opširnije vidjeti <https://plato.stanford.edu/entries/montesquieu/>. Stranici se pristupilo 23.03.2021. godine. Literatura pod terminom “Tvorci Ustava” podrazumijeva tadašnje političke lidere i to Aleksandra Hamiltona (Alexandar Hamilton), Džejsma Medisona (James Madison) i Džon Džeja (Jonh Jay). Opširnije o “Tvorcima Ustava” vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država (1790-2005)*, (Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2015), str. 28-29.

⁸ Posljednji amandman ratifikovan je 7. maja 1992. godine. Opširnije o ukupnom broju amandmana vidjeti zvaničnu internet adresu Minesota Univerziteta (University of Minnesota) http://hrlibrary.umn.edu/education/all_amendments_usconst.htm. Stranici se pristupilo 25.03.2021. godine.

koji se danas smatra krutim i najstarijim važećim ustavom. Ustav Sjedinjenih Američkih Država iz 1787. godine predstavljao je snažnu osnovu za izgradnju budućeg sudskog sistema. Međutim, teritorijalna ekspanzija ukazivala je na reorganizaciju postojećeg sistema sudova. Sudska reorganizacija uslijedila je 1802., 1820., 1837., 1855., 1863. i 1891. godine.⁹ Završetkom reorganizacije a pod uticajem historijskih i političkih okolnosti, uspostavljena je sudska organizacija koja obuhvata dva paralelna sudska sistema. Prvi je državni (sudski sistem federalnih jedinica-država) a drugi je federalni sudski sistem. Unutar državnog sudskog sistema nalaze se sudovi nastali na osnovu zakona ili ustava federalnih jedinica. Obzirom da nije došlo do uspostavljanja jednoobraznosti u nastanku sudova, ovaj sistem je po svom karakteru decentralizovan. Sudovi koji čine državni nivo su apelacioni sudovi države koji se nalaze na vrhu sudske piramide. Ukupan broj ovih sudova iznosi pedeset. Naredna kategorija su međustepeni sudovi različite nadležnosti, a njihov broj nije identičan u federalnim jedinicama (državama). Posljednja kategorija su sudovi opšte nadležnosti čiji je broj teško utvrditi a nazivi su različiti što zavisi od države do države. Kao primjer ove kategorije možemo navesti oblasne, okružne, krivične, građanske i sudove za maloljetnike i porodične sporove.¹⁰ Danas su mnoge države prihvatile pravilo posebnih sudova za krivične i građanske postupke. U onim državama koje nisu prihvatile spomenuto pravilo, niži sudovi su nadležni za krivične i građanske postupke manje vrijednosti. U predmetima krivičnog i građanskog karaktera više vrijednosti, nadležnost je povjerena višim sudovima.¹¹ Prema objavljenim podacima za 2018. godinu, ukupan broj predmeta rješavan u okviru državnih sudova iznosi 83,8 miliona predmeta.¹² Za razliku od državnog sudskog sistema, federalni sistem posjeduje

⁹ Opširnije o sudskoj reorganizaciji vidjeti: Rosko Paund, *Jurisprudencija* -knjiga III (JP Službeni list SRJ, Beograd, 2000), str. 205.

¹⁰ O državni sudovima vidjeti: E. Allan Fransworth, *An introduction to the Legal System of the United States* (Oxford University Press, 2010), str. 44.

¹¹ O nadležnosti državnih sudova vidjeti: Fikret Karčić, *Komparativna pravna historija – drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje* (Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2012), str. 125.

¹² Podaci o opterećenju državnih sudova preuzeti od Nacionalnog centra za državne sudove (National Center for State Courts) i godišnje publikacije koja je dostupna na internet adresi http://www.courtstatistics.org/___data/assets/pdf_file/0014/40820/2018-Digest.pdf. Stranici se pristupilo 25.01.2021. godine.

bolju organizaciju i sistematičnost. Federalni sudski sistem čine Vrhovni sud (Supreme Court), Apelacioni sudovi (Court of appeals) i Okružni ili distriktni sudovi (District courts). Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država je najviša sudska instanca čije formiranje počiva u Ustavu iz 1787. godine. Apelacioni sudovi nadležni su za žalbene postupke dostavljene od strane distriktnih sudova. Danas, ukupan broj apelacionih sudova iznosi trinaest. Ovaj broj sudova odgovara geografskoj podjeli teritorije Sjedinjenih Američkih Država. Na posljednjem nivou nalaze se distriktni sudovi koji imaju opštu nadležnost. Ukupan broj sudova odgovara broju distrikta i iznosi devedeset četiri. Distriktni sudovi su nadležni za reviziju odluka federalnih administrativnih agencija. U okviru federalnog sudskog sistema koji se sastoji od tri navedena nivoa, postoji i tzv. posebna kategorija sudova. U pitanju su sudovi jedinstvene nadležnosti u određenim predmetima i apelacioni sudovi nadležni za specifične predmete. Kao sud jedinstvene nadležnosti možemo navesti Porezni sud Sjedinjenih Država (United States Tax Court), a primjer apelacionog je Žalbeni sud Sjedinjenih Država za oružane snage (United States Court of Appeals for the Armed Forces).¹³ Na kraju, neophodno je spomenuti posebna tijela koja su nadležna za administraciju federalnih sudova. Primjer ovih tijela su Federalni sudski centar (Federal Judicial Center-FJC) koji ima edukativni i istraživački karakter.¹⁴ Naredni primjer je Administrativni ured sudova Sjedinjenih Država (Administrative Office of the United States) koji je nadležan za budžetska pitanja i administraciju.¹⁵

¹³ O federalnom sudskom sistemu vidjeti: Edin Halapić, *Kratki uvod u angloameričko pravo* (Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2019), str. 143.

¹⁴ Zvanična internet adresa Federalnog sudskog centra je <https://www.fjc.gov/> gdje se nalazi različiti edukativni sadržaji kao i posebne publikacije.

¹⁵ Internet adresa Administrativnog ureda suda Sjedinjenih Država je <https://www.usa.courts.gov/topics/administrative-office-us-courts>. Ovaj ured objavljuje posebno izdanje pod nazivom *The Federal Court System in United States – An Introduction for Judges and Judicial Administrators in Other Countries*. Navedena internet adresa sadrži posebne publikacije kao što su statistički izvještaji i sudski zapisi.

2.

USPOSTAVLJANJE VRHOVNOG SUDA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I SUDSKE DOKTRINE

Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država nije uspostavljen Ustavom iz 1787. godine. Kongres Sjedinjenih Država je 24. septembra 1789. godine donio Zakon o sudstvu (Judiciary Act) kojim se utvrđuje broj sudija Vrhovnog suda. Zakonom je određeno da sud čini šest sudija, odnosno predsjednik (Chief Justice) i pet sudija (Associated Justices).¹⁶ Ova struktura suda ostala je nepromijenjena sve do novog zakona od 13. februara 1801. godine.¹⁷ Zakon je broj sudija Vrhovnog suda ograničio na pet i proširio nadležnost federalnog sudskog sistema. Nove promjene uslijedile su 1802. godine sa donošenjem zakona kojim se nije uticalo na strukturu suda. Konačna struktura, koja je ostala na snazi do danas, utvrđena je Zakonom o sudstvu od 10. aprila 1869. godine. Ovim zakonom Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država sastoji se od predsjednika suda i osam sudija. Prema zakonu iz 1801. godine, stalno mjesto zasjedanja suda je grad Vašington (Washington), a zakonom iz 1896. godine uspostavljeno je pravilo da sud ima samo jednu godišnju sesiju koja počinje prvog ponedjeljka u mjesecu

---

¹⁶ Tekst Zakona o sudstvu iz 1789. godine dostupan je na zvaničnoj internet adresi Federalnog sudskog centra www.fjc.gov/history. Stranici se pristupilo 26.03.2021. godine.

¹⁷ Spomenuti zakon u literaturi je poznat kao “ponoćni Zakon o sudstvu” nastao kao rezultat izbornog poraza Džona Adamsa (John Adams) 1800. godine. Ovim zakonom Adams je iskoristio svoj položaj i imenovao niz federalnih sudija. Opširnije o spomenutom zakonu vidjeti: William S. Miller, *A Primer of American Courts* (Longman, New York, 2005), str. 32.

februaru. Zakonska rješenja koja su tragala za odgovarajućim pozicioniranjem Vrhovnog suda, na kraju su izgradili sudsku granu vlasti. U historiji, najznačajniji je Zakon o sudstvu iz 1789. godine. Zakon je osigurao autoritet Vrhovnog suda da promijeni ili potvrdi presudu državnog suda koja je odbila zahtjev koji se zasniva na federalnom ustavu, ugovorima i pravu. Pitanje imenovanja sudija Vrhovnog suda detaljno je riješeno članom II. Odjeljak 2. stav 2. Ustava Sjedinjenih Američkih Država iz 1787. godine. Prema spomenutom članu, pravo imenovanja nalazi se u rukama izvršne vlasti, odnosno Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država.¹⁸ Nadležnost suda je određena ustavom u članu III. Odjeljak 2. gdje se navodi prvostepena nadležnost i rješavanje po žalbama u pogledu primjene prava i činjenica. Kao primjer nadležnosti možemo navesti slučajeve koji se odnose na ambasadore, druge diplomatske predstavnike i konzule, slučajeve admiraliteta i pomorskog prava, sporove u kojima su Sjedinjene Države stranka, sporove između dvije ili više država ili sporove između građana raznih država. U slučajevima koji se odnose na ambasadore i diplomatske predstavnike i slučajeve u kojima je neka država stranka, Vrhovni sud sudi u prvom stepenu.¹⁹ Jedna od karakteristika postupka pri Vrhovnom sudu je postojanje porote. Ova institucija je zagarantovana Amandmanom VII u federalnim sudovima i u parnicama koje se odvijaju po pravilima Common Law sistema (precedentnog prava).²⁰ U prvim godinama rada, Vrhovni sud je funkcionisao uz porotu.²¹ Prve kontroverze pojavljuju se u predmetu *Georgia v. Brailsford* iz 1794. godine. U presudi se nalazi obraćanje predsjednika Vrhovnog suda Džona Džeja (John Jay) poroti, gdje se ističe stav predsjednika suda da porota ima pravo da presuđuje o pravu

¹⁸ Opširnije vidjeti Ustav Sjedinjenih Američkih Država iz 1787. godine. Tekst ustava na domaćem jeziku: Fikret Karčić, *Pravni tekstovi - Odabrani izvori za Opću historiju države i prava* (Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2005), str. 255-266. Tekst ustava na engleskom jeziku: Akhil Reed Amar, *America's Constitution - A Biography* (Random House, New York, 2005), str. 479-489.

¹⁹ O nadležnosti Vrhovnog suda vidjeti Ustav iz 1787. godine, član III, odjeljak 2 i 3. Tekst ustava: Fikret Karčić, *Pravni tekstovi...*, str. 262.

²⁰ Tekst Amandmana VII: Ibid., str. 266.

²¹ U literaturi period od 1790. godine do 1810. poznat je kao Prvi sud. Vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni sud...*, str. 47-50. O Prvom sudu na engleskom jeziku vidjeti: Bernard Schwartz, *A History of the Supreme Court* (Oxford University Press, New York, Oxford, 1993), str. 15.

ali i o činjenicama.²² Sud je iste godine u predmetu *Chisholm v. Georgia* sazvao porotu, ali je tokom postupka porota raspuštena zbog nepostojanja pitanja koja su u nadležnosti porote. Naredne godine, odnosno 1795. godine Vrhovni sud je okončao postupak uz prisustvo porote u neobjavljenom predmetu *Oswald v. New York*. Na kraju, tokom 1797. godine sud je sproveo postupak, za koji će se uspostaviti da je i posljednji uz prisustvo porote. U pitanju je neobjavljena presuda u predmetu *Cutting v. South Carolina*.²³ Međutim, pravna historija smatra da je predmet iz 1794. godine imao ključnu ulogu u ukidanju institucije porote u radu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država. Kroz svoju historiju, Vrhovni sud se pojavljuje kao tvorac različitih doktrina. Doktrine su nastale na osnovu različitih pristupa tumačenja ustavnog ili zakonskog teksta. Primjer doktrine je predmet iz 1896. godine. U pitanju je poznati predmet *Plessy v. Ferguson*. Vrhovni sud je u ovom predmetu opravdao ustavnost državnog zakona Luizijane (Louisiana), kojim se ističe pravilo jednakog ali odvojenog smještaja za bijelce i “obojene rase” u državnom željezničkom saobraćaju.²⁴ Sud je sa presudom u predmetu *Plessy v. Ferguson* uspostavio doktrinu “jednaki ali odvojeni” (Equal but separate) i omogućio postojećem pravnom sistemu primjenu rasne segregacije.²⁵ Ova doktrina ostala je na snazi više od pet decenija i vremenom obuhvatila oblast javnog obrazovanja. Sud je tek 1954. godine u objedinjenom predmetu koji je poznat kao *Brown v. Board of Education of*

²² Opširnije vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Georgia v. Brailsford* iz 1794. godine. Presuda je dostupna <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/3/1>. Stranici se pristupilo 02.04.2021. godine. Prevod autor.

²³ Opširnije o spomenutim postupcima vidjeti: Edin Halapić, *Kratki uvod u angloameričko pravo*, str. 151., i Lochlan F. Shelfer, “Special Juries in the Supreme Court”, *Yale Law Journal*, Vol. 123 (2013), Issue 1., str. 232.

²⁴ Luizijana je 12. maja 1890. godine donijela Zakon br. 111 (Act of May 12, 1890, No.111) koji poznat kao “Zakon o odvojenim kolima” (Separate car Law). Vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni sud...*, str.161. Opširnije o predmetu *Plessy v. Ferguson* vidjeti: Thomas Brook, *Plessy v. Ferguson - A brief History with Documents* (Bedford/St. Martin’s, Boston, New York, 1996), str. 11-34. Presuda Vrhovnog suda u predmetu *Plessy v. Ferguson* dostupna je u bazi podataka Pravnog fakulteta Kornel Univerzitea na zvaničnoj internet adresi <http://www.law.cornell.edu>. Reprint presude dostupan je u navedenoj ediciji *Plessy v. Ferguson - A brief History...*, str. 41-61.

²⁵ Opširnije o uticaju presude na rasizam vidjeti: Maureen Johnson “Separate but (un) equal: Why institutionalized anti-racism is the answer to the never-ending cycle of *Plessy v. Ferguson*”, *University of Richmon Law Review*, Vol. 53 (2018), str. 329-331.

Topeka proglasio segregaciju javnog obrazovanja neustavnim i ukinuo ranije spomenutu doktrinu iz 1896. godine. Posebno mjesto pripada doktrini koja je nastala davne 1803. godine kada je došlo do spora oko preuzimanja dužnosti federalnog sudije. Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država je predmetom *Marbury v. Madison* iz 1803. godine uspostavio doktrinu “sudske kontrole” (Judicial Review).²⁶ Ova doktrina može se prevesti kao sudska obnova procesa ili sudsko preispitivanje. Sud je sa ovom doktrinom ojačao svoj status i ulogu, ali ono što je važnije, je činjenica da je predmet iz 1803. godine osigurao nezavisnost suda u interpretaciji i primjeni Ustava iz 1787. godine. Presuda u ovom predmetu je rezultat ciljne, tekstualne kao i strukturalne analize čitavog ustava. Autor presude je tadašnji predsjednik suda Džon Maršal (John Marshall) koji u presudi ističe: “da je djelokrug i dužnost sudske službe da kaže šta je pravo. Oni koji primjenjuju pravila na određene slučajeve, moraju iz razloga nužnosti tumačiti i interpretirati to pravilo. Ako su dva zakona u međusobnom sukobu, sudovi moraju odlučiti o djelovanju svakog od njih. Prema tome, ako je zakon u suprotnosti sa ustavom, ako se zakon i ustav odnose na isti slučaj, tako da sud mora odlučiti da li će slučaj presuditi prema zakonu, nepoštujući ustav, ili prema ustavu, nepoštujući zakon, sud mora utvrditi koji od ovih sukobljenih zakona upravlja slučajem. Ovo je osnovna srž sudske dužnosti”.²⁷

Tokom prve polovine XX vijeka, došlo je do krupnih promjena u kulturi, ekonomiji i demografiji. Ovaj period okarakterisan je kroz nekoliko različitih pojava kao što su imigracija, industrijalizacija i urbanizacija. Kao odgovor na krupne promjene koje su zahvatile društvo javljaju se i radikalni pokreti koji nisu prihvatili socijalne i ekonomske promjene. Navedene, kao i druge promjene, ostavile su traga na pravo i pravnu kulturu. U ovom periodu, dva svjetska rata dovela su do krupnih promjena u pravu. Kao primjer možemo navesti aktivniju ulogu Kongresa Sjedinjenih Američkih

²⁶ Opširnije o predmetu *Marbury v. Madison* i spomenutoj doktrini vidjeti: Edin Halapić, “Doktrina sudske kontrole (Judicial Review) – *Marbury v. Madison* (1803) “ *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, LVI (2013), str. 29-53. Presuda u predmetu *Marbury v. Madison* dostupna je u posebnoj ediciji pod nazivom: *William Marbury v. James Madison, Secretary of the State of the United States*, (Essential Documents, Great Neck Publishing, 2009).

²⁷ Op.citati: Presuda *Marbury v. Madison*, str. 5. Prevod autor.

Država u regulisanju ekonomskih pitanja kao i naglo povećanje moći izvršne grane vlasti, odnosno Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država. Prva polovina XX vijeka uticala je da se status građanskih prava i sloboda transformiše u jedno značajno pravno i političko pitanje. Isti period, može se okarakterisati kao najniža tačka u razvoju građanskih prava afro-američkog stanovništva koje je imalo aktivnu ulogu u Drugom svjetskom ratu. Međutim, pitanje statusa afro-američkog stanovništva i njihovih građanskih prava i sloboda počinje se poboljšavati sa formiranjem posebnog udruženja. Ovo udruženje je nastalo 1909. godine, a zvanični naziv mu je Nacionalno udruženje za unapređenje položaja obojenih ljudi (National Association for the Advancement of Colored People-NAACP) koje je svoj prvi ogranak uspostavilo u Teksasu (Texas) u mjestu El Paso.²⁸ Period prve polovine XX vijeka možemo opisati kao razvojnu fazu koja je dovela do nastanka modernih oblika građanskih prava na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država. Ovo je posljedica različitih represivnih mjera koje su korištene u ratnom periodu kao jedan od mehanizama kojim je raspolagala vlada Sjedinjenih Američkih Država.

Nastavak teksta sadrži analizu predmeta koje je riješio Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država i koji mogu poslužiti kao uvid u sudsku tendenciju. Predmeti koji se mogu smatrati značajnim, odnose se na period prve polovine XX vijeka. Prilikom analize presuda, u specifičnim slučajevima će se ukazati na promjene koje su uticale na Vrhovni sud, uz isticanje najznačajnijih sudija i njihovih mišljenja. Imajući na umu ulogu i značaj građanskih prava u razvoju pravnog sistema i pravne kulture, prve analize presuda odnose se na ovo pitanje.

---

²⁸ Vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni sud ...*, str. 221.

3.

PRAKSA VRHOVNOG SUDA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA U PRVOJ POLOVINI XX VIJEKA

Razvoj Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih država može se pratiti, odnosno posmatrati, kroz presude koje su uticale na razvoj prava, pravne kulture i države. U pitanju su mnogobrojne presude koje imaju status ključnih ili najznačajnijih presuda koje su okončale značajno pravno, političko ili ekonomsko pitanje. Ove presude se koriste kao uvid u tendenciju suda, pod kojom se podrazumijeva težnja, namjera ili postizanje određenog cilja. Kroz svoju dugogodišnju historiju, sud je svojim presudama snažno uticao na razvoj prava, federalizma, slobode govora i niza drugih značajnih pitanja. Međutim, period prve polovine XX vijeka se može posmatrati kao jedna posebna razvojna faza suda. U ovom periodu, Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država osigurati će status najznačajnije institucije američkog pravnog sistema. Tokom prve polovine XX vijeka, sud kao i čitava država funkcionišu u znatno izmijenjenom društvenom i ustavnom okruženju. Ovo se posebno odnosi na period svjetskih ratova koji su, uprkos činjenici da se na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država nisu vodile ratne operacije, uticali na mnoge promjene.²⁹ Ulazak Sjedinjenih Američkih Država u

---

²⁹ Povod za direktno učešće Sjedinjenih Američkih Država u Drugom svjetskom ratu predstavlja napad na mornaričku bazu koja se nalazila na Havajima (Hawaii). Japan je 7. decembra 1941. godine izvršio zračni napad na Bisernu Luku (Pearl Harbor) i uništio dio Pacifičke flote, velika naftna skladišta a broj ubijenih američkih vojnika iznosio je 2,300. Kongres Sjedinjenih Američkih Država je 8. decembra objavio rat Japanu.

Drugi svjetski rat, predstavlja veliku prekretnicu u razvoju društva, ekonomije i prava. Nove okolnosti su podrazumijevale prilagođavanje prava, ekonomije i društva u čemu se posebno ističe uloga Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država. Mnoge presude koje potiču iz ovog perioda predstavljaju odgovor sudske grane vlasti na niz novih izazova. Presude koje potiču iz perioda Prvog svjetskog rata mogu se smatrati ključnim presudama, obzirom na okolnosti i način tumačenja ustava ili ustavnih amandmana od strane Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država. U nastavku teksta slijedi analiza predmeta iz 1919. godine. U pitanju je presuda Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Schenck v. United States*.

3.1. SLOBODA GOVORA I ŠTAMPE

Historijska pozadina (Historijski osvrt)

Nakon ratifikacije Ustava iz 1787. godine, očevi osnivači predvođeni Džejmsom Medisonom, pristupili su izradi prvih deset amandmana. Jedan od ciljeva usvajanja amandmana bila je zaštita građana od mogućih zloupotreba ovlaštenja federalne vlade. Prvih deset amandmana na Ustav iz 1787. godine poznati su kao Zakon o pravima (Bill of Rights). Prvi amandman, poznat kao pravo na slobodu govora i štampe nije bio predmet razmatranja od strane Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država.³⁰ U svojoj historiji, Vrhovni sud je u više navrata tumačio ustavne amandmane a naročito kada se govori o obimu prava i načinu zaštite koju garantuju amandmani. Predmet iz 1919. godine značajan je iz više razloga. Jedan od njih je da je ovo prva presuda u historiji suda koja se odnosi na pitanje slobode govora

---

Opširnije vidjeti: *The New Encyclopaedia Britannica* (Encyclopaedia Britannica Inc, Chicago, 2005), Vol. 9., str. 227.

³⁰ Tekst amandmana I glasi: "Kongres ne može donositi nikakav zakon o ustanovljavanju državne religije, kao ni zakon koji zabranjuje slobodno ispovijedanje vjere; ni zakon koji ograničava slobodu govora ili štampe ili pravo naroda na mirne zborove i na upućivanje peticije vladi za ispravljanje nepravdi". Amandman je ratifikovan 15. decembra 1791. godine i poznat je kao sloboda religije, govora i štampe. Pravo na okupljanje i upućivanje peticija. Tekst amandmana na engleskom jeziku Akhil Reed Amar, *America's Constitution...*, str. 491. Prevod autor.

koja je zagarantovana Prvim amandmanom. Drugi razlog je što je predmet iz 1919. godine doveo u pitanje Zakon o špijunaži (Espionage Act) iz 1917. godine. Zakon je donijet 15. juna 1917. godine i predstavlja veliki napor u unapređenju nacionalnog jedinstva, a zabranio je opstrukciju ili ometa-nje vojne regrutacije kao i niz drugih radnji koje mogu ugroziti sigurnost Sjedinjenih Američkih Država.³¹ Zakon je donijet nakon što je Kongres objavio rat protiv Njemačke, što je uslijedilo 6. aprila 1917. godine i ozna-čio ulazak Sjedinjenih Američkih Država u Prvi svjetski rat.³² U nastavku slijedi kratka analiza samo jedne presude koja se odnosi na pitanje slobode govora i štampe koja se smatra najznačajnijom presudom koja vremenski pripada prvoj polovini XX vijeka.

3.2. *SCHENCK V. UNITED STATES* 249 U.S. 47 (1919)³³

Posmatrajući historiju Vrhovnog suda, ovo je prvi predmet u kojem se Vr-hovnom Sudu Sjedinjenih Američkih Država ukazala prilika da se oglasi o principu slobode govora i štampe, koja počiva u Prvom amandmanu. Je-dan od elemenata koji je uticao na spomenutu priliku je i činjenica ulaska Sjedinjenih Američkih Država u Prvi svjetski rat. Povod za ovaj predmet zasniva se na federalnom pravu. Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Drža-va raspravljao je o predmetu 9. i 10. januara 1919. godine, a odluka je doni-jeta 3. marta 1919. godine.³⁴ Osoba koja je obavljala funkciju generalnog sekretara Socijalističke partije Sjedinjenih Američkih Država bio je Čarls Šenk (Charles Schenck). Obavljajući spomenutu funkciju, Šenk je naredio

³¹ Tekst zakona dostupan je na https://www.digitalhistory.uh.edu/dispatch_textbook.cfm?sm-tid=3&psid=3904. Stranici se pristupilo 15.04.2021. godine.

³² Opširnije vidjeti: Bethany M. Dzielski, "Schenk v. United States: A Clear and Present Danger to the First Amendment", *Grove City College Journal of Law & Public Policy*, Vol. 54 (2014), Issue 1., str. 113. Opširnije o Zakon o špijunaži vidjeti: Geoffrey R. Stone, "The Origins of the Espionage Act of 1917: Was Judge Learned Hand's Understanding of the Act Defensible?", *Arizona State Law Journal*, Vol. 50 (2018), Issue 3., str. 919-925.

³³ Ovaj način navođenja predmeta znači da je predmet Vrhovnog suda pod nazivom *Schenck v. United States* odlučen 1919. godine i da se može pronaći u svesci 249 Izvještaja Vrhovnog suda (United States Reports) na stranici 47. Primjedba autora.

³⁴ Vidjeti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Schenck v. United States*. Presuda je dostupna na zvaničnoj internet adresi Kornel Univerziteta (Cornel University) <http://www.corne.edu>. Stranici se pristupilo 23.02.2021. godine.

štampanje petnaest hiljada letaka koji će se poštom dostaviti onim osobama koje su u Filadelfiji dobile poziv za regrutaciju. Međutim, leci su sadržavali tvrdnju da su mladići koji su pozvani na regrutaciju žrtve zastrašivanja fanatika rata. Tekst letaka isticao je pravo regruta da se mogu protiviti odlasku u rat. Leci su sadržavali i poziv primaocima da posjete sjedište Socijalističke partije te da pristupe potpisivanju posebne peticije koja će se dostaviti Kongresu Sjedinjenih Američkih Država. Međutim, nekoliko primatelja se žalilo inspektorima poštanskog ureda u Filadelfiji. Ovo je bio povoda da se angažuju federalni agenti koji su 28. avgusta 1917. godine pristupili pretraživanju službenih prostorija Socijalističke stranke. Tom prilikom agenti su izuzeli arhivu i lišili slobode generalnog sekretara stranke Čarlsa Šenka. Sudski postupak protiv Šenka vodio se pri Distriktnom sudu Sjedinjenih Država za istočni Distrikt Pensilvanije (District Court of the United States for the eastern District of Pennsylvania). Tokom postupka Čarls Šenk se izjašnjava da nije kriv. Tadašnji sudija Distriktnog suda, Tompson J. Vitaker (Thomson J. Whitaker) pristupio je ocjeni dokaza kao i izjavi optuženog i donio odluku kojom se Čarls Šenk proglašava krivim. Tokom postupka, Šenkov advokat iznosi tri značajna argumenta. Prvi je da evidencije koje su izuzete nisu dovoljan dokaz da se Šenk proglasi krivim za distribuciju letaka. Drugi argument odnosio se na činjenicu da su sve informacije pribavljene bez naloga za pretres. Treći argument odnosio se na tvrdnju da su distribuirani leci u skladu sa prvim amandmanom odnosno da pripadaju slobodi govora. U presudi Distriktnog suda od 20. decembra 1917. godine, sud je odbacio prvi i drugi argument a treći je potvrdio.³⁵ Međutim, sud je svojom presudom Čarlsa Šenka proglasio krivim da je prekršio Zakon o špijunaži iz 1917. godine. Presuda Distriktnog suda povod je da se Čarls Šenk obrati Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Američkih Država. Žalba je dostavljena sudu 20. decembra 1917. godine, kojom se dovodi u pitanje ustavnost Zakona o špijunaži iz 1917. godine na osnovu Prvog amandmana. U svojoj žalbi, Šenk ističe da spomenuti zakon sprječava javnu raspravu o ratnim pitanjima, a njegovi pravni zastupnici (advokati) navode da je Zakon o špijunaži u raskoraku sa angloameričkom pravnom

³⁵ Vidjeti: Bethany M. Dzielski, "Schenk v. United States: A Clear and Present Danger to the First Amendment", str. 115.

tradicijom i da je potrebno napraviti razliku između govora koji sadrže iskrena mišljenja i govora koji potiču na nezakonite radnje. Za razliku od spomenutih argumenata, advokati vlade su smatrali da se ovaj predmet nije odnosio na tekst ustavnog amandmana i da je kao takav trebao biti odbijen. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država postupajući po žalbi Čarlsa Šenka donio je presudu 3. marta 1919. godine. Ovdje je potrebno ukazati na činjenicu da je presuda Vrhovnog suda donešena nakon okončanja Prvog svjetskog rata.³⁶ U presudi, Vrhovni sud odbacuje navode Čarlsa Šenka i njegovih zastupnika i donosi jednoglasnu presudu. Presuda je podržala federalno pravo, odnosno Zakon o špijunaži iz 1917. godine.³⁷ Na ovaj način, sud je u specifičnim okolnostima, a uzimajući u obzir vrijeme kada je slučaj presuđen od strane Distriktnog suda, pokušao dovesti u vezu slobodu govora zagaranovanu ustavnim amandmanom i uslova u kojima se koristi govor. Presudu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država napisao je poznati sudija Oliver Vendel Holms Jr. (Oliver Wendell Holmes, Jr.).³⁸ Ovom presudom sudija Holms kreirao je poznati termin “očigledna i prisutna opasnost” (Clear nad Present Danger), u želji da se utvrdi granica zaštite političkih govora. Holms se u presudi posvetio analizi značajnih elemenata. To su, kontekst u kojem se koristio govor, i namjera osobe koja je naredila štampanje i distribuciju letaka stanovnicima Filadelfije. U nastavku presude, sudija Holms je djelovanje Čarlsa Šenka usko povezao, odnosno, opisao kao poziv na neposlušnost i opstrukciju regrutacije. U svojoj analizi, sudija zaključuje da ovakvo djelovanje može negativno uticati na vojne i mornaričke snage Sjedinjenih Američkih Država. U nastavku presude se čin distribucije letaka putem poštanske službe povezuje sa elementima konspiracije koja je detaljno regulisana Zakonom o

³⁶ Prvi svjetski rat okončan je kapitulacijom Njemačke 11. novembra 1918. godine, što predstavlja početak stvaranja novog poretka. Primjedba autora.

³⁷ Opširnije vidjeti: Ronald J. Krotoszynski, Jr. “The Clear and Present Dangers of the Clear and Present Danger Test: Schenck and Abrams Revisited”, *SMU Law Review*, Vol. 72 (2019), Issue 3., str. 422.

³⁸ Oliver Vendel Holms Jr., autor je poznatog djela *The Common Law* koje je napisano davne 1881. godine. U ovom djelu, Holms je detaljno obradio niz pitanja koja se odnose na Common Law. Vidjeti: Oliver Wendell Holmes Jr., *The Common Law* (Dover Publications, Inc., New York, 1991). Holms je i autor poznatog djela koje se odnosi na historiju Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država a u pitanju je edicija *History of the Supreme Court of United States*, Vol. XII (Cambridge University Press, 2006).

špijunaži iz 1917. godine.³⁹ Presuda je opravdala i nalog za pretres uz obrazloženje da je bio u pitanju pretres službenih prostorija. Presudom Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u ovom predmetu pokušalo se ukazati na razlike govora u ratu i miru. U tom smislu autor presude ističe: “Karakter svakog akta (govora) zavisi od uslova u kojima se taj akt (govor) koristi”.⁴⁰ U svom izlaganju Holms navodi “da na mnogim mjestima i uobičajeno vrijeme, sve što je optuženi rekao pripadalo bi njegovim ustavom zaštićenim pravima”.⁴¹ Analiza koju je ponudio autor presude bila je dovoljna da se potvrdi presuda Distriktnog suda. Na ovaj način sudija Holms je presudom razgraničio zaštićene i nezaštićene govore unutar ustavnog prava i postao pionir u interpretaciji amandmana. Međutim, presuda u ovom predmetu, može se posmatrati i kao drastičan način ograničenja slobode govora. Uspostavljeni termin “očigledna i prisutna opasnost” postao je sastavni dio ustavnog prava i koristio se kao test kod utvrđivanja vrste govora koja je zaštićena prvim amandmanom. Spomenuti termin postao je dominantan kod utvrđivanja slobode govora odnosno govora koji uživa ustavnu zaštitu. Pojedini autori smatraju da stav sudije Holmsa potiče iz njegove analize krivičnog prava Common Law sistema za koje je karakteristično nastojanje da se umanjí relevantnost subjektivne namjere.⁴² Međutim, u predmetu koji je odlučen sedam dana kasnije, sudija Holms se pojavljuje kao autor jednoglasnog mišljenja suda. U mišljenju se ističe da test “očigledne i prisutne opasnosti” najavljen u predmetu Šenk i osuđujuće presude koja je donešena može opstati ako su “upotrijebljene riječi imale prirodnu tendenciju i vjerovatni učinak” i na taj način predstavljaju opstrukciju federalne vlade u procesu regrutacije.⁴³ U pitanju je poznati slučaj Judžina V. Debs (Eugene V. Debs) koji je na predsjedničkim izborima 1920. godine dobio skoro million glasova. Međutim, Debs je optužen da je svojim govorom prekršio Zakon o pobuni (Sedition Act) i osuđen je na deset godina zatvora. U postupku pri Vrhovnom sudu Sjedinjenih Američkih

³⁹ Opširnije vidjeti presudu *Schenck v. United States*, str. 1.

⁴⁰ Citat: *Ibid.*, str. 3.

⁴¹ Citat: *Ibid.*, str. 51.

⁴² Opširnije vidjeti: Douglas Laycock, “The Clear and Present Danger Test”, *Journal of Supreme Court History*, Vol. 25 (2000), Issue 2., str. 166,

⁴³ Opširnije vidjeti: Ronald J. Krotoszynski, Jr. “The Clear and Present Dangers...”, str. 422.

Država, sudija Holms se pojavljuje kao autor slagajućeg mišljenja. Sud je potvrdio optužnicu, ali je Debs na intervenciju Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država pušten na slobodu 1921. godine.⁴⁴ U ovom predmetu, Holms je pristupio zaštiti prvog amandmana ne ukazujući na razlike predmeta koji se sudi i presude u predmetu Šenk. Na ovaj način, sudija je izbjegao komentarisanje razlika između predmeta i nije se osvrnuo na definisanje Debsovog političkog govora u smislu “očigledne i prisutne opasnosti”. Pitanje testa “očigledne i prisutne opasnosti” privuklo je pažnju ne samo suda, već i javnosti. Svojim striktnim tumačenjem, sudija Holms podržao je Zakon o špijunaži i Zakon o pobuni, te na taj način učinio korak unatrag u segmentu koji se odnosi na zaštitu slobode govora. Velike promjene donio je predmet *Abrams v. United States* iz 1919. godine. U ovom predmetu, sudija Holms naglo je promijenio vlastiti stav u pogledu testa “očigledne i prisutne opasnosti”. Sudija Holms se u predmetu *Abrams v. United States* pojavljuje kao autor neslagajućeg mišljenja, kojem se pridružio i sudija Luis Dembic Brandeis (Louis Dembic Brandeis). Neslagajuće mišljenje sadrži znatno liberalniju interpretaciju standarda “očigledne i prisutne opasnosti”. Opisani stav sudije Holmsa uslijedio je samo sedam mjeseci nakon presude u predmetu *Schenck v. United States*. Presuda u predmetu *Abrams v. United States* donešena je 10. novembra 1919. godine.⁴⁵ Može se zaključiti da je predmet *Abrams v. United States* poslužio sudiji Holmsu da radikalno revidira vlastiti stav u pogledu testa “očigledne i prisutne opasnosti”. U literaturi se opravdano postavilo pitanje šta se desilo u periodu između 10. marta 1919. kada je donešena presuda u predmetu *Debs v. United States* i 10. novembra kada je donijeta presuda u predmetu *Abrams v. United States*. Prema pisanju profesora Krotosinskog, sudija Holms je tokom ljeta 1919. godine obavio razgovore sa Zakarijom Šafi, Jr. (Zechariah Chafee, Jr) profesorom sa Harvardskog pravnog fakulteta, Haroldom Laskim (Harold Laski) profesorom historije na Harvardu i sudijom Billingsom Lernd Hen-

⁴⁴ Opširnije o predmetu *Debs v. United States* vidjeti: Harry Kalven, Jr., “Ernst Freund and the First Amendment Tradition - Professor Ernst Freund and *Debs v. United States*”, *The University of Chicago Law Review*, Vol. 40 (1975), No. 2., str. 236-239.

⁴⁵ Opširnije o predmetu *Abrams v. United States* iz 1919. godine vidjeti: Kermit L. Hall, *The Oxford Companion to the Supreme Court of the United States* (Oxford University Press, New York, Oxford, 1992), str. 5-6. Autor članka Richard Polenberg - Cornell University.

dom (Billings Learned Hand). Ovi razgovori su uticali na sasvim drugačiji stav sudije Holmsa u predmetima koji su se odnosili na test “očigledne i prisutne opasnosti”.⁴⁶ Vremenom, Holms će postati i autor najznačajnijih neslagajućih mišljenja u historiji Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država. Pitanje kojim se pokušava ponuditi odgovor o obimu zaštite prava koja počivaju u Prvom amandmanu ponovo je postalo aktuelno u skorijoj historiji Sjedinjenih Američkih Država. Teroristički napadi koji su izvršeni 11. septembra 2001. godine, ponovo su otvorili pitanje “očigledne i prisutne opasnosti”. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država, ponovo je pristupio preispitivanju testa “očigledne i prisutne opasnosti”, s ciljem da se pokuša formirati novi pristup u zaštiti prava koja su zagarantovana ustavnim amandmanom. U tom smislu, novija dešavanja mogu se uzeti kao primjer da je pitanje koje je nastalo u predmetu Šenk ponovo oživjelo. Predsjednik Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država, Džon Dž. Roberts (John G. Roberts) u predmetu iz 2010. godine je naveo: “Kada Vlada pokušava spriječiti neposrednu štetu u kontekstu međunarodnih poslova i nacionalne sigurnosti, nije dužna da konačno poveže sve dijelove zagonetke, prije nego što dodijelimo težinu njenim empirijskim zaključcima”.⁴⁷ Na kraju, možemo reći da je Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država u periodu od 1919. do 2010. godine, svojim presudama uspostavio jurisprudenciju prvog amandmana. Na osnovu različitih presuda, sud je izvršio dekonstrukciju starog prava, odnosno Common Law prava koje poznaje tzv. rezidualnu slobodu izražavanja i učinio veliki korak ka transformaciji slobode izražavanja u temeljno pravo (Fundamental law).⁴⁸ Sud je na ovaj način uticao na

⁴⁶ Opširnije vidjeti: Ronald J. Krotoszynski, Jr. “The Clear and Present Dangers...”, str. 425-428.

⁴⁷ Op. citat presuda u predmetu Holder v. Humanitarian Law Project., str. 35. Presuda je dostupna na slijedećoj internet adresi: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/08-1498>. Stranici se pristupilo 25.02.2021. godine. Prevod autor. Navedena presuda donijeta je 21. juna 2010. godine i uzima se kao primjer gdje je došlo do upotrebe standarda strogog ispitivanja (Strict Scrunity Standard) a u cilju zaštite državnog interesa. Opširnije o navednoj presudi Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država vidjeti: Jimmy Gurule “Introductory Note to U.S. Supreme Court: Holder v. Humanitarian Law Project”, *International Legal Materials*, Vol. 49 (2010), Issue 5., str. 1238-1267.

⁴⁸ Opširnije o tendenciji Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država vidjeti: Elisabeth Zoller “The United States Supreme Court and the Freedom of Expression”, *Indiana Law Review*, Vol. 84 (2009), str. 886-894. Spomenuti termin rezidualna sloboda definiše se

tokove pravne nauke koja je prihvatila promjene u tumačenju slobode izražavanja. U nastavku se nalazi analiza presude Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država koja se odnosi na slobodu religije.

---

kao sloboda koji postoji samo ako nije u suprotnosti sa drugim zakonima. Opširnije: Ibid., str. 889. Dekonstrkcija je sistem analize, a u novije vrijeme i kritike koja uočava određene razlike između strukture i osnove značenja. Primjedba autora.

4.

VRHOVNI SUD SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I NOVI KURS (NEW DEAL)

Historijski osvrt

Historija Sjedinjenih Američkih Država može se posmatrati kroz određene razvojne faze. Kao primjer možemo navesti kolonijalni period, nastanak Sjedinjenih Američkih Država ili teritorijalnu ekspanziju. Razvojni periodi obilježeni su značajnim događajima. Jedna od faza je razdoblje od 1933. do 1941. godine poznata kao period Novog Kursa (New Deal).⁴⁹ Četiri godine ranije desio se krah dioničarske berze koji je uslijedio 29. oktobra 1929. godine a posljedice su najviše pogodile ekonomski sektor.⁵⁰ Nakon kraha dioničarske berze nastupila je Velika Depresija (The Great Depression) koje je prouzrokovala najveću stopu nezaposlenosti u historiji, a ekonomske posljedice su poprimile katastrofalne dimenzije. Na političkom planu, tokom 1932. godine Frenklin Delano Ruzvelt (Franklin Delano Roosevelt) postao je trideset drugi Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država. Na početku mandata, Ruzvelt je podnio Kongresu poseban paket mjera u cilju ekonomskog oporavka i industrijske reforme. Predložene mjere poznate su pod imenom Novi kurs koji je trebao ublažiti posljedice Velike Depresije, a čiji početak se veže za donošenje Nacionalnog zakona o

---

⁴⁹ Navedeni termin se ranije prevodio kao Novo poslovanje ili Novi Dogovor. Primjedba autora.

⁵⁰ Krah dioničarske berze u literaturi je poznat kao Crni utorak (Black Tuesday). Primjedba autora.

oporavku industrije (National Industrial Recovery Act-NIRA) od 16. juna 1933. godine.⁵¹ Prije spomenutog zakona, odnosno 12. maja 1933. godine, na snagu je stupio Zakon o regulisanju poljoprivrede (Agricultural Adjustment Act) koji je trebao osigurati oporavak poljoprivrede. Međutim, sa donošenjem novih zakona koji su trebali osigurati ekonomski oporavak, vrlo brzo se u Novi kurs uključuje i Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država. Period do 1937. godine rad Vrhovnog suda označava se terminom Ustavna revolucija (Constitutional Revolution) obzirom da je sud nizom presuda poništio ekonomske mjere oporavka.⁵² Iz presuda suda, može se zaključiti da je sud smatrao da način regulisanja ekonomskih pitanja nije u skladu sa ekonomsko-političkom doktrinom *laissez faire* koja je dominirala u regulisanju liberalnih zahtjeva ekonomskih pitanja.⁵³ Ova doktrina ostala je na snazi sve do velike ekonomske krize koja je zahvatila ne samo Sjedinjene Američke Države, već i ostatak svijeta. Kao odgovor na presude, Ruzvelt je 5. februara 1937. godine Kongresu Sjedinjenih Američkih Država dostavio prijedlog reorganizacije federalnog sudskog sistema. Prema planu sudske reorganizacije (Court Packing Plan), Predsjednik bi osigurao

---

⁵¹ Zakon je ovlastio Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država da može kontrolisati industrijska pitanja i cijene proizvoda na tržištu. Ovaj zakon poznat je po svojoj skraćenici NIRA. Transkript teksta zakona dostupan je na internet adresi: <https://www.ouradocuments.gov/doc.php?flash=false&doc=66&page=transcript>. Stranici se pristupilo 03.03.2021. godine. Pored navedenih zakona, Ruzvelt je donio i Zakon o hitnom bankarstvu (Emergency Banking Act), Zakon o hitnom željezničkom prevozu (Emergency Railroad Transportation Act-ERTA) kao i Zakon o zajmu vlasnicima kuća (Home Owner Loan Act-HOLA). Ovi zakoni su osigurali veliku ekonomsku moć Predsjedniku Sjedinjenih Američkih Država. Opširnije o navedenim zakonima vidjeti: John Yoo, "Franklin Roosevelt and Presidential Power", *Chapman Law Review*, Vol. 21 (2018), No.1., str. 211.

⁵² Opširnije o navedenom terminu vidjeti: Robert G. McCloskey, *The American Supreme Court* (The University of Chicago Press, Chicago,2005), str.

⁵³ *Laissez faire* je ekonomska doktrina koja podržava liberalne zahtjeve iz ekonomskog života a pod kojim se podrazumijeva svako eliminisanje miješanja države i da se ekonomska pitanja prepuste ekonomskim subjektima da nesmetano posluju u skladu sa svojim željama ili interesima. Doktrina potiče iz francuskog jezika i prevodi se kao ostaviti po strani, pustiti da se radi i da stvari idu svojim tokom. Teorijsku osnovu najpotpunije je razvio škotski ekonomist Adam Smit (Adam Smith) u svom obimnom djelu *An Inquiry into the Nature and Causes of The Wealth of Nations* koje je objavljeno 1776. godine. Ovo djelo prevedeno je pod naslovom *Bogatstvo naroda: Istraživanje prirode i uzroka bogatstva naroda* (Masmedia, Zagreb,2005). Opširnije o doktrini *laissez faire* vidjeti: *Hrvatska Enciklopedija* 6 (Leksikografski Zavod, Zagreb,2004), str. 404.

znatno veća ovlaštenja u imenovanju novih članova Vrhovnog suda. Ovaj plan predviđao je mogućnost imenovanja novih članova suda, što bi ukupan broj sudija povećao na petnaest.⁵⁴ Plan je regulisao i pitanje odlaska sudija u penziju gdje se starosna granica limitirala na sedamdeset godina života. U periodu kada je predstavljen plan, u Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Američkih Država je bilo šest sudija koji su ispunjavali navedene uslove.⁵⁵ Postupak tadašnjeg Predsjednika Ruzvelta možemo posmatrati kao odgovor na “Crni ponedjeljak” kada je Vrhovni sud, 27. maja 1935. godine, donio tri jednoglasne presude kojima je ugrozio realizaciju Novog Kursa i ublažavanje ekonomskih posljedica. U pitanju su presude u predmetima *Louisville Join Stock Land Bank v. Radford*, *Humphrey’s Executor v. United States* i *Schechter Poultry Corporation v. United States*. Nastavak teksta sadrži kratku analizu navedenih presuda.

4.1. LOUISVILLE JOIN STOCK LAND BANK v. RADFORD 295 U.S. 555 (1935)

Novi kurs, koji je predstavljao poseban paket mjera i koji je imao za cilj stabilizaciju ekonomskih prilika bio je povod za sukob izvršne i sudske grane vlasti. U ovom periodu, Sjedinjene Američke Države prolazile su kroz jednu od najvećih ekonomskih ali i političkih kriza. U rješavanje važnih ekonomsko-političkih pitanja tokom tridesetih godina prošlog vijeka uključio se i Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država. Presude koje potiču iz ovog perioda zaustavile su niz mjera koje su poticale od tadašnjeg Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država. Jedna od presuda koja je ukazivala da je Vrhovni sud zauzeo drugačiji kurs u procesu tumačenja ustava i ustavnih amandmana potiče iz predmeta *Louisville Join Stock Land Bank v. Radford*. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je o predmetu raspravljao 1. i 2. aprila, a presuda je donijeta 27. maja 1935. godine. Povod za pokretanje sudskog postupka je status hipoteka koje su namijenjene za

⁵⁴ Opširnije o Ruzveltovom planu za imenovanje novih članova Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država vidjeti: Barry Cushman, “Court-Packing and Compromise”, *Constitutional Commentary*, Vol. 29 (2013), Issue 1., str. 1.

⁵⁵ Opširnije vidjeti: Russell Fowler, “Black Monday and the Court-Packing Plan”, *Tennessee Bar Journal*, Vol. 57 (2021), No.2., str. 48-50.

poljoprivredno zemljište. Tokom 1922. i 1924. godine Vilijam V. Radford (William W. Radford) i njegova supruga stavili su pod hipoteku svoje zemljište. Ukupna procijenjena vrijednost zemljišta iznosila je 18,000 američkih dolara. Na osnovu procjene osiguran je zajam u iznosu od 8,000 dolara, a 1924. godine Radford je dobio i dodatnih 1,000 dolara na period otplate od trideset i četiri godine sa kamatnom stopom od 6 posto.⁵⁶ Hipotekarni kredit odnosno novčana sredstva ustupila je Dioničarska zemljišna banka Luisvila. Međutim, sa stupanjem na snagu ekonomskih mjera koje su činile sastavni dio Novog kursa, Radford nije uspio ispoštovati ugovorne obaveze i došlo je do obustave plaćanja godišnje rate koja je iznosila 325 dolara. U međuvremenu, u martu 1933. godine stupio je na snagu Zakon o pomoći farmama koji je 1934. godine proširen amandmanima koji su predstavljali mehanizam za zaštitu farmera.⁵⁷ Zakon je u literaturi poznat kao Fraizer-Lemke Zakon (Fraizier-Lemke Act – FLA).⁵⁸ Prije donošenja spomenutog zakona, banka je u ljeto 1933. godine dostavila nadležnom okružnom sudu tužbu za izvršenje hipoteke. U svojoj tužbi banka je tražila da se imenuje hipotekarni upravitelj koji će preuzeti kontrolu nad zemljištem, naplatiti rentu i profit.⁵⁹ Ovaj zahtjev nadležni sud nije prihvatio, a sudski postupak je obustavljen jer je okružni službenik za pomirenje utvrdio da je Radford pozivajući se u svom zahtjevu na Zakon o bankrotu želio zaštititi svoje interese. Kako bi povećao mogućnost zaštite svoje imovine, Radford je nadležnom federalnom sudu dostavio posebnu peticiju koja se odnosila na bankrot farmi pozivajući se na paragraf 75 Zakona o bankrotu. Ovim paragrafom osiguralo se pravo da farmeri zadrže svoje zemljište čak i u slučaju kada nisu ispoštovali finansijske obaveze. Odobravajući zahtjev iz

⁵⁶ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Louisville Join Stock Land Bank v. Radford*. Presuda je dostupna na internet adresi <https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/295/555.html>. Stranici se pristupilo 24.04.2021. godine.

⁵⁷ Opširnije vidjeti: Charles J. Tabb, “The Bankruptcy Clause, the Fifth Amendment, and the Limited Rights of secured creditors in Bankruptcy”, *University of Illinois Law Review*, No. 2. (2015), str. 786.

⁵⁸ Zakon je dobio ime po Senatorima Lin Džozefu Frazieru (Lynn Joseph Frazier) i Vilijamu Frederiku Lemkeu (William Frederick Lemke) koji su predstavljali Sjevernu Dakotu. Opširnije vidjeti: Barry Cushman, “The Hughes Court and Constitutional Consultation”, *Journal of Supreme Court History*, Vol. I (1998), str. 80-83.

⁵⁹ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Louisville Join Stock Land Bank v. Radford*, str.2.

peticije federalni sud je osigurao mogućnost nagodbe sa davaocem hipotekarnog kredita. U međuvremenu, Kongres Sjedinjenih Američkih Država je 28. juna 1934. godine usvojio dopune paragrafa 75 što je Radford iskoristio kako bi dodatno zaštitio svoja prava. U odgovoru na peticiju, banka je isticala da je spomenuti Fraizer-Lemke Zakon neustavan i da se Redfordova peticija treba odbaciti. Ove zahtjeve je odbacio federalni sud ističući da se bankrot treba sprovesti u skladu sa zakonom, i odredio sudiju koji će sprovesti daljnju proceduru. Ova procedura obuhvatila je naredbu sudije da se izvrši procjena Radfordovog vlasništva uključujući opterećenu i neopterećenu imovinu. Konačan rezultat procjene, uzimajući u obzir i tržišnu vrijednost, iznosio je 4,445,5 američkih dolara. Banka je ponudila da se izvrši isplata u gotovini i ponudila iznos od 9,205,09 američkih dolara i na taj način pokušala okončati zemljišnu hipoteku. U ovoj fazi procedure, savjetnik za bankrot je ukazao da u slučaju da Radford prihvati navedni iznos odmah bi morao isti iznos uplatiti banci zbog dugovanja i kamata.⁶⁰ Opisane prilike su na kraju dovele do odbijanja banka da se imovina proda Radfordu po cijeni koja je nastala na osnovu procjene dostavljajući niz pismenih primjedbi. U pokušaju da se okonča pitanje statusa hipoteke nadležni sudija je odredio da se izvršenje hipoteke odlaže na period od pet godina. Na ovaj način sud je potvrdio da imovina koja je stavljena pod hipoteku kao založno pravo, pripada Radfordu ali pod sudskom kontrolom. Sud je utvrdio i fiksni godišnji iznos od 325 američkih dolara, godišnju fiksnu taksu u iznosu od 105 američkih dolara i administrativne troškove u iznosu od 22,75 američkih dolara. Ove finansijske obaveze morao je ispoštovati korisnik hipotekarnog kredita. Sudske naredbe je, nakon dostavljanja peticije za reviziju, potvrdio Distriktni sud, a 11. februara 1935. to je učinio i Okružni apelacioni sud (Circuit Court of Appeals). U svojim presudama navedeni sudovi, u ovom predmetu, nisu doveli u pitanje povezivanje zakona i ustavnih amandmana. Na kraju, banka se obraća Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Američkih Država koji je na veliko iznenađenje odobrio certiorari i zakazao raspravu. Obzirom da je sud funkcionisao pod pritiskom Novog Kursa i specifičnih političkih prilika dolazi do duboke podjele među sudijama. Podjela je rezultirala formiranjem konzervativnog

---

⁶⁰ Ibid, str.3.

i liberalnog bloka. Nadimak za konzervativni blok bio je četiri jahača a za liberalni tri musketira. Konzervativni blok činile su sudije Vilis Van Devanter (Willis Van Devanter), Džejms Klark MekRejnolds (James Clark McReynolds), Džordž Saterlend (George Sutherland) i Pirs Batler (Pierce Butler). Liberalni formirale su sudije Bendžamin Natan Kardozo (Benjamin Nathan Cardozo), Luis Dembic Brendis (Louis Dembitz Brandeis) i Harlan Fisk Stoun (Harlan Fisk Stoune). Ovim podjelama nije pripadao sudija Oven Roberts (Owen Roberts) čiji glas je nazvan viseći, ali je tokom 1935. godine pristupio konzervativnom bloku.⁶¹ Razmatrajući ovaj predmet, Vrhovi sud se nije upuštao u detaljnu analizu hipoteke kao što je status hipoteke, način davanja hipoteke i slično. Sud se u svojoj presudi, čiji je autor sudija Brendis, posvetio povezivanju hipoteke odnosno prava davaoca hipoteka sa ustavnim amandmanima. Ovaj pristup ukazivao je spremnost suda da se upusti u politički sukob sa Predsjednikom Sjedinjenih Američkih Država. Presuda koju je sud donio sadrži hronološku analizu korisnik hipoteke uz citiranje više desetina ranijih presuda. U analizi se presuda poziva na ranije zakone koji su regulisali status hipoteke i praksu koja je postojala na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država. Autor presude je u opisivanju statusa hipoteke utvrdio da ovlaštenja koja počivaju u hipoteci još nisu detaljno razjašnjena i da kao takva prevazilaze englesku praksu koja je korištena od 1789. godine.⁶² Sud je u nastavku presude identifikovao prava koja su primjenom spornog zakona uskraćena davaocu hipoteke. U analizi ovih prava sud je utvrdio da se radi o sljedećim pravima:

1. Pravo na zadržavanje založnog prava do plaćanja osiguranog duga.
2. Pravo na ostvarivanje založnog prava putem sudske javne prodaje.
3. Pravo određivanja kada će se izvršiti javna prodaja, uz sudsku saglasnost.

---

⁶¹ O navedenim podjelama i nadimcima vidjeti: Russel W. Galloway, Jr, "The Supreme Court Since 1937", *Santa Clara Law Review*, Vol. 24 (1984), str. 566., i James W. Ely, Jr. "Four Horsmen" u *The Oxford Companion to The Supreme Court Of United States*, str. 309. Termin četiri jahača se koristio kao asocijacija za četiri jahača Apokalipse. Primjedba autora.

⁶² Vidjeti: Charles J. Tabb, "The Bankruptcy Clause, the Fifth Amendment, and the Limited Rights of Secured Creditors in Bankruptcy", str. 788.

4. Pravo da zaštiti vlastiti interes u nekretnini, licitiranjem na prodaji, kada god je ta prodaja održana, i na taj način osigura da je založena imovina prvenstveno namijenjena izmirenju duga, bilo putem primanja prihoda, putem poštene konkurentske prodaje ili preuzimanja same imovine.
5. Pravo kontrolisanja imovine tokom perioda kašnjenja, uz sudsku saglasnost.⁶³

U presudi, sud je kod davaoca hipoteke pristupio identifikovanju navedenih prava i obimu uskraćivanja. Navedena prava i obim uskraćivanja sud je usko povezao sa V Amandmanom u želji da se ovaj predmet iskoristi za daljnju političku borbu. U postupku, korisnik hipoteke odnosno Radford, isticao je da sve promjene koje su nastupile unutar hipoteke i zemljišta nisu podložne arbitraži, obzirom da su uspostavljene u javnu svrhu.⁶⁴ Ovaj stav je pokušaj da se predmet usko poveže sa ustavnim amandmanima i kršenjem klauzule o propisanom postupku koja počiva u petom i četrnaestom amandmanu. Uprkos dokazima koji su dostavljeni, sud se nije upuštao u detaljnu analizu navedene klauzule. U presudi se ističe da zakon koji se primjenjuje na ovaj slučaj sud smatra ništavnim. Sud je svoj stav opravdao na taj način što je zakon usko povezao sa pravima koja su zagarantovana V Amandmanom. Dio amandmana sadrži tekst u kojem se navodi da niko neće biti lišen slobode i imovine bez propisanog zakonskog postupka i da se privatna imovina ne može oduzeti u javnom interesu bez pravedne naknade. Međutim, autor presude navodi slijedeće: "Ako javni interes zahtijeva i dopušta uzimanje imovine pojedinačne hipoteke, kako bi se rastereatile potrebe pojedinih založnika, ponovni postupak mora se obaviti od strane suverene državne vlasti, tako da, kroz oporezivanje, teret olakšica, koje se daju u interesu javnosti, može snositi i sama javnost."⁶⁵ Ovaj stav je uticao i na konačnu odluku suda. Presuda Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u ovom predmetu je preinačila presudu federalnog suda i sporni zakon proglasila neustavnim. Na ovaj način, po prvi put u historiji

⁶³ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Louisville Join Stock Land Bank v. Radford*, str.10.

⁶⁴ Ibid., str. 11.

⁶⁵ Citat, Ibid, str. 12.

Sjedinjenih Američkih Država, Vrhovni sud je ograničio djelovanje zakonodavne grane vlasti pozivajući se na stečajnu klauzulu kao i kršenje klauzule o oduzimanju koja se nalazi u V amandmanu. Presuda Vrhovnog suda je uticala na Kongres, koji tri mjeseca kasnije usvaja tzv. modificovanu verziju Freizer-Lemkeovog zakona. Nove promjene odnosile su samo na dužinu trajanja otplatnog perioda.⁶⁶ Stav Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u ovom predmetu izazvao je različite reakcije i povod za različita tumačenja. U literaturi se ističe da je sud tokom tridesetih godina prošlog vijeka napustio Lohnerovu doktrinu koja je imala veliki uticaj na regulisanje mnogih pitanja.⁶⁷ Ova doktrina promovisala je ekonomsku doktrinu laissez-faire, koja je izražavala stav da se iz ekonomskog života isključi svako miješanje države i da se ekonomskim subjektima prepusti samostalno i nesmetano poslovanje u skladu sa njihovim željama i interesima.⁶⁸ Međutim, suočavajući se sa velikom ekonomskom krizom, sud je vrlo brzo napustio Lohnerov pristup i zauzeo drugačiji stav u pogledu načina regulisanja ekonomskih odnosa. Jedan od razloga koji je uticao na promjenu je ranije spomenuti paket mjera Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država. Novi Kurs je redefinisao odnos između država i federalne vlade na taj način da je vlada dobila velika ovlaštenja u cilju implementacije Novog Kursa.⁶⁹ Naredna promjena odnosila se na ukidanje tradicionalnog načina funkcionisanja federacije i uvjerenja da novi paket ekonomskih mjera ima pozitivan uticaj na vladu koja je trebala osigurati dobrobit svakog građanina. Period tridesetih godina XX vijeka ostavio je traga na razvoj

⁶⁶ Opširnije vidjeti: Charles J. Tabb, “The Bankruptcy Clause, the Fifth Amendment, and the Limited Rights of Secured Creditors in Bankruptcy”, str. 7891.

⁶⁷ Lohnerova doktrina potiče iz poznatog sudskog predmeta *Lochner v. New York* iz 1905. godine. U ovom predmetu sudija Rufus Viler Pekam (Rufus Wheeler Peckham) autor je neslagajućeg mišljenje koje je nakon glasanja postalo zvanično mišljenje suda. O tome koliki uticaj je imala navedena doktrina dovoljno govori podatak da je čitav period rada suda okarakterisan kao Lohnerova era. Opširnije vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni sud...*, str. 83-84. i Laurence H. Tribe, *American Constitutional Law* (The Foundation Press, INC, New York, 1978), str. 434.

⁶⁸ Teorijsku osnovu ove doktrine najdetaljnije je razvio Adam Smit (Adam Smith) u svom djelu *Bogatstvo Naroda* objavljeno 1776. godine. Opširnije o doktrini i Smitovom djelu vidjeti: *Hrvatska Enciklopedija 6* (Leksikografski Zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2004), str. 404.

⁶⁹ Opširnije vidjeti: Anna Claire Rowlands, “The Lochner Court and the New Deal”, *Grove City College Journal of Law and Public Policy*, Vol. 12 (2021), str. 71.

pravne misli. Period je poznat kao doba pravnog realizma (Legal Realism) čije osnivanje se povezuje sa radom koje je objavio profesor emeritus Karl Nikerson Levelin (Karl Nickerson Llewellyn). Rad je objavljen u pravnom časopisu Harvard Law Review vol. 44. No.8 (1931) pod naslovom “ Some Realism About Realism - Respond to Dean Pound”. Međutim, Vrhovni sud nije mogao prihvatiti temelje pravnog realizma, što je na kraju dovelo do nastanka pravnog liberalizma koji se koristio u rješavanju krupnih pitanja kao što su prenošenje ovlaštenja na administrativne agencije, miješanje nacionalne vlade u pitanja koju su u nadležnosti država i slično.⁷⁰ Na kraju, možemo utvrditi da je razvoj pravne misli uticao na sudske rješavanje sporova. Kao primjer može nam poslužiti predmet *Wright v. Vinton Branch of Mountain Trust Bank of Roanoke* iz 1937. godine. U ovom predmetu Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država podržao je ustavnost revidiranog Freizer-Lemkeovog zakona.⁷¹ Autor presude je isti sudija koji je napisao presudu u predmetu *Louisville Join Stock Land Bank v. Radford* odnosno sudija Luis Dembic Brendis. Presuda Vrhovnog suda iz 1935. godine je upotrijebljena kao snažno oružje za politički sukob između izvršne i sudske vlasti. U nastavku teksta slijedi presuda Vrhovnog suda koja se odnosila na koncept ovlaštenja Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država.

4.2. HUMPHREY'S EXECUTOR v. UNITED STATES 295 U.S. 602 (1935)

Presuda suda u ovom predmetu pripada ranije navedenoj kategoriji presuda koje su nastale kao odgovor na ponuđene mjere koje su trebale ublažiti snažne posljedice ekonomske krize. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je o predmetu *Humphrey's Executor v. United States* raspravljao 1. maja, a presuda je donijeta 27. maja 1935. godine. Predmet je dostavljen od strane federalnog Tužbenog suda (Court of Claims). Za razliku od drugih presuda, ova presuda se odnosila na osjetljivo političko pitanje, odnosno

⁷⁰ Opširnije o pravnom realizmu i pravnom liberalizmu vidjeti: Kermit L. Hall, Paul Finkelman, James W. Ely, Jr, *American Legal History*, str.471-475.

⁷¹ Opširnije vidjeti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Wright v. Vinton Branch of Mountain Trust Bank of Roanoke*. Presuda je dostupna na internet adresi <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/300/440>. Stranici se prit stupilo 24.04.2021. godine.

ovlaštenja Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država. Vilijam Evert Hemfri (William E. Humphrey) je tokom 1925. godine imenovan od Predsjednika Kalvina Kolidža (Calvin Coolidge), za povjerenika Federalne Trgovačke Komisije (Federal Trade Commission).⁷² Njegovo imenovanje potvrdio je novi Predsjednik Herbert Huver (Herbert Hoover) 1931. godine. Na ovaj način, Hemfri je osigurao drugi mandat u trajanju od sedam godina.⁷³ Sedmogodišnji mandat isticao je 25. septembra 1938. godine.⁷⁴ Prije upoznavanja sa ovim predmetom, potrebno je ukazati da je Vilijam Evert Hemfri preminuo 14. februara 1934. godine.⁷⁵ Sudski postupak pokrenuo je izvršitelj oporuke Semjuel F. Ratbun (Samuel F. Rathbun). U dostavljenoj tužbi, Ratbun je samo tražio isplatu Hemfrijevih ličnih primanja za period od pet mjeseci i nije su upuštao u kontroverze vezane za zakonitost odstranjivanja Hamfrija sa dužnosti.⁷⁶ Međutim, sa dolaskom Teodora Frenklina Ruzevelta za Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država, pokušava se uticati na strukturu različitih federalnih agencija. Vrlo brzo, tačnije 25. jula 1933. godine Predsjednik je Hemfriju uputio pismo u kojem, između ostalog, navodi:” Da se ciljevi i svrha uprave u vezi sa radom administracije

⁷² Federalna Trgovačka Komisija formirana je Zakonom o Federalnoj Trgovačkoj Komisiji (The Federal Trade Commission Act) koji je donijet 26. septembra 1914. godine. Ova komisija sa radom je počela 16. marta 1915. godine. Opširnije vidjeti: William E. Kovacic, Marc Winerman, “The Federal Trade Commission as an Independent Agency: Autonomy, Legitimacy, and Effectiveness”, *Iowa Law Review*, Vol. 100 (2015), str. 2086.

⁷³ Opširnije vidjeti: Daniel A. Crane, “Debunking *Humphrey’s Executor*”, *The George Washington Law Review*, Vol. 83 (2015), str. 1841.

⁷⁴ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Humphrey’s Executor v. United States*, str. 9. Presuda je dostupna na internet adresi: https://casetext.com/case/humphreys-executor-v-us?__cf_chl_tk=2eR9TCkC03W3M5Ppq5Ie1o8a0Nam4jGN.xoFZsR-1GUk-1638630426-0-gaNycGzNB9E. Stranici se pristupilo 02.04.2021. godine. Prevod autor.

⁷⁵ Vilijam Evert Hemfri obavljao je funkciju Kongresmena i bio je aktivni član Republikanske političke partije. Tokom 1924. godine obavljao je poslove menadžera izborne kampanje Džona Kalvina Kolidža (John Calvin Coolidge) koji će postati trideseti Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država. Tokom 1925. godine Hemfri je postao ključna ličnost u procesu transformacije Federalne Trgovačke Komisije zastupajući interese vlasnika velikog kapitala (biznismene). Opširnije vidjeti: G. Cullom Davis, “The Transformation of the Federal Trade Commission, 1914-1929”, *The Mississippi Valley Historical Review*, Vol. 49., No. 3 (1962), str. 445.

⁷⁶ Opširnije vidjeti: Daniel A. Crane, “Debunking *Humphrey’s Executor*”, str. 1842.

mogu najefikasnije sprovesti sa osobljem koje ja izaberem”.⁷⁷ U svom odgovoru Hemfri je zatražio da mu se osigura dovoljno vremena kako bi mogao obaviti određene konsultacije. Predsjednik je 31. augusta 1933. godine uputio novo pismo. Ovo pismo je u suštini predstavljalo očekivanje Predsjednika, da će povjerenik podnijeti ostavku. U pismu se ističe: “Vi ćete, znam, shvatiti da ne osjećam, da se vaš i moj um slažu u politici i upravljanju Federalnom Trgovačkom Komisijom, i iskreno, mislim da je najbolje za ljude ove zemlje da steknu puno povjerenje u mene”.⁷⁸ Odbijanjem da podnese ostavku, Predsjednik Ruzevelt je 7. oktobra 1933. uputio i posljednje pismo Hemfriju, u kojem se navodi: “Sa današnjim datumom vi ste smijenjeni sa dužnosti Povjerenika Federalne Trgovačke Komisije”.⁷⁹ Ne postupajući po pismu iz oktobra 1933. godine, Hemfri je insistirao da je on još uvijek član Komisije, da obavlja svoje dužnosti i da treba primiti novčani iznos koji mu je zagaranovan po zakonu a koji iznosi 10,000 američkih dolara godišnje. Kao što je spomenuto, početkom 1934. godine Hemfri je preminuo, ali je sudski postupak nastavljen. U presudi, Vrhovni sud nije se bavio finansijskim pitanjima, već se posvetio pitanju smjene Vilijama Evert Hamfrija sa dužnosti povjerenika Federalne Trgovačke Komisije. Sud je pristupio tumačenju Zakona o Federalnoj Trgovačkoj Komisiji (The Federal Trade Commission Act) iz 1914. godine.⁸⁰ Presuda Vrhovnog suda pisana je u stilu koji je dominirao tokom tridesetih godina prošlog vijeka. Početak presude rezervisan je za kratki osvrt zakonskih rješenja i prakse. Sud je utvrdio da je zakonom detaljno regulisano pitanje perioda imenovanja povjerenika kao i ovlaštenja Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država koja se odnose na pitanja smjene imenovanih državnih službenika. Analizom Zakona o Federalnoj Trgovačkoj Komisiji, sud je utvrdio da Predsjednik može smijeniti imenovane službenike, ali samo u slijedećim slučajevima:

- neučinkovitosti u radu
- zanemarivanja povjerenih dužnosti i
- malverzacija u obavljanju poslova.

⁷⁷ Vidjeti: Daniel A. Crane, “Debunking *Humphrey’s Executor*”, str. 1842.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Humphrey’s Executor v. United States*, str. 9.

⁸⁰ Tekst Zakona dostupan je na internet adresi: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/chapter-2/subchapter-I>. Stranici se pristupilo 02.04.2021. godine.

Uz navedeno, sud se upustio u tumačenje karaktera Federalne Trgovačke Komisije. Ovdje je utvrđeno da je u pitanju nezavisno i nestranačko tijelo stručnjaka, čije dužnosti nemaju politički ni izvršni karakter.⁸¹ U opisivanju karaktera, sud navodi da ovo tijelo posjeduje kvazi-sudske i kvazi-zakonodavne elemente. Ovaj pristup osigurao je Vrhovnom sudu da se u nastavku presude posveti odnosu između imenovanja službenika i načina korištenja ovlaštenja izvršne grane vlasti, odnosno smjene imenovanih službenika. Prilikom tumačenja, sud je utvrdio da Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država nema ustavno ovlaštenje za smjenu imenovanog službenika, odnosno povjerenika Federalne Trgovačke Komisije. Ipak, sud je utvrdio da je predsjednik ovlašćen da smijeni imenovanog povjerenika samo u onim slučajevima koji su navedeni i predviđeni Zakonom o Federalnoj Trgovačkoj Komisiji. U pitanju su ranije navedena tri slučaja. Presuda se poziva i na precedente među kojima se posebno ističe predmet iz 1926. godine odnosno *Myers v. United States*.⁸² Ovim predmetom, sud je potvrdio da Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država ima isključiva ovlaštenja da smijeni službenika izvršne vlasti. Međutim sud je, pozivajući se na navedenu presudu, ukazao da je ovaj predmet i njegovo rješenje ograničenog karaktera, te da se isključivo odnosilo na smjenu upravitelja pošte čije dužnosti nisu povezane sa zakonodavnom i sudskom vlašću. Uzimajući u obzir niz činjenica, sud je u presudi postavio dva značajna pitanja. Prvo pitanje glasi: “Da li odredbe člana 1. Zakona o federalnoj Komisiji za Trgovinu, u kojim se navodi da “Predsjednik može smijeniti svakog povjerenika zbog neučinkovitosti, zanemarivanja propisnog obavljanja poslova ili zloupotrebe”.

⁸¹ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Humphrey's Executor v. United States*, str. 1.

⁸² Predmet Vrhovnog suda *Myers v. United States* je prvi predmet u historiji suda koji se odnosio na ovlaštenja Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država. Presudom je potvrđeno da Predsjednik ima isključivo ovlaštenje da smijeni službenike izvršne vlasti bez prethodne saglasnosti Senata ili nekog drugog zakonodavnog tijela. Opširnije vidjeti presudu u predmetu *Myers v. United States* koja je dostupna na internet adresi <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/272/52>. Stranici se pristupilo 04.04.2021. godine. Autor presude bio je tadašnji predsjednik suda Vilijam Hauvard Taft (William Howard Taft) koji je u historiji suda jedini koji je obavljao funkciju Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država i predsjednika Vrhovnog suda. Opširnije vidjeti: E. Halapić, *Vrhovni sud ...*, str. 88. O predmetu *Myers v. United States* vidjeti: *The Oxford Companion to the Supreme Court...*, tekst pod naslovom “Myers v. United States” autora John E. Seamonche, str. 569-570.

Sud smatra, ako je na prethodno pitanje potvrđan odgovor onda se može postaviti i drugo pitanje, koje glasi: “Ako je ovlaštenje Predsjednika da smijeni povjerenika ograničeno, kao što je ukazano u prvom pitanju, da li je takvo ograničenje u skladu sa Ustavom Sjedinjenih Američkih Država”.⁸³ Na kraju, Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država svojom presudom u predmetu *Humphrey’s Executor v. United States* potvrđno je odgovorio na oba pitanja. Ova presuda potvrdila je da Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država može smijeniti imenovane službenike regulatornih agencija, ali samo u slučajevima koje je odredio Kongres i o tome donio poseban zakon.

Nastavak teksta odnosi se na posljednju presudu koja je donijeta u okviru “Crnog ponedjeljka” i koja se odnosila na pitanje poštene konkurencije.

4.3. A. L. A. SCHECHTER POULTRY CORPORATION V. UNITED STATES 295 U.S. 495 (1935)

Kao što je i spomenuto posljednja presuda potiče iz predmeta *A. L. A. Schechter Poultry Corporation v. United States*. Vrhovni sud je raspravljao o predmetu 2. i 3. maja a presuda je donijeta 27. maja 1935. godine. Povod za ovaj sudski predmet su dvije korporacije. Prva je Schechter Poultry Corporation a druga je Schechter Live Poultry Market. Prvom korporacijom rukovodili su braća Martin, Aleks (Alex) i Aron (Aaron) a drugom četvrti brat Džozef (Joseph). Braća su posjedovala radnju i klaonicu u Nju Jorku (New York) koje su se nalazile u Bruklinu (Brooklyn). U radnji se obavljala prodaja peradarskih proizvoda odnosno mesa po pravilima jevrejske ishrane.⁸⁴ Prilikom poslovanja, braća su kupovala živu perad koja se prodavala na tržnici Vašington koja se nalazila u Nju Jorku i na željezničkom terminalu kojim se vršilo snabdijevanje grada. U rijetkim prilikama, braća su obavljala kupovinu putem komisionara koji je dolazio iz Filadelfije. Kao garant finansijskog poslovanja u smislu osiguranja kreditnih sredstava, nalazila se korporacija Schechter Live Poultry Market kojom je rukovodio

⁸³ O navedenim pitanjima vidjeti presudu u predmetu *Humphrey’s Executor v. United States*, str. 9.

⁸⁴ U pitanju je tzv. košer ili kašrut prehrana koja je u skladu sa jevrejskim pravom. U skladu sa ovim pravom, prema životinjama se mora odnositi humano što je podrazumijevalo ispunjavanje visokih sanitetskih i životnih standarda. Primjedba autora.

Džozef Šekter. Prilikom prodaje mesa u radnji mušterije su imale pravo da detaljno pregledaju proizvode i da se odluče na kupovinu. Ova mogućnost osigurala je mušterijama pregled pluća kod peradi kako bi se utvrdilo da li postoje tragovi tuberkuloze. U svom poslovanju koje se odnosilo na klaonicu i radnju za prodaju mesa, braća Šekter nikada se nisu bavila međudržavnom trgovinom.⁸⁵ Međutim, tokom juna mjeseca 1933. godine stupio je na snagu ranije spomenuti nacionalni zakon o oporavku industrije. Dio ovog zakona je i “Kodeks o živoj peradi” (Live Poultry Code) koji je osigurao Predsjedniku Sjedinjenih Američkih Država donošenje propisa o poštenoj konkurenciji.⁸⁶ Kodeks je detaljno regulisao niz pitanja kao što su maksimalni iznos radnih sati uposlenika tokom jedne sedmice i minimalni iznos ličnih primanja uposlenika. Uz navedena pitanja, kodeks je posebno regulisao pitanja poštene konkurencije i oblast industrije. Međutim, uprkos tendenciji zakonodavstva da detaljno reguliše niz pitanja, a u cilju ublažavanja ekonomske krize, braća Šekter našla su se na udaru inspekcije i optužena za niz prekršaja. Nakon postupka koji se vodio pri nadležnom Okružnom sudu Sjedinjenih Država za istočni okrug Nju Jorka (District Court of the United States for the Eastern District of New York) braća su proglašena krivim i upućena na izdržavanje zatvorske kazne. U optužnici se navodi devetnaest tačaka ali i posebna tačka koja se odnosila na konspiraciju.⁸⁷ U navedenim tačkama, braća se terete da su počinili šezdeset krivičnih djela.⁸⁸ U žalbenom postupku, okružni žalbeni sud (Circuit Court of Appeals) potvrdio je presudu i šesnaest tačaka optužnice, ali je preinačio presudu odnosno dio koji se odnosio na kršenje propisa o minimalnim

⁸⁵ Vidjeti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *A. L. A. Schechter Poultry Corporation v. United States*. Presuda je dostupna na internet stranici: <https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/295/495.html>. Stranici se pristupilo 04.04.2021. godine. Prevod autor.

⁸⁶ Naziv kodeksa je Code of Fair Competition for the Live Poultry Industry of the Metropolitan Area in and about the City of New York – Kodeks poštene konkurencije za živu peradarsku industriju gradskog područja Nju Jorka i područja oko njega. Vidjeti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *A. L. A. Schechter Poultry Corporation v. United States* fus nota broj 1.

⁸⁷ Vidjeti presudu *A. L. A. Schechter Poultry Corporation v. United States*.

⁸⁸ U pitanju su krivična djela nastala kršenjem Nacionalnog zakona o oporavku industrije, Kodeksa o poštenom tržišnom natjecanju grada Nju Jorka i niza drugih kodeksa. Vidjeti presudu str. 2.

plaćama i maksimalnom radnom vremenu.⁸⁹ Presuda žalbenog suda dovela je do obraćanja braće Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Američkih Država. Sud je odobrio izdavanja “Writ of Certiorari” 15. aprila 1935. godine.⁹⁰ U presudi, sud se posvetio definisanju niza pravila koja su navedena u kodeksu uz isticanje pitanja kao što su minimalne plaće, maksimalno radno vrijeme, međudržavna trgovina i slično. Vrhovnom sud dostavljen je i Vladin Brif (Government Brief) koji je trebao osigurati donošenje potvrđujuće presude.⁹¹ Vlada ističe da plate koje su isplaćivali optuženi imaju ekonomske efekte koji prevazilaze granice Nju Jorka i koji su doveli do subverzivnih rezultata. Vlada je smatrala da su braća uticala, odnosno dovela do takmičenja proizvođača koji su poticali iz drugih država (federalnih jedinica) po principu niskih troškova.⁹² Kao posljedica navedenog nastupilo je diktiranje cijena na drugim tržištima, a u Nju Jorku i do naglog pada potrošača. Na kraju, ovo je uticalo na nagli pad nabavne cijene žive peradi i uticalo na porast nabavke žive peradi sa drugih farmi, a koje su poticale iz drugih država. Ove činjenice koje je utvrdio okružni žalbeni sud prihvatio je i Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država. Međutim, ovaj predmet nije se mnogo odnosio na pitanje rasta ili pada troškova nabavke ili distribucije žive peradi. Također, ovaj predmet nije se odnosio ni na pravila poslovanja optuženih ili poštovanje pravila na kojima se zasniva poštena ili fer konkurencija. Sud je u predmetu prepoznao značajnije pitanje koje se odnosilo na status Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država i Kongresa kao nadležnog zakonodavnog tijela. Presuda ističe da je Predsjednik

---

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Writ of Certiorari u engleskom i američkom pravu je nalog za zaštitu zakonitosti ili vanredno preispitivanje pravosnažne presude. Ovaj termin često se prevodi kao mehanizam kojim se osigurava transfer sudskog predmeta sa nižeg ka višem sudu u cilju regulisanja rada sudova ili tribunala. Primjedba autora. O datumu odobravanja ukaza vidjeti presudu u predmetu *A. L. A. Schechter Poultry Corporation v. United States*.

⁹¹ Terminom “Brif” (Brief) se označava kratki i koncizni dopis koji čini sastavni dio sudskog spisa. U američkom pravu postoje različite vrste dopisa. Kao primjer možemo navesti dopis prijatelja suda (Amicus Curie Brief) ili pojedinaca kao što je poznati Brendijev dopis (brif) koji se odnosio na predmet *Muller v. Oregon* iz 1908. godine. Autor dopisa je Luis Dembitz Brendis (Louis Dembitz Brandies) koji je postao sudija Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država. Vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni Sud...*, str. 150-151.

⁹² O Vladinom brifu vidjeti: Ralph F. Fuchs, “A Postscript - The Schechter Case”, *ST. Louis Law Review*, Vol. XX (1935), No.4., str. 299.

Sjedinjenih Američkih Država odobrio ranije spomenuti kodeks svojom izvršnom naredbom br. 6675-A i da je smatrao da ovlaštenje počiva u Nacionalnom zakonu o oporavku industrije.⁹³ Ovaj zakon predstavljao je prvi i ključni instrument u borbi protiv Velike depresije. U periodu nakon donošenja zakona, uslijedio je period u kojem je donijeto više od sedam stotina kodeksa u cilju osiguranja ravnopravnog odnosno poštenog takmičenja. Ovo je na kraju uticalo na mnogobrojne industrijske poslodavce i njihove grupe da pristupe donošenju novih pravila. Mnogi kodeksi imali su pozitivne rezultate kao što je na primjer povećanje ličnih primanja uposlenika. Međutim, aktivnosti predsjedničke administracije nisu se posvetili pitanju ustavne opravdanosti mnogih ekonomskih mjera. U predmetu *A. L. A. Schechter Poultry Corporation v. United States*, Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je prepoznao pitanje ustavnosti spomenutog kodeksa. U postupku, sud je utvrdio da je Kongres donošenjem Nacionalnog zakona o oporavku industrije, izvršio prenošenje ovlaštenja na Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država da može donositi različite Kodekse. U pogledu pravila koja počivaju u kodeksu o živoj peradi, sud je utvrdio da se kodeks odnosi samo na lokalnu a ne međudržavnu trgovinu koja je regulisana pravilima Kongresa.⁹⁴ Vrhovni sud u rješavanju ovog predmeta poziva se na vlastitu presudu iz predmeta *Panama Refining Co. V. Ryan* koja je donijeta 7. januara 1935. godine.⁹⁵ Ova presuda predstavljala je snažan osnov da sud u predmetu *A.L.L Schechter Poultry Corporation v. United States* primjeni doktrinu o nedelegiranju (Nondelegation doctrine).⁹⁶ Na osnovu

⁹³ Vidjeti presudu *A. L. A. Schechter Poultry Corporation v. United States*.

⁹⁴ *Ibid.*, str. 12.

⁹⁵ Presuda Vrhovnog suda u predmetu *Panama Refining Co. V. Ryana* dostupna je na sljedećoj internet adresi: <https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/293/388.html>. Stranici se pristupilo 03.05.2021. godine. Ovom presudom Vrhovni sud je Ruzveltovu zabranu međudržavne i vanjske trgovine naftom i naftnim derivatima, a koji su proizvedeni preko unaprijed određene državne kvote okarakterisao kao neustavne. Spomenuta zabrana činila je dio ranije spomenutog zakona iz 1934. godine. U literaturi ovaj predmet poznat je kao "Vruća nafta" (Hot Oil). O predmetu vidjeti presudu Vrhovnog suda i *The Oxford Companion to the Supreme Court.*, tekst pod naslovom "Panama Refining Co. V. Ryan" autora C. Herman Pritchett, str. 619.

⁹⁶ Opširnije o navedenoj doktrini vidjeti: Keith E. Whittington "The Myth of the Nondelegation Doctrine", *University of Pennsylvania Law Review*, Vol 165, No. 2 (2017), str. 388-392.

detaljne analize kodeksa i prihvatanja doktrine o nedelgiranju, Vrhovni sud je utvrdio da je prenošenje zakonodavnih ovlaštenja koje je uslijedilo od strane Kongresa na Predsjednika neustavno. Ova presuda izazvala je snažne reakcije Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država obzirom da je prouzrokovala kolaps američke administracije. Status i uloga Vrhovnog suda u period od 1933. do 1941. godine predstavljali su povod za reakciju uglednih autora. Jedan od njih je i savjetnik Predsjednika Ruzevelta Edward Korvin (Edward Corwin), koji je ovaj period okarakterisao kao ustavnu revoluciju. O istom pitanju oglasio se i ustavni teoretičar Brus Akerman (Bruce Ackerman) koji je period Novog kursa okarakterisao kao trenutak transformacije koji je označen kao tranzicija ka jednom sasvim novom ustavnom režimu.⁹⁷ Na kraju, potrebno je ukazati na činjenicu da presuda Vrhovnog suda u predmetu *A. L. A. Schechter Poultry Corporation v. United States* nikada nije ukinuta odnosno nadglasana (Overruled) i da je citirana u više od sedamdeset presuda Vrhovnog suda. Istu sudbinu dijeli i ranije spomenuta presuda u predmetu *Panama Refining co. V. Ryan* iz 1935. godine.

Nastavak teksta sadrži analizu samo jedne presude Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država koja se odnosila na pitanje statusa sloboda koje su zagarantovane Ustavom iz 1787.godine. Ova presuda uživa status najznačajnije presude u historiji suda kojom su utemeljena univerzalna pravila a u pitanju je predmet *Cantwell v. Connecticut* iz 1940. godine.

---

⁹⁷ Opširnije o stavovima navedenih autora vidjeti: Ibid., str. 381.

5.

VRHOVNI SUD I SLOBODA ISPOVIJEDANJA RELIGIJE I FINANSIRANJE OBRAZOVNIH USTANOVA

Historijska pozadina

U Sjedinjenim Američkim Državama sloboda religije zagantovana je Prvim amandmanom u kojem se navodi da “Kongres ne može donositi nikakav zakon o ustanovljavanju državne religije, kao ni zakon koji zabranjuje slobodno ispovijedanje vjere.”⁹⁸ Srž amandmana počiva u dvije klauzule. Prva se odnosi na zabranu kojom se uskraćuje pravo Kongresa na donošenje zakona kojim se ustanovljava državna religija, a druga je zabranu proširila na donošenje zakona kojim se zabranjuje slobodno ispovijedanje vjere.⁹⁹ Ratifikacijom amandmana pokušalo se spriječiti federalnu vladu da dodijeli bilo kojoj dominaciji političke ili vladine privilegije koje uživa crkva u Engleskoj. Međutim, u praksi se vrlo brzo postavilo pitanje harmonizacije navedenih klauzula. Ključna uloga u rješavanju ovog pitanja pripala je Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Američkih Država. Sud je donio mnoge presude koje se odnose na slobodu religije ali nije ponudio precizan način harmonizacije klauzula. Jedan od razloga nalazi se u tekstu amandmana koji ne sadrži zabranu kojom se obuhvaćaju državna zakonodavna tijela. Kao primjer možemo navesti Ustav Masačusetsa iz 1780. godine koji je

---

⁹⁸ Tekst amandmana: Akhil Reed Amar, *America's Constitution...*, str. 491. Prevod autor.

⁹⁹ Spomenute klauzule u ustavnom pravu poznate su kao Establishment Clause and Free Exercise Clause. Primjedba autora.

uspostavio veći broj protestantskih crkvi.¹⁰⁰ Pitanje statusa protestantskih crkvi potrebno je istražiti u periodu nastanka Sjedinjenih Američkih Država. U spomenutom periodu pa sve do početka XIX vijeka, protestantske crkve imale su značajnu ulogu i postale su legitimna komponenta američkog javnog života. Period prve polovine XX vijeka možemo okarakterisati kao doba u kojem je Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država pokušao ponuditi odgovarajući odgovor u procesu harmonizacije spomenutih klauzula. Ipak regulisanje prava koje je zagarantovano ustavnim amandmanom (sloboda religije) ponovo se pojavilo tokom druge polovine XX vijeka kada je sud donio najznačajnije presude u svojoj historiji. Ove presude su dugo vremena uživale status precendenata. Kao primjer možemo navesti predmet *Engel v. Vitale* iz 1962. godine. Određene promjene nastupile su polovinom šezdesetih godina prošlog vijeka kada je donijet Zakon o građanskim pravima koji predviđa zabranu diskriminacije na osnovu religijskih uvjerenja.¹⁰¹ Prema informacijama koje je objavio istraživački centar za 2020. godinu, više od 70 % Amerikanaca se smatra pripadnicima jedne od kršćanskih denominacija kao što su Jehovini svjedoci, rimokatolici, mormoni, protestanti i drugi.¹⁰² Prema pisanju profesora Hova (Howe), period od osnivanja Sjedinjenih Američkih Država do početka XX vijeka, okarakterisan je kao period u kojem je “de facto uspostavljen Protestantizam”.¹⁰³ U navedenom periodu mnoge javne škole praktikovale su različite radnje religijskog karaktera, kao što je molitva ili javno čitanje Biblije. Tokom XX vijeka pojedine države su Dan zahvalnosti, Božić ili Uskrs prepoznale kao zvanične praznike. Isti period možemo posmatrati kroz presude Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država. Presudama

¹⁰⁰ Opširnije vidjeti: Kermit L. Hall, *The Oxford Companion to American Law* (Oxford University Press, New York, 2002), str. 700-701.

¹⁰¹ Ovaj zakon donijet je 1964. godine a puni naziv glasi Civil Right Act. Primjedba autora.

¹⁰² Vidjeti studiju objavljenu od strane Pew Research Center Religion and Public Life. Studija je dostupna na zvaničnoj internet adresi <https://www.pewforum.org/religious-landscape-study/>. Prema ovoj studiji, danas u Sjedinjenim Američkim Državama živi 1,9 posto Jevreja, 0,9 posto muslimana, po 0,7 posto čine budisti i hinduisti a 0,3 su pripadnici drugih svjetskih religija. Prema studiji, 0,3 posto građana se izjasnilo kao ateisti a 4 posto kao agnostici. Stranici se pristupilo 01.04.2021. godine.

¹⁰³ Opširnije vidjeti: Mark De Wolfe Howe, *The Garden and the Wilderness: Religion and Government in American Constitutional History* (University of Chicago Press, Chicago, 1965), str. 11.

se pokušala promijeniti percepcija religije kao i njen značaj za javni život. Sud je presudama pokušao riješiti značajno i kompleksno pitanje, a to je sekularizacija kao garant vjerskih sloboda.¹⁰⁴ Međutim, praksa je pokazala da u slučaju Sjedinjenih Američkih Država, postoji direktna veza države sa obrazovnim institucijama rimokatoličkog predznaka. Pod ovim se podrazumijeva državna finansijska pomoć privatnim osnovnim i srednjim školama u vidu grantova. Kroz svoju historiju, sud nije podržao bilo kakav oblik finansijskog upliva države u ovom segmentu. To ne znači da sud nije odobravao finansijsku pomoć države u onim slučajevima kada je utvrđeno da je pomoć sekularnog karaktera. U nastavku slijedi kratka analiza presuda koje imaju status najznačajnijih presuda koje su regulisale slobodu ispovijedanja vjere odnosno religije i koje su regulisale pitanje finansiranja obrazovnih institucija. U pitanju su presude *Cantwell v. Connecticut* iz 1940. godine i *Everson v. Board of Education of Ewing Township* iz 1947. godine. Presuda iz 1947. godine u literature se navodi kao *Everson v. Board of Education*.

5.1. *CANTWELL v. CONNECTICUT* 310 U.S. 296 (1940)

Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je tokom prve polovine XX vijeka imao priliku da se uprkos krupnim promjenama, oglasi o pitanju slobode ispovijedanja religije. Kao što je ukazano, ovo pitanje je regulisano ustavnim amandmanom. Povod za donošenje presude u predmetu *Cantwell v. Connecticut* su Njuton Kantvel (Newton Cantwell) i njegova dva sina Džesi (Jesse) i Rasel (Russell) koji su bili pripadnici Jehovinih svjedoka. Unutar spomenute vjerske grupe, otac i sinovi uživali su status zaređenih pripadnika (kaluđera). Njuton je zajedno sa sinovima, obilazeći jedan kvart koji se nalazio u ulici Kasijus (Cassius Street) u Nju Hejvenu (New Haven), želio prikupiti sredstva koja će se koristiti za propagiranje jehovinih svjedoka. Njuton je sa sobom imao knjige, pamflete, određeni broj ploča i prenosivi fonograf. Svaka ploča sadržavala je kratki opis knjiga. Prilikom kretanja spomenutom ulicom, Njuton je zajedno sa svojim sinovima odlučio da obilaze kuće i da tom prilikom pokušaju prodati knjige i

¹⁰⁴ Sekularizam se koristi kao pojam kojim se ukazuje na potpuno odvajanje države i crkve, što znači odsustvo državne religije. Primjedba autora.

koristiti fonograf. U momentu kada su stupali u kontakt sa građanima tražili su dopuštenje da koriste fonograf i da na taj način predstave knjigu. U onim slučajevima kada su dobili dopuštenje pristupili su puštanju ploča i prezentaciji štampanog materijala, a u slučajevima kada nisu dobili dopuštenje za korištenje fonografa, pokušali su prodati knjige. Prilikom prodaje knjiga kupcima je ustupljen pamflet uz napomenu da ga je potrebno pročitati. Na ovaj način prikupljena su sredstva odnosno gotov novac. Međutim, prilikom boravka u spomenutoj ulici, Njutonov sin, Džesi naišao je na prolaznike i upitao ih može li koristiti fonograf. Nakon saglasnosti prolaznika, Džesi je koristeći fonograf pustio tonski zapis koji se odnosio na knjigu "Neprijatelji" (Enemies). Sadržaj zapisa odnosio se na knjigu koja predstavlja napad na pripadnike rimokatoličke crkve.¹⁰⁵ Nakon ovoga uslijedilo je lišavanje slobode Njutona i sinova koji su optuženi u nekoliko tačaka da su prekršili opšti statut države Konektikat (General Statute of Connecticut) i da nisu posjedovali posebno odobrenje sekretara za socijalnu pomoć. U postupku koji se vodio pri sudu običnih sporova (Court of Common Pleas) Nju Hejvena, optuženi su proglašeni krivima. Smatrajući da je sud pogrešno utvrdio činjenično stanje, Kantveli su odlučili da se žalbenim putem obrate Vrhovnom Sudu države Konektikat. U žalbi se ističe da je presuda donijeta na osnovu državnog statuta koji krši prava zagarantovana XIV amandmanom. U svojoj žalbi ističu da je sud svojom presudom oduzeo njihova prava na slobodu govora i slobodu ispovijedanja religije. Žalbeni postupak koji se odvijao pri Vrhovnom sudu države Konektikat je okončan na taj način da su potvrđene određene tačke optužnice u slučaju Džesija Kantvela. Međutim, u slučaju Njutona i Rasela Kantvela sud je preinačio optužnicu i naredio novo suđenje. Presuda državnog Vrhovnog suda zasnivala se isključivo na detaljnoj analizi opšteg državnog statuta, što je u suštini predstavljalo i osnovu za donošenje presude.¹⁰⁶ Jedan od argumenata koji se ističe u presudi je da optuženi nisu imali odobrenje za prikupljanje sredstava koje izdaje sekretar za socijalnu pomoć. Sud, uzimajući u obzir spomenutu analizu statuta smatra da je u konkretnom slučaju došlo

¹⁰⁵ Vidjeti presudu u predmetu *Cantwell v. Connecticut* str.296. Presuda je dostupna na zvaničnoj internet adresi Kongresne biblioteke <https://www.loc.gov/item/usrep310296/>. Stranici se pristupilo 03.05.2021. godine. Prevod autor.

¹⁰⁶ Opširnije vidjeti presudu u predmetu *Cantwell v. Connecticut* str.300.

do narušavanja odnosno povrede mira (breach of the peace). Međutim, optuženi su smatrali da su se njihove aktivnosti odnosile na distribuciju knjiga, periodičnih publikacija i pamfleta. U postupku, sud nije prihvatio argumente optuženih koji su smatrali da su im uskraćena njihova ustavna prava. Osuđujuća presuda državnog vrhovnog suda predstavljala je dovoljan osnov da se putem žalbe i “*certiorari to review*” predmet uputi Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Američkih Država.¹⁰⁷ Sud je raspravljao o predmetu 29. marta a presuda je donijeta 20. maja 1940. godine. Autor presude je sudija Owen Džozefus Roberts (Owen Josephus Roberts) koji je u historiji suda uživao status konzervativnog sudije.¹⁰⁸ Presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Cantwell v. Connecticut* možemo posmatrati kroz nekoliko ključnih tačaka ili segmenata. Jedan od razloga da se prihvati ukaz za preispitivanje presude državnog suda, počiva u činjenici da je Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država prepoznao da je koncept narušavanja mira vrlo široko postavljen i da je korišten za kažnjavanje lakših djela. Prema pravilima precedentnog prava (Common Law) narušavanje ili povreda mira pripada kategoriji prekršaja odnosno prestupa.¹⁰⁹ Ovo pravilo precedentnog prava po svom konceptu je opšteg karaktera a u svojoj srži nedovoljno definisano. Kao takvo, često je korišteno za kažnjavanje različitih oblika ponašanja koji su po svojoj manifestaciji bezopasni ili bezazleni. U praksi, ovo je dovelo do sudskih postupaka u kojim je sud izricao zatvorske kazne. U presudi, Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država se u sedam tačaka osvrnuo na pitanja za koja je smatrao da su

¹⁰⁷ Certiorari je ukaz odnosno statutarna naredba kojom se jedan sudski predmet upućuje na viši sud. U našem slučaju, “Certiorari to review” sadrži i zahtjev za preispitivanje presude nižeg suda. Termin Certiorari je latinskog porijekla i prevodi se kao biti upoznati li biti informisan. Primjedba autora.

¹⁰⁸ Sudija Roberts se pridružio konzervativnom bloku sudija koji nisu podržavali vladine mjere u periodu depresije. Nakon sudske karijere koja je okončana podnošenjem ostavke 1945. godine, Roberts je u periodu od 1948. do 1951. godine obavljao funkciju dekan na Pravnog fakulteta pri Univerzitetu u Pensilvaniji ((University of Pennsylvania Law School). Opširnije o sudiji Robertsu vidjeti: Charles A. Leonard, “A Revolutions Runs Wild: Mr. Justice Robert’s Last Four Years on the Supreme Court”, *Yearbook: Supreme Court Historical Society* (1980), str. 55-60. i Kermit L. Hall, *The Oxford Companion to the Supreme Court of the United States*, str. 737-738. Autor članka Augustus M. Burns III (University of Florida).

¹⁰⁹ Opširnije o navedenim razlozima vidjeti: Elisabeth Zoller, “The United States Supreme Court..”, str. 895.

nezaobilazna u rješavanju spora. Posebna pažnja posvećena je pitanju slobode, gdje je sud utvrdio da je temeljni koncept slobode koji proističe iz XIV amandmana obuhvaćen I amandmanom. Ovaj stav sud je preuzeo, odnosno citirao je presude u predmetu *Schneider v. New Jersey* iz 1939. godine.¹¹⁰ U pogledu državnog zakona, sud ističe da svaki državni zakon kojim se poštuje uspostavljanje religije ili zabrana slobode ispovijedanja religije, predstavlja kršenje XIV amandmana.¹¹¹ Sud navodi da državni statut kojim se predviđa izdavanje odobrenja za prikupljanje sredstava ili drugih dragocjenosti iz vjerskih razloga, predstavlja ograničenje slobode ispovijedanja religije i lišavanje slobode bez propisanog zakonskog postupka.¹¹² Ovaj dio presude sud je iskoristio da se osvrne na klauzulu “Due process of law” kojom je potvrđena široka zaštita individualnih prava.¹¹³ Ovim pristupom, Vrhovni sud podržao je ustavnu doktrinu koja je poznata kao “doktrina inkorporacije” (Incorporation Doctrine) koja je nastala zahva-

---

¹¹⁰ Vidjeti presudu u predmetu *Cantwell v. Connecticut* str. 303. Presudom iz 1939. godine u predmetu *Schneider v. New Jersey*, Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je potvrdio da opštinska uredba nije bila dovoljna kako bi se opravdala zabrana optuženika da dijele literaturu osobama koje su bile spremne preuzeti literaturu. Navedeni predmet se citira na različite načine, a kao primjer možemo navesti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država gdje se ovaj predmeti citira kao *Schneider v. State*. U drugim izvorima ista presuda se navodi kao *Schneider v. Irvington* obzirom da je presudom obuhvaćen grad Irvington koji se nalazi u Nju Džersiju. Razlog za različit način citiranja je u tome što se presuda Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država iz 1939. godine odnosila na četiri grada. U predmetu iz 1939. godine (*Schneider v. New Jersey*) optuženi su bili pripadnici Jehovinih svjedoka a autor presude bio je sudija Roberts. Ova presuda i danas uživa status precedenta obzirom da nikada nije nadglasana. Presuda iz 1939. godine dostupna je na <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/98/145>. Stranici se pristupilo 06.05.2021. godine. Prevod autor.

¹¹¹ Opširnije vidjeti presudu u predmetu *Cantwell v. Connecticut* str. 296.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Klauzula “Due process of law” je pravni mehanizam pod kojim se podrazumijeva zakonom propisan postupak. U Sjedinjenim Američkim Državama ovaj mehanizam je od posebnog značaja i predstavlja garanciju od samovoljnog lišavanja slobode svih građana. Na ovaj način, ustavni amandman postao je mehanizam zaštite od uplitanja države u sferu privatnog života građana. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je u procesu tumačenja ustavnih amandmana imao priliku da se oglasi o spomenutoj klauzuli. U poznatom predmetu *Barron v. Mayor & City Council of Baltimor* iz 1833. godine, sud je potvrdio da zadatak ustavnih amandmana je ograničenje ovlaštenja federalne vlada kao i zaštita građana. Sud je potvrdio ovaj stav 1845. godine predmetom *Permoli v. New York*. Vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni Sud...*, str. 206.

ljujući sudskoj interpretaciji ustavnih amandmana. Nastavak presude, sud je iskoristio da postupke odnosno ponašanja optuženih, koji su ranije okarakterisani kao narušavanje mira, dovede u vezu sa ustavnim garancijama vjerskih sloboda i slobode govora. Analizirajući ponašanje optuženih i njihove postupke, sud ističe da tačka optužnice koja se temelji na narušavanju mira predstavlja kršenje spomenutih ustavnih garancija. Sud je detaljno analizirao niz elemenata koji su uticali na donošenje presude. U tom smislu, sud je utvrdio da je Džesi Kantvel prilikom kretanja naišao na dvojicu ljudi koji su bili katolici te da su bili spremni sukobiti se, ukoliko Džesi odmah ne napusti ulicu. Odmah nakon toga, Džesi napušta ulicu ali tom prilikom nije došlo do fizičkog kontakta ili bilo kakvog oblika komunikacije ili nasilja. Na osnovu opisa ponašanja optuženog, sud smatra da nisu ispunjeni uslovi o narušavanju mira.¹¹⁴ Navedeni zaključak sud je temeljio na izjavama svjedoka koji su potvrdili ponašanje Džesija te da nije došlo do nasilja. U presudi se navodi da aktivnosti optuženih, pod kojima se misli na distribuciju literature, predstavljaju aktivnost koja je apsolutno zaštićena slobodom štampe koja počiva u I amandmanu. Sud je u presudi naveo da se tačke optužnice u slučaju Džesija Kantvela trebaju odbaciti. Ovaj stav, opravdan je na taj način što je utvrđeno da temeljni zakoni Sjedinjenih Američkih Država potvrđuju interes slobode ispovijedanja religije i da ta sloboda ne smije biti zabranjena. Na isti način sud je pristupio regulisanju statusa slobode saopštavanja informacija i mišljenja i utvrdio da ove slobode ne smiju biti uskraćene.¹¹⁵ U daljnjem definisanju sloboda, sud ističe da sloboda savjesti kao i sloboda pripadnosti određenoj religijskoj organizaciji u obliku obožavanja na individualnoj osnovi, se ne smije ograničiti zakonom.¹¹⁶ Ovim pristupom odnosno definisanjem, sud je obuhvatio i osigurao slobodu ispovijedanja i zabrane religije. Od posebnog značaja je dio presude koji se odnosi na stav suda u pogledu definisanja ustavnih amandmana. Iz presude proizilazi da je sud pristupio detaljnoj analizi I amandmana na taj način da je prepoznao dva koncepta. Prvi koncept je sloboda vjerovanja, a drugi je sloboda djelovanja ili ponašanja. U analizi se ističe da je prvi koncept odnosno sloboda vjerovanja apsolutna kategorija,

¹¹⁴ Vidjeti presudu u predmetu *Cantwell v. Connecticut* str. 303.

¹¹⁵ *Ibid.*, str. 307.

¹¹⁶ *Ibid.*, str. 303.

a drugi podliježe propisima u cilju zaštite društva. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je u navedenoj analizi citirao dva precedenta. Praksa citiranja ranijih presuda (precedenata) od strane Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država ukazuje da sud želi novom presudom uspostaviti pravilo ili novi precedent povodom jednog značajnog pitanja. U slučaju predmeta iz 1940. godine Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je citirao dva precedenta. To su *Reynolds v. United States* iz 1879. godine i *Davis v. Beason* iz 1890. godine.¹¹⁷ U predmetu iz 1879. godine Vrhovni sud je potvrdio da federalni zakon ima ustavno opravdanje za krivično kažnjavanje postupaka bez obzira na vjersko uvjerenje. Međutim, religijska praksa koja ugrožava javni interes nije obuhvaćena zaštitom I amandmana. Ovim predmetom sud nije potvrdio Mormonsku praksu poligamije i odbio bilo kakvu mogućnost da ova praksa uživa zaštitu spomenutog amandmana.¹¹⁸ U drugom predmetu sud je poligamiju definisao kao ponašanje koje nije obuhvaćeno I amandmanom i na taj način potvrdio ustavnost federalnog zakona kojim se zabranjuje glasanje Mormonima koji su živjeli na teritoriji države Ajdaho (Idaho).¹¹⁹ Uzimajući u obzir citirane precedente, Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je predmet *Cantwell v. Connecticut* iskoristio kako bi uspostavio pravilo koje glasi “vrijeme, mjesto i način”. U praksi, ovo je značilo da država može regulisati vrijeme, mjesto i način prikupljanja sredstava ili održavanja mitinga na ulici, ali ne može ih sve zajedno potpuno zabraniti.¹²⁰ Vremenom, ovo pravilo je preraslo u univerzalno i postalo sastavni dio ustavnog prava. Posebna pažnja

¹¹⁷ Presude u predmetima *Reynolds v. United States* i *Davis. Beason* dostupne su na slijedećoj internet adresi: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/98/145>. Stranici se pristupilo 14.05.2021. godine.

¹¹⁸ Predmet *Reynolds v. United States* je prvi predmet u historiji Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u kojem je sud konstruisao značenje klauzule o slobodnom ispovijedanju vjere. Opširnije vidjeti: Nathan B. Oman, “Natural Law and the Rethoric of Empire: *Reynolds v. United States*, Polygamy, and Imperialism”, *Washington University Law Review*, Vol. 88 (2011), Issue 3., str. 662.

¹¹⁹ Opširnije o spomenutom predmetu vidjeti: Gerard V. Bradley, “Today’s Challenges to Religious Liberty in Historical Perspective”, *Texas Review of Law and Politics*, Vol. 21 (2017), Issue 3., str. 345.

¹²⁰ Opširnije vidjeti: Kermit L. Hall, *The Oxford Companion to the Supreme Court of the United States*, str. 117. Autor članka Leo Pfeffer.

spomenutom pravilu posvetit će se u onim predmetima koji su se odnosili na govore u javnim forumima kao posebnim oblicima komunikacije. Sud je u predmetima iz osamdesetih godina prošlog vijeka sa velikom pažnjom, odnosno strogošću, regulisao pitanje primjene pravila. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je u predmetu *Cantwell v. Connecticut* izvršio i odvajanje religijskih vjerovanja od religijskih djelovanja. Danas se ova presuda smatra temeljem ustavne doktrine koja se često može uočiti u kasnijim presudama. Na kraju sud je donio presudu koja glasi da se presuda kojom se potvrđuju tačke optužnice poništava, a predmet se vraća na daljnji postupak čije rješenje ne smije biti u suprotnosti sa ovim mišljenjem.

5.2. *EVERSON v. BOARD OF EDUCATION OF EWING TOWNSHIP* 330 U.S. 1 (1947)

Tokom tridesetih godina prošlog vijeka, Sjedinjene Američke Države suočavaju se sa problemom finansiranja parohijskih škola. Ovo pitanje došlo je do izražaja nakon 1884. godine i odluke Plenarnog Biskupskog Vijeća (Plenary Council of Bishops). Odluka se odnosila na obavezu da se u naredne dvije godine uspostave župne škole uz svaku crkvu gdje ne postoje škole, kao i obavezu stanovništva katoličke vjeroispovijesti da upisuju djecu u ove škole.¹²¹ Kao rezultat spomenute odluke, tokom dvadesetih godina prošlog vijeka broj učenika koji su upisali ove škole iznosio je blizu dva miliona. Vremenom, državna zakonodavna tijela počela su tragati za načinom finansiranja škola, a naročito kada se govori o državama sa velikom koncentracijom rimo-katoličkih glasača kao što je bio slučaj sa Luizijanom. U rješavanje spomenutog pitanja uključio se i Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država od kojeg se očekivao konačan stav o ustavnosti državnih zakona. Jedan od predmeta potiče iz 1930. godine a u pitanju je *Cochran v. Louisiana State Board of Education*. U ovom predmetu sud je potvrdio ustavnost državnog programa kojim su osigurane besplatne knjige za učenike javnih i župnih obrazovnih institucija. Tokom četrdesetih

¹²¹ O spomenutoj odluci vidjeti: Donald L. Drakeman, "Everson v. Board of Education and the Quest for the Historical Establishmen Clause", *The American Journal of Legal History*, Vol. 49., No. 2 (2007), str. 126. Citiran po James W. Fraser, *Between Church and State: Religion and Public Education in Multicultural America*, STR. 60.

godina prošlog vijeka, Vrhovni sud suočavao se sa pitanjem odgovarajuće interpretacije “Klauzule o uspostavljanju” (Establishment Clause) koja se nalazi u tekstu I amandmana.¹²² U istom periodu, državna zakonodavna tijela pristupaju donošenju zakona kojim se reguliše niz pitanja kao što je nabavka udžbenika, finansijska podrška obrazovnim institucijama i slično. Jedna od država koja je donijela zakon je i Nju Džersi (New Jersey).¹²³ Zakon je ovlastio lokalne školske okruge da mogu donositi pravila i potpisivati ugovore o prevozu djece u i iz škola. U praksi, ovo je značilo da će ključnu ulogu u donošenju odluka preuzeti školski odbori. U tom smislu, odbor je u mjestu Eving (Ewing) oslanjajući se na zakon iz 1941. godine, donio odluku o usvajanju programa koji je osigurao roditeljima naknadu troškova autobusnih karata za njihovu djecu koja pohađaju župne škole. Novac koji se koristio za naknadu troškova osigurao se iz poreskih sredstava. Tri mjeseca kasnije, Arč R. Everson (Arch R. Everson) obratio se sudu sa žalbom u kojoj je isticao da ova odluka predstavlja kršenje državnog i federalnog ustava. Everson je obavljao funkciju potpredsjednika udruženja poreskih obveznika Nju Džersija.¹²⁴ Državni sud je svojom presudom potvrdio da zakonodavno tijelo nema ovlaštenja koja počivaju u državnom ustava da reguliše troškove autobusnog transporta djece u školu.¹²⁵ Međutim, prizivni i apelacioni sud je preinačio presudu i utvrdio da sporna odluka nije u sukobu sa državnim i federalnim ustavom. Na kraju, predmet je u žalbenom postupku dospio na Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država. Sud je zakazao raspravu 20. novembra 1946. godine a presuda je donijeta 10. februara 1947. godine. Zahtjev koji je naknadno dostavljen sudu za novo saslušanje odbijen je 10. marta 1947. godine. U ovom predmetu sud se

¹²² Tekst I amandmana sadrži dvije klauzule. Prva se odnosi na zabranu uspostavljanja državne religije, a druga na zabranu donošenja zakona koji zabranjuju slobodno ispovijedanje vjere. Prva klauzula ili klauzula o uspostavljanju nije precizno definisana a historijsko značenje podrazumijeva zabranu uspostavljanja crkve koja uživa državnu podršku. Primjedba autora.

¹²³ Zakonodavno tijelo Nju Džersija donijelo je zakon 1941. godine. Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Everson v. Board of Education*, fusnota broj 1. Presuda je dostupna na interneta adresi: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/330/1#fn1>. Stranici se pristupilo 21.06.2021. godine.

¹²⁴ Vidjeti: Sarah Barringer, “Free” Religions and “Captive” Schools: Protestants, Catholics and Education, 1945-1965”, *DePaul Law Review*, Vol 56. (2007), str. 1181.

¹²⁵ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Everson v. Board of Education*, str. 1.

nije mnogo posvetio pitanju porijekla novca kojim se finansiraju troškovi autobusnog prevoza kao ni pitanju prevoza učenika. Vrhovni sud prepoznao je vrlo značajno pitanje koje glasi da li politika Nju Džersija predstavlja podršku jednoj religiji. U međuvremenu dolazi do velikih podjela javnosti i na strani Eversona se pojavljuju Udruženje za obrazovanje Nju Džersija (New Jersey Education Association), Trgovačka Komora (Chamber of Commerce), Državni odbor za obrazovanje (State Board of Education), Juniorski red udruženih američkih mehaničara (Junior Order of United American Mechanics - JOUAM) i Adventisti sedmog dana (Seventh-Day Adventists). Od posebnog značaja je spomenuti Juniorski red koji je snosio sve troškove sudskog postupka.¹²⁶ Na stranu školskog odbora pridružili su se država Nju Jork, Masačusets i stanovništvo katoličke vjeroispovijesti. Velike podjele javnosti uticale su na to da će se u sudskom postupku pojaviti različite kategorije tzv. prijatelja suda koji su dostavili svoje brifove (amicus curie briefs). Ukupan broj dostavljenih brifova iznosio je tri. Prvi je podržavao ideju pogodnosti, a autor je teolog Džon Kurtnei Marej, S.J. (John Courtney Murray). Kao ključne elemente brifa možemo navesti da pomoć za prevoz djece ima javnu svrhu, da država nema ustavno pravo da kontroliše sve aspekte školskog sistema i da parohijalne škole imaju javnu svrhu.¹²⁷ Drugi brif je sadržavao pragmatični stav i isticao da se ovaj slučaj može okončati na osnovu ranije presude odnosno precedenta. U pitanju je precedent iz ranije spomenutog predmeta *Cochran v. Louisiana State Board of Education* iz 1930. godine. Ovaj stav zastupale su države Masačusets, New York i grad Eving. Na kraju, treći brif koji je dostavljen od strane većeg broja udruženja od kojih možemo spomenuti Adventiste Sedmog Dana, Američko udruženje za građanske slobode (American Civil Liberties Union - ACLU) i udruženja advokata Nju Jorka i drugi. Za razliku od navedenih, ovaj brif je insistirao na poštivanju I amandmana.¹²⁸ Vrhovni sud se ponovo suočio sa dubokim podjelama koje su ukazivale da

¹²⁶ Opširnije o navedenim organizacijama vidjeti: Donald L. Drakeman, "Everson v. Board of Education...", str. 128. Spomenuti Juniorski red je posebna organizacija sa tradicijom preko stotinu godina a koja se opisuje kao bratska organizacija životnog osiguranja koja je u početku organizovana kao bratska tajna nativistička organizacija.

¹²⁷ Opširnije o navedenim dopisima prijatelja suda vidjeti: Jo Renee Formicola, "This is Not... Just a Little Case Over Bus Fares", *Polity*, Vol. 28., No. 1 (1995), str. 51-52.

¹²⁸ *Ibid.*, str.52-55.

donošenje presude u ovom predmetu neće predstavljati jednostavan zadatak. To je i bio povod da se organizuje posebna sudska konferencija sa zadatakom da se istraži odnos između religije i države i da se pronađe najbolje rješenje za slučaj *Everson*. Konferencija je održana 23. novembra 1947. godine i tom prilikom se iznose različite teorije koje su ukazivale da će sud biti duboko podijeljen u donošenju presude. Pitanje uske povezanosti religije i obrazovanja je tema sa kojom su se Sjedinjene Američke Države borile više od stotinu godina. Sud je je svojom presudom prvo okarakterisao status poreskih sredstava i njihove namjene. U presudi se navodi da država ne može oporezovati pojedinca kako bi drugom pojedincu osigurala troškove prevoza djece u parohijalne škole. Ovakav način upravljanja poreskim novcem predstavlja kršenje ustavnih klauzula. Međutim, sud ističe da se spomenuto pravilo ne može koristiti u slučaju *Nju Džersija*. Opravdanje vlastitog stava sud je pronašao u odluci zakonodavnog tijela *Nju Džersija* da se osigura naknada troškova autobusnog prevoza za svu djecu, bez obzira koja škola je u pitanju.¹²⁹ Na ovaj način sud je odmah odgovorio na pitanje može li se novcem poreskih obveznika finansirati prevoz djece koja pohađaju parohijalne škole. Slijedeće pitanje koje je sud uzeo u obzir možemo posmatrati kroz ponuđene argumente uključujući i brifove. Jedan od argumenata dostavljen je od strane spomenutog Američkog udruženja za građanske slobode u kojem se navodi da je u konkretnom slučaju došlo do kršenja fundamentalnog američkog principa odnosno principa odvojenosti crkve i države kao i ustavne zabrane koja se odnosi na uspostavljanje religija.¹³⁰ Sud je u presudi ponudio jedan kratki historijski osvrt na klauzulu o uspostavljanju (*Establishmen Clause*) i nije se posvetio pitanju ustavnosti odluke jedne države o finansijskim naknadama za prevoz djece u parohijske škole. Pitanje potrošnje poreskog novca kojim se osiguravaju povlastice jednoj religiji sud je okarakterisao na neočekivani način. U presudi se navodi da odredbe o besplatnom prevozu djece u školi predstavljaju jednu vrstu sigurnosne mjere i da se to može porediti sa odredbama koje se odnose na policajca koji reguliše pješački prelaz.¹³¹ U iznošenju ove tvrdnje, sud nije ponudio adekvatnu analizu ili evidencije o stanju sigurnosti

¹²⁹ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Everson v. Board of Education*.

¹³⁰ *Ibid.*, str. 130.

¹³¹ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Everson v. Board of Education*.

gradskih ulica ili opasnostima koje se mogu pojaviti za pješake. Dio presude koji se odnosi na pitanje veze između religije i države je detaljno istražen. U odnosu na niz drugih presuda, presuda u ovom predmetu sadrži zapise sa spomenute konferencije, nacрте presuda ali i privatnu korespondenciju sudija. U istraživanju navedenog odnosa, odnosno odnosa između religije i države, sud se osvrnuo na kolonijalni period i period nakon usvajanja ustava. Presuda se poziva na poznato pisanje Džejmsa Medisona (James Madison) od 20. juna 1785. godine. U pitanju je Medisonov Spomen, a puni naziv dokumenta je Spomen obilježje i protest protiv vjerskog određivanja (Memorial Remonstrance against Religious Assessments).¹³² Možda je značajnije što se sud u presudi poziva i na pisanje Tomasa Džefersona (Thomas Jefferson) i pismo iz Danburija (Danbury letter). Pismo je nastalo 1. januara 1802. godine a upućeno je Udruženju Baptista Danburija (Danbury Baptist Association) u kojem se nalazi jedna od najcitiranijih fraza koja glasi: “Zid odvajanja između crkve i države” (Wall of separation between church and state).¹³³ Uz navedeno, sud se pozivao i na Džefersonov Zakon o slobodi religije u Virdžiniji (Virginia Bill for Religious Liberty) koji je donesen 1786. godine. U donošenju presude ključnu ulogu imao je autor nacрта presude sudija Hugo Blek (Hugo Black). Sudija Blek napisao je jedan od najznačajnijih nacрта koji se zasnivao na obimnoj historijskoj analizi mnogih pitanja. Analiza je obuhvatila historijat klauzule o uspostavljanju kao i period kolonizacije. Mišljenje, koje će prerasti u presudu podržali su sudije Fred Mur Vinson (Fred Moor Vinson), Stenli Forman Rid (Stanley Forman Reed), Vilijam Orvil Daglas (William Orville Douglas) i Frenk Marfi (Frank Murphy). Autori neslagajućih mišljenja su sudije Robert H. Džekson (Robert H. Jackson) i Vilej Blaunt Ratlidž (Wiley Blount Rutledge). Neslagajućim mišljenjima pridružili su se sudije Feliks Frankfurter (Felix Frankfurter) i Robert Hic Barton (Robert Hitz Burton).¹³⁴

¹³² Navedeni Medisonov document dostupan je na sljedećoj internet adresi: <https://founders.archives.gov/documents/Madison/01-08-02-0163>. Stranici se pristupilo 10.10.2021. godine. Prevod autor. Navedeni dokument čini dio presude Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država i može se pronaći u dodatku presude.

¹³³ Citat: James H. Hutson “Thomas Jefferson’s Letter to the Dunbury Baptists: A Controversy Rejoined”, *The William and Mary Quarterly*, Vol. 56., No. 4 (1999), str. 775.

¹³⁴ Neslagajuća mišljenja sudija Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država čine sastavni dio presude u predmetu *Everson v. Board of Education*.

Jedna od karakteristika neslagajućih mišljenja je da nisu osporovala historijsku analizu i zaključke koje je naveo sudija Blek. Na kraju, Vrhovni sud je svojom presudom po prvi put u historiji usko povezo I amandman sa klauzulom koja počiva u XIV amandmanu.¹³⁵ U presudi se navodi da je “sa donošenjem I amandmana uspostavljen zid između crkve i vjere. Ovaj zid mora biti visok i neprobojan. Nismo mogli odobriti ni najmanju povredu. Nju Džersi ga ovdje nije prekršio”.¹³⁶ Na ovaj način sud je uspio povezati klauzulu iz I amandmana, odnosno kaluzulu o zabrani uspostavljanja državne religije, sa klauzulom XIV amandmana i tu zabranu proširiti na države. U presudi se navodi da zakon Nju Džersija kojim je regulisano pitanje naknade troškova prevoza do i iz parohijalnih škola nije u suprotnosti sa klauzulom o uspostavljanju. Ovo je i osnov da je Vrhovni sud svojom presudom potvrdio presudu apelacionog suda. U suštini, presuda je potvrdila ustavnost zakona Nju Džersija i jednak tretman sve djece, te da zakon služi opštoj dobrobiti čitavog društva podržavajući obrazovanje a ne religiju. Presuda iz predmeta *Everson v. Board of Education* je jedna od značajnijih presuda koja je definisala značenje I amandmana, a naročito kada se govori o principu odvajanja crkve i države. Ovu presudu citirao je i sam Vrhovni sud u više od sedamdeset presuda, a federalni sudovi u više od dvije stotine predmeta. Američka pravna literatura je presudu Vrhovnog suda okarakterisala kao osnivačem moderne ustavne analize odnosa između crkve i države.¹³⁷ Nastavak teksta sadrži kratku analizu prakse Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u rješavanju i statusu rasne diskriminacije.

---

¹³⁵ Klauzula I amandmana odnosi se na zabranu o uspostavljanju državne religije, a klauzula XIV amandmana odnosi se na zabranu lišavanja života, slobode ili imovine bez propisanog zakonskog postupka. Ova klauzula poznata je kao klauzula o propisanom postupku (Due Process Clause). Primjedba autora.

¹³⁶ Citat: presuda Vrhovnog suda u predmetu *Everson v. Board of Education* tačka 21. Prevod autor.

¹³⁷ Opširnije o citiranju presude kao i tvrdnji o osnivanju modern ustavne analize vidjeti: Donald L. Drakeman, “*Everson v. Board of Education...*”, str. 120.

6.

VRHOVNI SUD SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I RASNA DISKRIMINACIJA

Historijski osvrt

Tokom svoje historije, Sjedinjene Američke Države se nakon sticanja nezavisnosti suočavaju sa krupnim problemom odnosno pitanjem ropstva i statusa afro-američkog stanovništva. Ustav iz 1787. godine predstavlja kompromisno rješenje niza interesa kao što su južne države protiv sjevernih ili robovlasničke države protiv slobodnih.¹³⁸ Pitanje ropstva je definitivno okončano sa donošenjem XII amandmana koji je ratifikovan 6. decembra 1865. godine. Ovim amandmanom robovi su stekli slobodu a do 1870. godine građanski status i pravo glasa. Međutim, južne države u želji da pokušaju kontrolisati oslobođene robove, aktivno rade na donošenju posebnih zakona kojim se reguliše status afro-američkog stanovništva. Ovi zakoni su poznati pod imenom “Crnački zakoni” a jedan od takvih potiče iz države Misisipi (Mississippi) koji je stupio na snagu prije spomenutog amandmana. Suštinu zakona čine pravila koja su se koristila za formiranje porota a predviđali su mogućnost izbora samo bijelaca. Vremenom, južne države su uzete kao primjer rekonstrukcije koja je trebala osigurati znatno kvalitetniji društveni i politički sistem. Rekonstrukcija je podrazumijevala donošenja

---

¹³⁸ Južne države su smatrale da se u ukupan broj stanovnika trebaju računati i robovi po principu pet robova se računa kao jedan bijelac. Robovlasničke države su zastupale ideju neograničenog uvoza robova a slobodne države ograničenje trgovine robovima. Opširnije vidjeti: Mustafa Imamović, “Ustav i povijesni kompromis-primjer SAD”, *Pravna misao – časopis za pravnu teoriju i praksu*, br. 3-4., XXII (1991), str. 93-96.

niza zakona koji bi osigurali jednaka građanska i politička prava svim građanima uključujući i afro-američko stanovništvo. Na kraju se potvrdilo da rekonstrukcija nije pružila očekivane odgovore a boja kože se iskoristila za stvaranje jednog novog sistema koji se temelji na rasnoj diskriminaciji. Na ovaj način pojedine države, po pravilu južne, su uspostavile poseban sistem koji se u određenoj mjeri približio ranijem robovskom sistemu. Sa objavljivanjem rasističkog romana pod nazivom "Klanski čovjek: Historijska romana Kju Kluks Klana (The Clansman: A Historical Romance of Ku Klux Klan" autora Tomasa Diksona (Thomas Dixon) kao i drugih pisanih djela polako su se otvorila vrata za legalizaciju rasne segregacije. Kao odgovor na status afro-američkog stanovništva formira se poseban pokret. Ključni zadatak pokreta bilo je poboljšanje statusa afro-američkog stanovništva. Pokret je poznat pod imenom "Nijagara pokret" (Niagara Movement) a osnivač je bio Vilijam Edvard Burghart Du Bua (William Edward Burghardt Du Bois). Ovaj pokret nastao je 1905. godine a četiri godine kasnije Du Bua uz pomoć Meri Vajt Ovington (Mary White Ovington) i Osvalda Vilara (Oswald Villar) organizuje konferenciju koja je održana u Nju Jorku. Tokom konferencije dolazi do formiranja novog udruženje koje je kao datum nastanka uzelo 12. februar 1909. godine.¹³⁹ Naziv udruženja je Nacionalno udruženje za unapređenje položaja obojenih ljudi (National Association for the Advancement of Colored People- NAACP). Ovo udruženje imalo je ključnu ulogu u procesu ukidanja rasne segregacije u školama na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država a udruženje je aktivno i danas. Pitanje regulisanja statusa afro-američkog stanovništva će tokom XX vijeka doći u ruke Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država, koji je u ranijem periodu svojim presudama doveo do značajnih problema. Kao primjer možemo spomenuti presudu iz 1857. godine gdje je sud naveo da afro-amerikanci (crnci) bez obzira na vlastiti status ne mogu biti građani Sjedinjenih Američkih Država i da vlada nema pravo da ukine ropstvo sa teritorija. Ovi stavovi počivaju u presudi suda u predmetu *Scott v. Sandford*

¹³⁹ Datum osnivanja je datum rođenja Abrahama Linkolna (Abraham Lincoln) koji je rođen 12. februara 1809. godine i koji je potpisnik poznate Proklamacije o oslobađanju (Emancipation Proclamation) kojom su sva lica u robovskom statusu stekla slobodu. O Proklamaciji o oslobađanju vidjeti: Fikret Karčić, *Komparativna pravna historija...*, str. 128-129.

koja je i jedan od razloga za izbijanje građanskog rata.¹⁴⁰ Za razliku od navedene presude, sud je u predmetu *Plessy v. Ferguson* osigurao postojećem pravnom sistemu primjenu rasne segregacije.¹⁴¹ Sa dolaskom prve polovine XX vijeka rasna segregacija nije okončana. Konačno rješavanje nalazilo se u rukama Vrhovnog suda koji je u ovom periodu donio mali broj presuda. Od posebnog značaja su predmeti *Berea College, Plf. in Err., v. Commonwealth of Kentucky* iz 1908. godine, *Gong Lum v. Rice* iz 1927. i *State of Missouri et. rel Gaines v. Canada et. al.* iz 1938. godine koji se često citira kao *Gaines v. Canada*. U nastavku teksta slijedi kratki osvrt na navedene presude Vrhovnog suda.

6.1. *BEREA COLLEGE, Plf. in Err., v. COMMONWEALTH of KENTUCKY* 211 U.S. 45 (1908)

Povod za presudu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Berea College, Plf. In Err., v. Commonwealth of Kentucky* predstavlja odluka Generalne skupštine (General Assembly) države Kentaki. Skupština je 22. marta 1904. godine usvojila Zakon o zabrani bijelcima i obojenim osobama da pohađaju istu školu (An Act to Prohibit White and Colored Persons from Attending the Same School).¹⁴² Berea koledž (Berea College) osnovan je 1855. godine kao privatna korporacija a detaljna organizacija

¹⁴⁰ Opširnije o predmetu *Scot v. Sandford* vidjeti: Edin Halapić, “Scott v. Sandford (1857) (Status Afroamerikanaca)”, *Pregled: Časopis za društvena pitanja*, 2018 (LIX), br. 2, str. 69-95.

¹⁴¹ Presuda u predmetu *Plessy v. Ferguson* kreirala je poznatu doktrinu “Jednaki ali odvojeni” (Equal but separate). Vidjeti: Edin Halapić, “Uloga sudova u procesu ukidanja rasne diskriminacije u SAD-u”, *Pravna Misao*, br.7-8 (2019), str. 7.

¹⁴² O navedenom zakonu vidjeti neslagajuće mišljenje sudije Džona Maršala Harlana (John Marshall Harlan). Presuda i neslagajuće mišljenje dostupni su na slijedećoj internet adresi: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/211/45>. Stranici se pristupilo 28.10.2021. godine. Prevod autor. U zvaničnom nazivu predmeta koristi se skraćenica *Plf. in Err.* odnosno *Plaintiff in Error* što se može prevesti kao tužitelj u grešci ili zabludi. U našem slučaju u pitanju je koledž. Primjedba autora. U literaturi ovaj zakon poznat je kao Dejev zakon (Day Law) obzirom da je državni predstavnik Karl Dej (Carl Day) dostavio nacrt zakona nadležnom tijelu. Opširnije vidjeti. David E. Bernstein, “*Plessy versus Lochner: The Berea College Case*”, *Journal of Supreme Court History*, Vol. 25., Issue 1 (2000), str. 96.

okončana je sa opštim zakonima Kentakija koji su donijeti 1859. godine.¹⁴³ Zakonske promjene koje su uslijedile 1899. godine utvrdile su da se poslovi korporacije povjeravaju tijelu od dvadeset i pet osoba. Od tada koledž je organizovan kao korporacija čija djelatnost obuhvata usluge obrazovanja. Međutim, 8. oktobra 1904. godine Velika porota okruga Medison (Madison) u Kentakiju, dostavlja nadležnom okružnom sudu (Circuit Court) optužnicu.¹⁴⁴ Optužnica, između ostalog, navodi da je Berea koledž osnovan kao korporacija u skladu sa zakonima države Kentaki, ali je nezakonito i namjerno osigurao i primio na školovanje obje rase, odnosno bijelce i afro-amerikance (u presudi se koristi termin Negro što u prevodi znači crnac). Nadležni sud je svojom presudom izrekao finansijsku kaznu u iznosu od hiljadu američkih dolara Koledžu, kao i stotinu američkih dolara za svakog pojedinca koji krši zakon. Ova pojedinačna finansijska kazna se naplaćivala za svaki dan u kojem je došlo do kršenja zakona. Ovu presudu je 12. juna 1906. godine potvrdio i apelacioni sud Kentakija a predmet je putem ukaza o grešci (Writ of Error) upućen na Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država. Sud je o predmetu raspravljao u dva navrata. Prva rasprava održana je 10. aprila a naredna 13. aprila 1908. godine., a presuda je donijeta 9. novembra 1908. godine.¹⁴⁵ U postupku, advokati koji su zastupali Berea Koledž pozivaju se na koncept koji je u američkoj pravnoj literaturi poznat pod imenom Police Power. Tokom XX vijeka, ovaj koncept podrazumijevao je autoritet vlade jedne države da reguliše unutrašnje poslove i politiku a obuhvata oblast građanskog i krivičnog prava.¹⁴⁶ U presudi, Vr-

¹⁴³ Opširnije o navedenom koledžu vidjeti zvaničnu internet adresu: <https://www.berea.edu/>. Stranici se pristupilo 28.10.2021. godine. Koledž je osnovao sveštenik i abolicionist Džon Greg Fi (John Gregg Fee) i smatra se da je ovo prva obrazovna institucija koja je praktikovala zajedničko obrazovanje bijelaca i afro-amerikanaca. Vidjeti: David E. Bernstein "Plessy versus Lochner...", str. 95.

¹⁴⁴ Pravo Sjedinjenih Američkih Država poznaje dvije vrste porote. To su procesna (presudna) porota poznata kao mala porota (Petty Jury), a druga je Velika porota (Grand Jury) koja odlučuje o dokaznim materijalima i podiže optužnicu u konkretnom slučaju. Opširnije o vrstama porota vidjeti: Edin Halapić, *Kratki uvod u angloameričko pravo*, str. 150.

¹⁴⁵ O presudama državnih sudova i datumima rasprava vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Berea College, Plf. In Err., v. Commonwealth of Kentucky*, str. 1.

¹⁴⁶ Opširnije o Police Power vidjeti: Harry N. Scheiber "Police Power" objavljeno u Kermit L. Hall, *The Oxford Companion to the Supreme Court of the United States*, str. 639-643. Razvoj ovog koncepta osigurala je presuda Vrhovnog Suda sjedinjenih Američkih

hovni sud se poziva na presudu apelacionog suda Kentakija i na ranije spomenuti zakon. Uzimajući u obzir argumentaciju, Vrhovni sud se suočava sa dilemom, odnosno sa teškim izborom između rješenja iz predmeta *Lochner v. New York* i *Plessy v. Ferguson*. Kako bi se zaobišla ova dilema, sud se posvetio definisanju obima prava koje posjeduje država, odnosno pravu države da reguliše niz pitanja, uključujući i pitanje obrazovanja. U presudi se navodi da je Povelja koja je dodijeljena Barea Koledžu detaljno regulisala status obrazovanja i obrazovnih institucija. Određene promjene nastupile su sa donošenjem ustava koje je uslijedilo 1891. godine kada je Barea Koledž reinkorporiran u tekst ustava.¹⁴⁷ Za razliku od mnogih drugih presuda koje je donio sud, ova presuda sadrži samo četrnaest kratkih tačaka koje su bile dovoljne da se zaobiđu značajna pitanja, kao što je ustavnost državnog zakona. O ovom pitanju, Vrhovni sud nije detaljno raspravljao, jer je prepoznao da ovaj predmet može dovesti do značajnih problema u oblasti obrazovanja a naročito kada se govori o državama koje su prihvatile rasnu segregaciju. U presudi se kratko navodi da je u pitanju slučaj koji je rješavan po dva osnova. Prvi osnov je federalnog karaktera a drugi nije, i da Vrhovni sud neće uticati na odluku koja je proizvod poštenog tumačenja i koja se odnosi na drugi osnov. Ovaj stav Vrhovni sud je zasnivao na presudi Državnog apelacionog suda. U nastavku presude, sud se ponovo poziva na istu presudu gdje se navodi da “pravo na obrazovanje bijele i afro-američke djece u privatnoj školi u isto vrijeme i na istom mjestu nije pravo vlasništva i da podnosilac žalbe, kao korporacija koju je kreirala država, uopće nema prirodno pravo predavati”¹⁴⁸ Oslanjajući se na presude državnih sudova, autor sudskog mišljenja, sudija Dejvid Džosia Bruver (David Josiah Brewer) se osvrnuo i zaštitio način odnosno obim ovlaštenja koje posjeduje država. U tom smislu, Bruver ističe da je presuda državnog suda o obimu i ograničenju koje država dodjeljuje jednoj od vlastitih korporacija isključivo lokalnog karaktera. Nastavak presude sadrži i mišljenje u kojem

---

Država u predmetu *New York v. Miln* iz 1837. godine. Opširnije vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država...*, str. 72.

¹⁴⁷ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Berea College, Plf. In Err., v. Commonwealth of Kentucky*, tačka 11.

¹⁴⁸ Op.citat presuda Vrhovnog suda u predmetu *Berea College, Plf. In Err., v. Commonwealth of Kentucky*, str. 1.

se ističe da sa formiranjem korporacije država može ograničiti ovlaštenja koja pripadaju pojedincu ali ih ne može uskratiti.¹⁴⁹ Pristup Vrhovnog suda u ovom predmetu predstavlja usko tumačenje spomenutog koncepta Police Power. Presuda se može posmatrati kao način da se osjetljiva pitanja mogu podvesti pod ranije formiranu doktrinu samo-suzdržavanja, koja je osigurala rješavanje političkih pitanja unutar granica ovlaštenja državnih zakonodavnih tijela. Na kraju, Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je presudom u predmetu *Berea College, Plf. In Err., v. Commonwealth of Kentucky* potvrdio presudu apelacionog državnog suda. Na ovaj način sud je osigurao primjenu rasne segregacije u obrazovanju a koja će preživjeti narednih pola vijeka. Sud nije želio potvrditi ustavnu zaštitu slobode ugovaranja i vlasnička prava koja su ranije zaštićena presudom u predmetu *Lohner v. New York*. Međutim, u predmetu *Berea College* sudija Džon Maršal Harlan (John Marshall Harlan) autor je neslagajućeg mišljenja.¹⁵⁰ Sudija smatra da je osnovna funkcija zakona, koji je donijet u Kentakiju, zabrana spajanja bijelaca i afro-amerikanaca u istoj školi. Sudija se u svom mišljenju osvrnuo i na statut koji je okarakterisao kao napad na slobode i prava koja su zagarantovana XIV amandmanom. Prema sudiji Harlanu, prava na izdavanja instrukcija po svom obimu pripadaju vlasničkim pravima i pravima na slobodu i kao takva počivaju u XIV amandmanu. Presuda Vrhovnog suda je izazvala različite stavove. Interesantno je spomenuti i da je presuda komentarisana od strane vodećih pravnih časopisa. Kao primjer možemo spomenuti *The Virginia Law Register* ili *Harvard Law Review* koji je naveo da zabrana zajedničkog obrazovanja nije veliki korak. Praktični učinak presude je činjenica da je ugasila bilo kakvu mogućnost integriranog obrazovanja i ponovnog sudskog postupka koji bi doveo u pitanje status ranije spomenutog koncepta Police Power. Negativan učinak presude uočava se i u segmentu finansiranja obrazovnih institucija. O presudi se oglasio i Edvard S. Korvin (Edward S. Corvin) koji smatra da odluka suda “u predmetu *Berea* Koledž čini savršeno jasnim da široki prikaz “Police Power” nije dostupan u odnosu na zakonodavne klasifikacije. Na temelju

---

¹⁴⁹ Ibid., tačka 3.

¹⁵⁰ Sudija Harlan autor je neslagajućeg mišljenja u predmetu *Plessy v. Ferguson* koji je okončan 1896. godine. Primjedba autora.

rasnih razlika, takve kvalifikacije smatraju se *prima facie* razumne”.¹⁵¹ Novija istraživanja ukazuju da je Vrhovni sud u ovom predmetu svoju odluku temeljio na teoriji odobrenja (Grant Theory). Ova teorija smatra da korporacije postoje kao posljedica pozitivnog prava a država ima pravo da reguliše sve aktivnosti korporacije. Ovo je poslužilo Vrhovnom suda da državni zakon Kentakija okarakterise kao jednu vrstu amandmana i podrži pravo države da kontroliše institucije koje je ona stvorila. Zakon države Kentaki ostao je na snazi sve do ranih pedesetih godina prošlog vijeka kada je ukinut.¹⁵² Ubrzo nakon donošenja presude, u Kentakiju se nije odustalo od ideje zajedničkog obrazovanja bijelaca i afro-amerikanaca. Naime, prije donošenja presude Vrhovnog suda planirala se izgradnja nove zgrade koja bi bila sjedište tehničke škole za afro-amerikance. U tu svrhu osigurao se grant u iznosu od 400,000 američkih dolara koji bi se iskoristio za formiranje Linkoln Instituta (Lincoln Institute). Sjedište budućeg Instituta trebao je biti okrug Šelbi (Shelby County). Sredstva su prikupili povjerenici Berea Koledža. Međutim, uslijedila je reakcija državnog zakonodavnog tijela koje je vrlo brzo donijelo novi zakon kojim se zabranjuje izgradnja, a povjerenici su odlučili da ovaj zakon testiraju na sudu. Apelacioni sud Kentakija je u predmetu *Columbia Trust Co. V. Lincoln Institue of Kentacky* presudio u korist povjerenika. Ova presuda donijeta je iste godine kada i presuda Vrhovnog suda u predmetu *Berea College*.¹⁵³ Presudu Vrhovnog suda možemo okarakterisati kao primjer lošeg precedenta, ali i kao tendenciju suda da vrlo osjetljiva pitanja ostavi u nadležnosti državnih zakonodavnih tijela. Sjedinjene Američke Države su morale čekati drugu polovinu XX vijeka da se definitivno okonča pitanje rasne segregacije u sistemu obrazovanja.

¹⁵¹ Citat: Edward S. Corwin “Supreme Court and Fourteenth Amendment”, *Michigan Law Review*, Vol. 7., Issue 8 (1908-1909), str. 643.

¹⁵² Opširnije o navedenoj teoriji i statusu državnog zakona vidjeti: Ronald S. Rauchberg “*Berea College v. Kentucky: Scientific Racisma in the Supreme Court*”, *Journal of Supreme Court History*, Vol. 45., No. 3 (2020), str. 262.

¹⁵³ Vidjeti: David E. Bernstein, “*Plessy versus Lochner: The Berea College Case*”, str. 108.

6.2. *GONG LUM At. Al v. RICE Et. Al* 275 U.S. 78 (1927)

U Sjedinjenim Američkim Državama, pitanje rasne segregacije nije se odnosilo samo na bijelce i afro-amerikance. Sudbinu afro-amerikanaca dijele su i druge kategorije stanovništva koje su zbog svoje boje kože bile predmet drugačijeg postupanja i pozicioniranja unutar postojeće pravnog sistema. Presuda koja se odnosila na obrazovanje djece kineskog porijekla je jedna od mnogih, koja se nije posvetila problemu koji je dugo vremena prisutan u američkom društvu. Povod za donošenje presuda Vrhovnog suda u predmetu *Gong Lum at al v. Rice et all.* je postupak koji je pokrenuo Gong Lum u ime svoje maloljetne kćerke Marte Lum (Martha Lum) koja je tada imala devet godina života.¹⁵⁴ Gong Lum je zajedno sa svojom porodicom živio u mjestu Rozdejl (Rosedale) u državi Misisipi i njegova djeca pohađala su osnovnu školu zajedno sa bjelačkom populacijom. Ovdje je potrebno ukazati, da je škola koju je pohađala Marta bila jedina škola koja je pripadala okrugu kojem je pripadalo mjesto Rozdejl. U pitanju je konsolidirana srednja škola Rozdejl (Rosadale Consolidate High School) koja je pripadala školskom distriktu Rozdejla. Međutim, tokom školske godine povjereničko vijeće i državni nadzornik su roditeljima saopštili da je njihovoj kćerki uskraćeno pravo na daljnje školovanje pri školi koja se nalazila u mjestu Rozdejlu. Ovo je i povod da se Martin otac obrati sudu. Prvostepeni sud naredio je izdavanje sudskog naloga u korist Gong Luma, uz napomenu da Marta nije klasifikovana kao pripadnica obojene rase. Vrhovni sud države Misisipi preinačio je presudu prvostepenog suda, a svojom presudom potvrdio postojanje rasne segregacije tako što je naveo da je postojanje škola za bijelce i obojene rase sačuvano.¹⁵⁵ Stav suda je u suštini predstavljao osnov da odbor povjerenika uskrati nastavak školovanja Marte iz škole koja je primarno namijenjena za školovanje bjelačke populacije. Spor je dospio na Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država na osnovu

¹⁵⁴ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Gong Lum at al v. Rice et. al.* Presuda je dostupna na internet adresi <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/275/78>. U momentu kada je pokrenut sudski postupak pri državnom sudu Marta je imala devet godina života a rođena je 21. januara 1915. godine. Stranici se pristupilo 01.11.2021. godine. Prevod autor. Ova presuda se često citira kao *Gong Lum v. Rice*. Primjedba autora.

¹⁵⁵ Ibid.

zahtjeva za zaštitu zakonitosti (Writ of Mandamus).¹⁵⁶ Sud je zaprimio predmet 12. oktobra 1927. godine a presuda je donijeta 21. novembra iste godine. U pitanju je jednoglasna odluka koju je dostavio tadašnji predsjednik suda Vilijam Hauard Taft (William Howard Taft). U odnosu na niz drugih presuda, ova presuda nastala je na osnovu dostavljenih brifova što znači da se nije vodila sudska rasprava. Naredna karakteristika presude je da sud jednoglasno dostavi vrlo kratku presudu. Sud je ovaj predmet iskoristio kako bi utvrdio da rasna segregacija ima svoju ustavnu utemeljenost pozivajući se na ustav Misisipija koji je stupio na snagu 1. novembra 1890. godine. Ustav je u odjeljku 207. osigurao segregaciju po principu odvojenih škola za “djecu bijele i obojene rase”.¹⁵⁷ U donošenju presude Vrhovni sud se nije posvetio argumentima koje je iznio zastupnik porodice Lum, odnosno da je došlo do kršenja XIV amandmana i činjenice da je škola koju je pohađala Marta jedina obrazovna institucija u gradu. U svojoj presudi sud navodi da zakonodavna vlast nije dužna osigurati posebne škole za svaku rasu i da roditelji djevojčice mogu svoje dijete upisati u privatnu školu te da je ovo roditeljsko pravo potvrđeno ranijim presudama Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država.¹⁵⁸ Sud je u ovom predmetu prepoznao samo jedno pitanje koje glasi da li je u ovom slučaju uskraćena jednaka zaštita zakona državljanu Sjedinjenih Američkih Država koji je kineskog porijekla, a koji je svrstan u kategoriju obojene rase i da li su mu uskraćeni opremljeni objekti za obrazovanje jednaki onima koji se nude svima, bilo bijelima, smeđima, žutima ili crnima.¹⁵⁹ Sud priznaje, da ako je ovo novo pitanje, onda zahtijeva punu argumentaciju i razmatranje. Međutim, sud ističe da je ovo isto pitanje koje je u nekoliko navrata okončano na osnovu ustavnih ovlaštenja država i njihovih zakonodavnih tijela. Kako bi osnažio navode, sud se poziva na petnaest presuda državnih sudova koji su okončali pitanje rasne segregacije u oblasti obrazovanja. Uvažavajući tendenciju

¹⁵⁶ Zahtjev za zaštitu zakonitosti je sudska naredba koja se odnosi na anлізу spora i instrukciju o obaveznom ispitivanju zakonskih obaveza. Zahtjev potiče iz engleskog pravnog sistema i izdavao se lokalnim sudskim predstavnicima. Primjedba autora.

¹⁵⁷ Vidjeti tekst ustava države Misisipi. Tekst je dostupan na slijedećoj internet adresi: https://www.alcorn.edu/uploaded/files/oa/Mississippi_Constitution.pdf. Stranici se pristupilo 10.12.2021. godine. Prevod autor.

¹⁵⁸ Vidjeti presudu u predmetu *Gong Lum at al v. Rice et. al.* tačka 12. Prevod autor.

¹⁵⁹ *Ibid.*, tačka 18.

državnih sudova, Vrhovni sud se na kraju poziva na rješenje iz predmeta *Plessy v. Ferguson* iz 1896. godine kojim je uspostavljena doktrina jednaki ali odvojeni (Equal but Separate). Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država je svojom presudom potvrdio presudu Vrhovnog suda države Misisipi. Na ovaj način sud je ponovo osjetljivo pitanje ostavio u nadležnost zakonodavnih tijela država članica federacije. Postojanje rasne segregacije u slučaju države Misisipi, odnosno ranije spomenuta ustavna odredba ostala je na snazi punih pedeset godina. Postupak ukidanja pokrenut je 1977. godine sa donošenjem posebnog zakona, a konačnu odluku donio je Državni sekretar 22. decembra 1978. godine.¹⁶⁰ U ovom predmetu, opravdano je postaviti pitanje koji su elementi uticali na donošenje presude Vrhovnog suda u predmetu *Gong Lum at al v. Rice et all*. Jedan od ključnih elemenata je činjenica da je tokom 1882. godine stupio na snagu Zakon o isključenju Kineza (Chinese Exclusion Act) koji je trebao staviti pod kontrolu priliv stanovništva. Naredni element potrebno je potražiti u procesu razvoja ekonomskih odnosa na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država. U periodu nakon spomenutog zakona iz 1882. godine, donosi se novi propis, odnosno Zakon o useljenju iz 1917. godine (Immigration Act). Osnovna funkcija ovog zakona je da se ograniči ekonomsko takmičenje između imigranata i bjelačke radne snage. Na kraju, ovi zakoni su doveli do pojave da zatečeno američko stanovništvo azijskog porijekla nije bilo podobno za naturalizaciju koja je bila ograničena za slobodne i bijele osobe.¹⁶¹ Na donošenje presude uticali su i raniji precedenti Vrhovnog suda. Sud je samo pet godina ranije donio presudu u predmetu *Takao Ozawa v. United States*. Ovom presudom Vrhovni sud je utvrdio da amerikanci japanskog porijekla nisu bijele rase i da nisu bijeli, te kao takvi nisu podobni za sticanje državljanstva.¹⁶² Slijedeći precedent koji je uticao na sud je presuda u predmetu *United States v. Bhagat Sing Thind* u kojem je sud presudio da Indijci ne mogu

¹⁶⁰ Vidjeti Ustav Misisipija, odjeljak 207.

¹⁶¹ Opširnije o navedenim zakonima i naturalizaciji vidjeti: Vinay Harpalani, "Can "Asian" Truly Be Americans?", *Washington and Lee Journal of Civil Rights and Social Justice*, Vol. 27., Issue 2 (2021), str. 562.

¹⁶² Opširnije vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Takao Ozawa v. United States*. Predmet je odlučen 13. novembra 1922. Presuda je dostupna na slijedećoj internet adresi: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/260/178>. Stranici se pristupilo 12.12.2021. godine.

biti bijele slobodne osobe.¹⁶³ Period od 1910. godine do 1930. godine u literaturi je poznat kao Vajtov i Taftov sud. U ovom periodu sud je do 1921. godine, kada je imenovan sudija Taft za predsjednika suda, okarakterisan kao progresivni period, a od 1921. godine do 1930. kao konzervativni period. Konzervativni period podrazumijevao je umjereno korištenje vlastitih precedenata ali i često izdavanje sudskih naloga za regulisanje osjetljivih pitanja. U donošenju presude u predmetu iz 1927. godine učestvovao je i sudija Oliver Wendell Holmes koji se složio sa mišljenjem predsjednika suda. Holmes je prihvatio stav suda da se u konkretnom slučaju djevojčica Marta nije uklapala u tradicionalnu klasifikaciju osoba na bijele i crne. Ipak, kao veliki poznavalac američkog pravnog sistema, sudija Holmes je u ovom predmetu izostavio činjenicu da se mnoge presude koje je sud citirao nisu odnosile na politiku obrazovanja i upisivanje djece u školu.¹⁶⁴ Kroz svoju historiju, Vrhovni sud je imao priliku da donese znatan broj presuda koje su se odnosile na pitanje rasne segregacije. Zahvaljujući presudi iz 1927. godine sud se polako kretao ka prepoznavanju različitih nivoa segregacije koja se proširila i na druge segmente društva. Na osnovu presuda koje pripadaju drugom vremenskom periodu, sud je prepoznao i razumio razliku između segregacije na makro i mikro nivou (macro-segregation and micro-segregation).¹⁶⁵ Međutim, Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država nije iskoristio vlastite presude koje potiču iz prve polovine XX vijeka da ovo pitanje okonča na odgovarajući način i da se u određenoj mjeri suzbiju tenzije u društvu. Tendencije koje je sud iskazao svojim presudama, a koje se odnose na ovo pitanje, ne mogu se posmatrati kao pozitivna rješenja koja su definitivno okončala status rasne segregacije. U traganju za odgovorom koji elementi su uticali na donošenje presude potrebno je ukazati na

¹⁶³ Presuda u predmetu *United States v. Bhagat Singh Thind* donijeta je 19. februara 1923. godine i dostupna je na internet adresi <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/261/204>. Stranici se pristupilo 12.12.2021. godine.

¹⁶⁴ Opširnije vidjeti: Thomas Halper, "Justice Holmes and the Question on Race", *British Journal of American Studies*, Vol. 10., Issue 1 (2021), str. 184.

¹⁶⁵ Vidjeti: Joseph O. Oluwole, Preston C. Green III, "Riding the Plessy Train: Reviving *Brown* for a New Civil Rights era for Micro-Desegregation", *Chicanx-Latinx Law Review*, Vol. 36., Issue 1 (2019), str. 4. Makro nivo obuhvata države i okruge a mikro nivo opštine i gradske četvrti. Opširnije vidjeti: Douglas S. Massey, Jonathan Rothwe and Thurston Domina, "The Changing Bases of Segregation in the United States", *The Annals of the American Academy of the Political and Social Science*, Vol 626., Issue 1 (2009), str. 75.

razvoj američke jurisprudencije. Period od 1866. godine do 1937. okarakterisan je kao period klasične pravne misli. Za nastanak i razvoj klasične pravne misli posebno mjesto pripada elitnim članovima Američke advokatske komore, većini sudija Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država, nižih federalnih i državnih sudova. Ovi članovi su u periodu koji je trajao punih sedam decenija, formirali jednu novu ideologiju. Ideologija je integrirala njihov pogled na pravo, društvo, ekonomske odnose kao i sudove. Za razliku od evropske jurisprudencije, ova jurisprudencija nije dovela do formiranja posebne škole prava, ali je izgradila mentalitet odnosno novi svjetonazor. Ova tvorevina američke jurisprudencije poznata je pod imenom “pravna svijest” (Legal Consciousness).¹⁶⁶ Klasična pravna misao je ponudila uvjerljiva objašnjenja o pitanjima na koji način funkcionise jedno društvo i na koji način se uspostavlja ekonomski poredak unutar jednog društva. Danas se za ovu misao koristi drugi naziv koji glasi pravni klasicizam (Legal Classicism) čiju suštinu čini metodologija odnosno skup principa koji su se koristili od strane sudija u procesu identifikacije i primjena prava.¹⁶⁷ Na kraju možemo navesti i stav jednog od osnivača Nacionalnog udruženja za unapređenje položaja obojenih ljudi, Vilijama E.B. D Bua, koji je istakao da će problem XX vijeka biti pitanje boje-rase.¹⁶⁸

Nstavaka teksta sadrži kratku analizu presude Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *State of Missouri et. rel Gaines v. Canada et. al.* iz 1938. godine. U literaturi ovaj predmet se često citira kao *Gaines v. Canada*.

¹⁶⁶ Opširnije o američkoj jurisprudenciji u navedenom periodu vidjeti: Oliver Wendel Holmes, *History of the Supreme Court*, Vol. XII (Cambridge University Press, New York, 2006), str. 13-14.

¹⁶⁷ Opširnije vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni sud...*, str. 219.

¹⁶⁸ Opširnije vidjeti: Thomas Brook, *Plesyy v. Ferguson...*, str. 37. Vilijam E.B. D Bua autor je većeg broja knjiga od kojih je potrebno spomenuti knjigu iz 1899. godine pod naslovom *The Philadelphia Negro*, *The Soul of Black Folk* iz 1903. godine, *The Negro* iz 1915. godine i knjigu iz 1935. pod naslovom *Black Reconstruction*. Opširnije o životu i djelu Vilijama E.B. D Bua vidjeti interneta adresu <http://www.dubois.fas.harvard.edu>. Stranci se pristupilo 18.12.2021. godine.

6.3 *STATE OF MISSOURI Et. Rel GAINES V. CANADA Et. Al.* 305 U.S. 337 (1938)

Presuda Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *State of Missouri et. Rel Gaines v. Canada et. al.* pripada kategoriji tzv. test slučaja i u pitanju je objedinjeni predmet.¹⁶⁹ Sud je o ovom predmetu raspravljao 9. novembra a presuda je donijeta 12. decembra 1938. godine. Povod za pokretanje sudskog postupka pri Vrhovnom sudu je raniji postupak koji se vodio u Misuriju (Missouri). Naime, Lojd Lajonel Gejns (Lloyd Lionel Gaines) rođen je 1922. godine u mjestu Voter Valej (Water Valley) a živio je u mjestu St. Luis (St. Louis) gdje je završio osnovnu i srednju školu. Kao dobitnik nagrade za pismeni sastav osigurao je školarinu za nastavak školovanja. Nakon jednogodišnjeg školovanja na Stouv Koledžu za učitelje (Stowe Teachers College), Lojd se preselo u grad Džeferson (Jefferson City) gdje je upisao Linkoln Univerzitet (Lincoln University) i stekao diplomu iz historije. U želji da nastavi školovanje, Gejns je htio upisati pravni fakultet. Međutim, tokom tridesetih godina prošlog vijeka, segregacija obrazovanja bila je prisutna u Misuriju, a pravni fakultet nije postojao pri Linkoln Univerzitetu. Jedan od načina da nastavi školovanje je apliciranje za upis na fakultet u onim državama koje su školovale afro-američku populaciju kao što su Kansas (Kansas), Nebraska, Ajova (Iowa) i Illinois (Illinois).¹⁷⁰ Druga mogućnost je podnošenje zahtjeva za upis pravnog fakulteta pri Misuri Univerzitetu (University of Missouri) koji nije primao afro-amerikance na školovanje. Prilikom podnošenja zahtjeva za upis, tadašnji službenik Sila

¹⁶⁹ Termin test slučaj odnosi se na sudske predmete koji su zbog velikog značaja izabrani kako bi se iskoristili kao mehanizam kojim se može uočiti način pristupa i presuđivanja. Iza ovih slučajeva nalaze se interesi određenih organizacija, udruženja, pokreta ili agencija. Primjedba autora. Vrhovni sud je ovim predmetom objedinio i Arnet G. Lindsej (Arnett G. Lindsay) koja je dva puta pokušala da se upiše na Misuri Univerzitet, Džona A. Bojda (John A. Boyd) čija je molba za upis na isti Univerzitet odbijena 1935. godine i Nataniela A. Svitsa (Nathaniel A. Sveets) koji je odbijen za upis studija žurnalistike. Svi navedeni su bili afro-amerikanci. Opširnije vidjeti: Sarah Riva, "The Coldest of All? Lloyd Gaines and the African Amerikan Struggle for Higher Education in Missouri", *Western Legal History - The Journal of the Ninth Judicial Circuit Historical Society*, Vol. 23., No.1 (2010), str. 27-28.

¹⁷⁰ Vidjeti stav 4. presude Vrhovnog suda u predmetu *State of Missouri et. rel Gaines v. Canada et. al.* Presuda je dostupna na internet adresi: <https://www.law.cornell.edu/sunpremeccourt/text/305/337>. Stranici se pristupilo 20.12.2021. godine.

W. Kanada (Silas W. Canada) odbio je Gejnsov zahtjev. Ovo je povod da Gejns tuži Kanadu pri nadležnom okružnom sudu koji je odbio Gejnsov zahtjev. Tokom 1936. godine Gejnsovi advokati se obraćaju zahtjevom za izdavanja alternativnog ukaza za ispravljanje greške (Writ of Mandamus) što je osiguralo nastavak postupka pri Vrhovnom sudu Misurija. Ovaj sud je svojom presudom potvrdio presudu okružnog suda.¹⁷¹ Nacionalno udruženje za unaprijeđenje položaja obojenih ljudi je sa svojim pravnim savjetnicima i advokatima prepoznalo mogućnost da se Gejnsov slučaj može iskoristiti kako bi se osporili zakoni “Džima Vrane” (Jim Crow Laws) i doktrina uspostavljena predmetom *Plessy v. Ferguson*. Pravni tim koji se uključio u Gejnsov slučaj obraća se Vrhovnom sudu Sjedinjenih Američkih Država koji je prihvatio žalbu. Autor presude je tadašnji predsjednik suda Čarls Evans Hjuž (Charles Evans Hughes) čiji stav je podržala većina sudija, a sudija Džejms Klark MekRejnolds (James Clark McReynolds) autor je neslagajućeg mišljenja kojem se pridružio sudija Pirs Batler (Peirce Butler).¹⁷² Presuda Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država sadrži kratki osvrt na historijat slučaja uz citiranje ključnih zakonskih propisa. Jedan od citiranih propisa je Revidirani Statut Misurija (Revised Statute of Missouri) iz 1929. godine. Ovaj Statut predviđa mogućnost školovanja afro-amerikanaca u susjednim državama, u onim slučajevima kada se školovanje ne može nastaviti pri Linkoln Univerzitetu kao i plaćanje školarine. Sud je utvrdio da je Lojdu Gejnsu savjetovano da svoje školovanje nastavi u državama koje posjeduju odgovarajuće obrazovne institucije za afro-amerikance.¹⁷³ Gejnsovi advokati su isticali da odbijanje Univerziteta predstavlja kršenje XIV amandmana i kršenje građanskih prava odnosno prava na jednaku zakonsku zaštitu. Sud je u traganju za rješenjem odučio da se posveti definisanju ustava države Misuri. Državni advokati su isticali da ustav predviđa osnivanje odvojenih besplatnih škola za obrazovanje djece afro-američkog porijekla. Međutim, Vrhovni sud je kod tumačenja državnog ustava

¹⁷¹ O ukazu vidjeti reprint izvornog zahtjeva Gejnsovih advokata. Reprint je dostupan na internet adresi <https://historicmissourians.shsmo.org/lloyd-gaines>. Stranici se pristupilo 26.12.2021. godine.

¹⁷² Presuda Vrhovnog suda u predmetu *State of Missouri et. rel Gaines v. Canada et. al.* sadrži i navedena neslagajuća mišljenja.

¹⁷³ Vidjeti presudu u predmetu *State of Missouri et. rel Gaines v. Canada et. al.* tačka 4.

utvrdio da tekst ustava ne sadrži odredbu kojom se predviđa odvajanje bijelaca i afro-amerikanca u slučaju višeg obrazovanja. Pitanje školovanja afro-amerikanaca kao i argumenti koji su iznijeti od strane državnih advokata, sud je okarakterisao kao pitanja koja se udaljavaju od srži problema. Prema sud ključno pitanje je koje mogućnosti pruža država Misuri bijelim studentima a uskraćuje studente afro-američkog porijekla isključivo na temelju njihove boje kože. U nastavku se ističe da dopuštenost zakona koji razdvajaju rase u uživanju privilegija koje pruža država, u potpunosti počiva na jednakosti privilegija koje zakoni države daju odvojenim kategorijama unutar države. Na kraju ovo je dovelo i do stava Vrhovnog suda da se u ovom predmetu ne radi o dužnosti države da pruži pravno obrazovanje, niti se govori o kvalitetu ovog obrazovanja, već o dužnosti države kada pruža ovo obrazovanje da ga osigura stanovnicima države na temelju jednakosti prava.¹⁷⁴ Opravdanje ovog stava sud je pronašao u svojoj presudi iz 1888. godine. U pitanju je presuda *Yick Yo v. Hopkins* kojom su zakoni koji su javni službenici primjenjivali na rasne manjine proglašeni neustavnim.¹⁷⁵ U detaljnoj analizi, sud je potvrdio da je Gejnsovo pravo predstavljalo lično pravo a da su pravila koja se odnose na formiranje pravnog fakulteta pri Linkoln Univerzitetu u velikoj mjeri neizvjesna. Tumačenjem niza presuda, državnih ustava i posebnih pravila, sud je zaključio da se ne može smatrati da je diskriminacija opravdana samo zato što se naziva privremenim karakterom. U svojoj presudi, sud se osvrnuo i na državnu presudu, gdje je utvrdio da je u pitanju presuda koja se nije posvetila procesnim pitanjima koja su bila ključna za sudski spor. Najznačajniji dio presude Vrhovnog suda odnosi se na presudu državnog suda gdje se navodi: "Mišljenja smo da je odluka bila pogrešna, te da je podnositelj zahtjeva imao pravo biti primljen na pravni fakultet državnog univerziteta u nedostatku druge i odgovarajuće odredbe za njegovo pravno obrazovanje unutar države".¹⁷⁶ Na kraju Vrhovni sud iznosi i konačni stav koji glasi: "Presuda Vrhovnog suda Missourija se poništava i vraća na daljnji postupak koji nije u suprotnosti s ovim mišljenjem. Tako je naređeno".¹⁷⁷ Za razliku od stava suda, sudija

¹⁷⁴ Vidjeti presudu u predmetu *State of Missouri et. rel Gaines v. Canada et. al.* tačka 13.

¹⁷⁵ Vidjeti: Peter Irons, *A People's History...*, str. 370.

¹⁷⁶ Citat: presudu u predmetu *State of Missouri et. rel Gaines v. Canada et. al.* tačka 18.

¹⁷⁷ *Ibid.*, tačka 19.

MekRejnolds u svom neslagajućem mišljenju smatra da je Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država trebao podržati presudu Vrhovnog suda države Misuri. MekRejnolds smatra da je pitanje obrazovanja državnog karaktera i da se federalna vlada ne treba uplitati u njegovo rješavanje. U svom neslagajućem mišljenju, sudija se poziva na ranije precedente koji su ovo ili slično pitanje ostavili u nadležnost država. Zahvaljujući presudi Vrhovnog suda u predmetu *State of Missouri et. rel Gaines v. Canada et. al.* potvrdilo se da nedostatak škola za afro-američku populaciju koja živi u Misuriju, predstavlja uskraćivanje klauzule o jednakoj zaštiti koja počiva u XIV amandmanu. Međutim, uprkos činjenici da je presuda Vrhovnog suda uzdrmala doktrinu iz predmeta *Plessy v. Ferguson*, izazvala je i reakciju državnog zakonodavnog tijela. Ubrzo nakon donošenja presude, tačnije 30. decembra 1938. godine Univerzitet Misurija obratio se Vrhovnom sudu sa zahtjevom za ponovno saslušanje pozivajući se na ekonomska pitanja. Vrhovni sud je ovaj zahtjev odbio 3. januara 1939. godine, nakon čega je uslijedila reakcija zakonodavnog tijela. Država Misuri donijela je novi zakon kojim je ovlastila odbor Linkoln Univerziteta da izvrši reorganizaciju, kako bi se osiguralo jednako obrazovanje koje imaju i kandidati na Misuri Univerzitetu. Ovaj zakon je osigurao i finansijsku pomoć u iznosu od 200,000 američkih dolara. Međutim, ovo je dovelo do novog sudskog postupka pri Vrhovnom sudu Misurija koji je spor vratio na ponovno suđenje nadležnom okružnom sudu.¹⁷⁸ Srž ovog sudskog predmeta je želja da se uspostavi Pravni fakultet za afro-amerikance koji bi bio jednak Pravnom fakultetu Misuri Univerziteta. Ukoliko bi se uspostavilo da ovi fakulteti nisu jednaki to bi dovelo do ispunjavanja obaveze Misuri Univerziteta da dozvoli upis Lojdu Gejnsu. Prilikom vođenja postupka u nadležnom okružnom sudu na jednoj od rasprava kojom se potvrdila jednakost pravnih fakulteta, treba se pojaviti i Lojd Gejns. Međutim, Gejns nije opravdao svoj izostanak i nije se pojavio u sudnici. Od tada se pokrenula aktivna potraga za Gejnsom bez ikakvog uspjeha. Gejns nikada nije proglašen za nestalom osobom ali nikada nije nađeno njegovo tijelo. Prema jednoj teoriji Gejns je napustio Misuri i otišao u Meksiko odakle je poslao razglednicu svojoj prijateljici.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Opširnije o navedenom vidjeti: Sarah Riva, "The Coldest Case of All?....", str. 33.

¹⁷⁹ Ibid., str. 37.

Prema pisanju novinskih izdanja Federalni Biro za istrage (FBI) nikad nije otvorio istragu o nestanku Lojda Gejnsa. U traganju za Lojdom uključilo se i Nacionalno udruženje za unaprijeđenje položaja obojenih ljudi koje je tek 2007. godine zatražilo ponovno otvaranje slučaja nestanka Gejnsa. Ovaj zahtjev je odbijen od strane Federalnog biroa za istrage i utvrđeno je da je Biro 1996. godine uništio sve dokumente koji su se odnosili na istragu.¹⁸⁰ Obzirom da je sudbina Lojda Gejnsa ostala nepoznata do danas i da nije upisao pravni fakultet, pobjeda koju je osiguralo Nacionalno udruženje za unaprijeđenje položaja obojenih ljudi se može nazvati "Pirovom pobjedom". Međutim kao što je bio slučaj i sa drugim presudama Vrhovnog suda i ovdje se može postaviti pitanje šta je uticalo na donošenje ove presude. Jedan od odgovora treba potražiti na međunarodnom planu. Sjedinjene Američke Države krajem tridesetih godina polako izrastaju u respektabilnu državu koja će vremenom imati dominantno mjesto u međunarodnim odnosima. Čitav svijet je postao svjestan postojanja ove države ali i države koja toleriše rasnu segregaciju.

---

¹⁸⁰ Ibid., str. 37-40.

7.

VRHOVNI SUD SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I ZAŠTITA JAVNOG ZDRAVLJA I SIGURNOSTI GRAĐANA

Historijski osvrt

Proces kolonizacije sa sobom je donio i veliki priliv stanovništva što je uzrokovalo pojavu i širenje različitih i novih zaraznih bolesti. Zdravstveni i higijenski uslovi su pitanja koja su bila aktualna prilikom formiranja prve kolonije i gradskog naselja odnosno Džejmstauna (Jamestown) davne 1607. godine. Krajem XIX i početkom XX vijeka sjeverni dio teritorije Sjedinjenih Američkih Država, suočava se sa prvim izazovima koje su donijele zarazne bolesti. Period XIX vijeka obilježen je sa širenjem zaraznih bolesti kao što su žuta groznica i kolera. U periodu od 1870. pa sve do kraja 1910. godine južne države su u prevenciji zaraznih bolesti primjenjivale vojno pravo što je dovelo do stvaranja tzv. “oružanih karantina”.¹⁸¹ Tokom XX vijeka, odnosno 1906. i 1907. godine dolazi do naglog širenja tifusne groznice kojom je bio pogođen i Nju Jork. Gradska vlast je odgovorila sa uspostavljanjem gradskog karantina. Međutim, ukupan broj preminulih stanovnika iznosio je više od 10,000. Kolonijalno iskustvo i iskustvo spomenutih perioda, ukazivali su da je u pristupu rješavanja širenja zaraznih

---

¹⁸¹ Opširnije vidjeti: Polly J. Price, “Epidemics, Outsiders, and Local Protection: Federalism Theater in the Era of the Shotgun Quarantine”, *Journal of Constitutional Law*, Vol. 19., Issue 2 (2016), str. 371.

bolesti potrebna drugačija metodologija u regulisanju karantina.¹⁸² Dugo vremena, regulisanje navedenog pitanja nalazilo se u rukama zakonodavnih tijela država. Međutim, tokom 1921. godine dolazi do uspostavljanja Službe za javno zdravstvo (U.S. Public Health Service) koja je preuzela sva pitanja vezana za uspostavljanje karantina i suzbijanja zaraznih bolesti.¹⁸³ U rješavanju niza problema koji se odnose na zaštitu zdravlja, suzbijanja zaraznih bolesti, promocije zdravlja i slično, vremenom će se uključiti i Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država. Od uspostavljanja suda do 1925. godine, donijeto je blizu 30,000 presuda. Od ovog broja samo 100 se odnosilo na pitanja koja su usko vezana za javno zdravlje.¹⁸⁴ Ključno pitanje odnosilo se na obim ovlaštenja država članica federacije i interpretacije “Komerčijalne klauzule”. U rješavanju predmeta koji se odnose na spomenuta pitanja, Vrhovni sud se poslužio pravilima i doktrinama koji potiču iz ranijih presuda. Mnoge presude koje je sud donio, odnosile su se na pitanje utvrđivanje koncepta “Police Power”, Komerčijalne klauzule, ovlaštenja država i slično. Regulisanje zdravlja građana i njihove sigurnosti otvorilo je niz novih pitanja sa kojima se sud ranije nije susretao. Prilikom rješavanja odnosno donošenja presuda o spomenutim pitanjima, sud je često citirao predmet *Gibbons v. Ogden* iz 1824. godine. Ova presuda nije se odnosila na pitanja suzbijanja zaraznih bolesti ili zdravlja građana, naprotiv, presuda je samo definisala interpretaciju Komerčijalne klauzule. Sud je u ovom predmetu prepoznao način regulisanja sukoba između federalnih i državnih zakona i iskoristio je u presudama koje će uslijediti tokom prve polovine XX vijeka. U ovom periodu Sjedinjene Američke Države su stekle određeno iskustvo sa zaraznim bolestima, prevencijom zdravlja kao i negativnim pojavama. U historiji je poznat slučaj Meri Malon (Mary Malon) koja je 20. marta 1907. godine smještena u bolnicu koja je pretvorena u karantin,

¹⁸² Karantina je termin koji potiče iz talijanskog jezika (*Quaranta Giorno*) i znači četrdeset dana. Upotreba karantina potiče iz XIV vijeka kada dolazi do njihovog uspostavljanja u obalnim gradovima. Prvi je uspostavljen u Dubrovniku 1377. godine. Primjedba autora.

¹⁸³ Opširnije vidjeti tekst pod naslovom “The United States Public Health Service: Its Evolution and Organization”, objavljen u *Public Health Reports*, Vol. 36., No. 21 (1921). Tekst sadrži historijat razvoja Službe za javno zdravstvo.

¹⁸⁴ Opširnije vidjeti: James A. Tobey, “Public Health and the United States Supreme Court”, *American Bar Association Journal*, Vol. 11., No. 11 (1925), str.707.

a nalazila se na Sjevernom Bratskom Ostrvu (North Brother Island) u Nju Yorku. Malon je bila zaražena šarlahom i zadržana je pune tri godine u izolaciji, a uslov da napusti karantin je obećanje da neće obavljati poslove koji podrazumijevaju masovne kontakte sa stanovništvom. Međutim, Malon je lišena slobode 1915. godine i vraćena u karantin gdje je boravila sve do svoje smrti 1938. godine. Ovaj slučaj je u literaturi poznat kao “Šarlah Meri”.¹⁸⁵ U nastavku teksta slijedi kratka analiza presuda Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država koje se odnose na pitanja javnog zdravlja i sigurnosti. U pitanju su najznačajnije presude iz prve polovine XX vijeka koje mogu poslužiti kao uvid u tendenciju rada suda. Presude potiču iz predmeta *Compagnie Francaise de Navigation a Vapeur, Plff. In err., v. State Board of Health, Louisiana, et all* iz 1902. godine, *Henning Jacobson, Plff. In Err.,v. Commonwealth of Massachusetts* iz 1905. i *Zucht v. King et al.* iz 1922. godine.

7.1. COMPAGNIE FRANCAIESE DE NAVIGATION A VAPEUR, Plff. In Err., v. STATE OF BOARD OF HEALTH 186 U.S. 380 (1902)

Presuda Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Compagnie Francaise de Navigation a Vapeur, Plff. In err., v. State Board of Health* iz 1902. godine pripada prvim presudama koje je sud donio tokom prve polovine XX vijeka. Ova presuda odnosila se na pitanje zdravlja stanovništva i poduzetih mjera za sprječavanje širenja zaraznih bolesti. Vrhovni sud je o ovom predmetu raspravljao 29. i 30. oktobra 1900., a presuda je donijeta 2. juna 1902. godine. Povod za donošenje presude je plovidba broda SS Britanija (SS Britannia) koji je bio u vlasništvu francuske kompanije za parnu navigaciju (Campagnie Francaise e Navigation a Vapeur). Brod je isplovio iz luke u Marseju (Marseille) i uputio se ka Palermu u

---

¹⁸⁵ Meri Malon je napustila karantin zahvaljujući sudskom postupku koji se vodi pri nadležnom sudu Nju Jorka. Prilikom boravka u Nju Yorku nije se pridržavala obaveze izbjegavanja masovnih kontakata sa stanovništvom i radila je kao kuharica u bolnici. Smatra se da je Melon kriva za širenje zaraze kao i tri smrtna slučaja. Opširnije vidjeti: Allen Pusey, “Authorities Quarantine “Typhoid Mary” Malon, *ABA Journal*, Vol. 104., Issue 3 (2018), str. 72.

Italiji. Nakon Palerma, brod je plovio preko Atlantika sa ciljem da pristane u Nju Orleansu (New Orleans). Prilikom dolaska brod je upućen u karantin koji se nalazio nekoliko kilometara niže Nju Orleansa. Pregled je obavljen 29. septembra 1898. godine, i utvrđeno je da na brodu nema putnika ili robe koju je brod prevezio, a koji su zaraženi infekcijskim i zaraznim bolestima.¹⁸⁶ Razlog za pregled broda, putnika i tereta koji je prevezio, je činjenica da je u Luizijani (Louisiana) došlo do pandemije žute groznice. Na osnovu pregleda izdana je dozvola da brod može pristati u luku u Nju Orleansu. Međutim, Odbor za zdravlje (Board of Health) je svojom rezolucijom proglasio da opštine i gradovi koji su obuhvaćeni karantinom ne smiju primati osobe, vojnike i trgovačku robu sve dok traju mjere karantina. Predsjednik Odbora za zdravlje je naredio da se brod Britanija stacionira u karantin uz zabranu iskrcavanja putnika. Kompanija u čijem se vlasništvu nalazio brod, obratila se nadležnom okružnom sudu koji je odbio sve zahtjeve. Predmet je u žalbenom postupku rješavao Vrhovni sud Luizijane (Supreme Court of Louisiana) koji je potvrdio presudu okružnog suda. Podnošenjem zahtjeva za preispitivanje odluke nižeg suda, predmet je dostavljen Vrhovnom sudu Sjedinjenih Američkih Država. Sud je zakazao raspravu ali se na presudu čekalo skoro dvije godine. Presudom je sud utvrdio da je došlo do obustave plovidbe kao i primjene mjere karantina. U svom zahtjevu, podnosilac žalbe je tražio finansijsku naknadu u iznosu od 11,000 američkih dolara. Uz ovaj argument, navodi se da je spomenuti odbor, prekršio zakone Sjedinjenih Američkih Država, propise koji se odnose na karantenu i useljavanje osoba iz stranih zemlja koje je donio Kongres Sjedinjenih Američkih Država 3. avgusta 1882. godine, 26. juna 1884., 15. februara i 3. marta 1893. godine. Naredni argument tužitelja se poziva da je došlo do kršenja ugovora koji postoje između Sjedinjenih Američkih Država, s jedne strane, i Kraljevine Italije i Republike Francuske s druge

---

¹⁸⁶ Opširnije vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Compagnie Francaise de Navigation a Vapeur, Plff. In err., v. State Board of Health*, str. 1. Presuda je dostupna na internet adresi <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/186/380>. Stranici se pristupilo 4.01.2022. godine. Prevod autor. Ukupan broj putnika iznosio je nešto više od 400 osoba od čega je manji broj imao državljanstvo Sjedinjenih Američkih Država. Ostatak putnika činile su osobe talijanskog porijekla koje su napustile Evropu u potrazi za poslom i boljim životom.

strane.¹⁸⁷ Sud se u analizi predmeta osvrnuo na argumente kao i zahtjeve tužitelja a naročito na dio koji se odnosi na naknadu finansijske štete. Ovdje je utvrđeno de je brod morao otploviti do Floride kako bi se izvršio iskrcaj robe koju je prevezio te da se nakon toga ponovo vratio u Nju Orleans. Međutim, sud svojom presudom nije utvrdio obavezu naknade prouzrokovane štete. Presudu Vrhovnog suda napisao je sudija Edvard Daglas Vajt (Edward Douglas White) a čijem mišljenju su se pridružili tadašnji predsjednik suda Melvil Veston Fuller (Melville Weston Fuller), sudije Horas Grej (Horace Grey), Dejvid Džoša Bruver (David Josiah Brewer), Džordž Širas Jr (George Shiras Jr.), Rufus Viler Pekam (Rufus Wheeler Peckham) i Džozef MekKena (Josef Mc Kenna). Autor neslagajućeg mišljenja bio je sudija Henri Bilignz Braun (Henry Billings Brown) kojem se pridružio sudija Džon Maršal Harlan (John Marshall Harlan). Ova presuda, tačnije sudija Vajt se suočio sa značajnim pravnim pitanjem. Ovo pitanje odnosilo se na status rezolucije koju je donio odbor. Sudija je utvrdio da je prema doktrini koja se može primjeniti u ovom slučaju u pitanju akt koji pripada kategoriji “*ultra vires*”.¹⁸⁸ U presudi se navodi da svi članovi odbora koji su glasali za usvajanje rezolucije snose ličnu odgovornost za nastalu štetu koja može nastati u onim slučajevima kada dođe do primjene rezolucije.¹⁸⁹ Analiza suda koja se odnosi na zakone navodi da zakoni države Luizijane koji su činili osnov za donošenje odluke Odbora, počivaju u zakonu iz 1898. godine. Na ovaj način sud je odbio prigovor da je odluka navedenog odbora nezakonita i da predstavlja kršenje Ustava iz 1787. godine. U obrazloženju vlastitog stava, sud navodi da državni odbor za zdravstvo može prema vlastitom nahođenju donijeti odluku o zabrani ulaska osobama za koje smatra da mogu povećati širenje bolesti ili zaraze i da odbor

¹⁸⁷ Opširnije vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Compagnie Francaise de Navigation a Vapeur, Plff. In err., v. State Board of Health*.

¹⁸⁸ Termin *ultra vires* odnosi se na akte kojim se ovlaštenja pravnih lica, organa ili tijela koja su donijela akt prekoračuju. Ovi akti mogu donijeti privatne kompanije, državni organi ali i sama država. Međutim ovi akti nemaju pravnog dejstva i podliježu pravilu da iz nelegalnog akte ne proizilazi pravo. Primjedba autora.

¹⁸⁹ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Compagnie Francaise de Navigation a Vapeur, Plff. In err., v. State Board of Health*, str. 1.

treba pružiti mjesnim odborima svu pomoć za prevenciju bolesti.¹⁹⁰ Naredno pravno pitanje odnosilo se na iznošenje tvrdnji da je u ovom slučaju došlo do kršenja Komercijalne Klauzule, jednake zaštite putnika i kršenja prava zagarantovanih XIV amandmanom. Sudija Vajt, iznijete argumente doveo je u usku vezu sa ovlaštenjima država i spomenutom odredbom i utvrdio da nije došlo do kršenja Ustava Sjedinjenih Američkih Država iz 1787. godine. Presuda suda u tački broj 11. sadrži i odgovor na tvrdnju da se zabrana iskrcavanja putnika koristila zbog toga što su putnici poticali sa teritorije Kraljevine Italije. U navedenoj tački ovaj argument je odbačen kroz konstataciju da je dugi niz godina tokom jeseni osiguran ulazak imigranata koji su brodovima dolazili iz Kraljevine Italije.¹⁹¹ Nastavak presude se skoncentrisao na status odluke odbora gdje je sud ovlaštenja za izdavanje i korištenje odluka povezo sa ranije spomenutim konceptom "Police Power" i utvrdio da je u pitanju obim ovlaštenja koja pripadaju državama i kao takva ne predstavljaju kršenje ustava. Kod odlučivanja o kršenju prava koja su zagarantovana ustavnim amandmanom, sud se pozvao na vlastitu presudu iz 1900. godine. Ovom presudom koja potiče iz predmeta *State of Lusiana v. State of Texas et al.* utvrđeno je da zakoni kojima se regulište karantin pripadaju oblasti državnog zakonodavstva i da kao takvi važeći su sve dok ih Kongres Sjedinjenih Američkih Država ne promijeni. Ovo zakonodavstvo država priznato je zakonima Sjedinjenih Američkih Država sve od momenta formiranja vlade.¹⁹² Presuda se do konačnog stava suda posvetila ranije spomenutim pravnim pitanjima uz citiranje starijih predmeta odnosno precendenata koji su mogli poslužiti opravdanju konačnog stava suda. U svojoj presudi, Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država potvrđuje da Vrhovni sud države Luizijane nije pogriješio u svojoj presudi i da postupci (u presudi se koristi termin čin) ne predstavljaju kršenje Ustava Sjedinjenih Američkih Država i akata Kongresa ili ugovora koje je su sklopile Sjedinjene Američke Države. Ovaj stav bio je dovoljan da se potvr-

¹⁹⁰ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Compagnie Francaise de Navigation a Vapeur, Plff. In err., v. State Board of Health*, tačka 2.

¹⁹¹ Ibid., tačka 11.

¹⁹² Opširnije o stavovima Vrhovnog suda vidjeti presudu u predmetu *State of Lusiana v. State of Texas*. Presuda je dostupna na internet adresi <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/176/1>. Stranici se pristupilo 4.01.2022. godine.

di presuda Vrhovnog suda države Luizijane. Ovom presudom Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država podržao je Odbor za zdravlje države Luizijane i njihove odluke koje su se odnosile na kontrolu protoka stanovništva i zabranu dolaska imigranata u periodu kada je proglašena pandemija zarazne bolesti.¹⁹³ Kao što je navedeno, presuda sadrži neslagajuće mišljenje sudije Brauna kojem se pridružio sudija Harlan. Za razliku od stava suda koji je podržan od strane većine sudija, neslagajuće mišljenje sadrži samo šest tačaka. Autor neslagajućeg mišljenja navodi da u konkretnom slučaju nije u pitanju ovlaštenje države, u slučaju kada ne postoji odgovarajući zakonski propis Kongresa Sjedinjenih Američkih Država, da uspostavi karantinske mjere. Sudija Braun smatra da se ovaj predmet ne odnosi na navedeno pitanje, već na jedno kompleksnije pitanje. Pitanje koje sudija navodi je da li može zakonodavno tijelo države u vršenju svojih ovlaštenja, donijeti odluku kojom proglašava određene dijelove državne teritorije karantenom i zabraniti ulazak svim osobama koje dolaze iz Sjedinjenih Država ili stranih zemalja, zaraženih ili nezaraženih luka ili dolaze iz luka u kojima nema sumnje na zarazne bolesti.¹⁹⁴ Nastavak neslagajućeg mišljenja sadrži stav sudije Brauna da se ne može složiti sa mišljenjem suda koje se odnosi na odredbu ugovora sa Francuskom. Sudija ističe da ugovor sa Francuskom iz 1803. godine predviđa da će se francuski brodovi tretirati po principu najpovoljnijih nacija prilikom dolaska u one luke koje su naveden u presudi.¹⁹⁵ Presuda Vrhovnog suda u predmetu *Compagnie Francaise de Navigation a Vapeur, Plff. In err., v. State Board of Health* odnosila se na način zaštite zdravlja stanovnika ali i na ranije spomenuti koncept "Police Power". Tokom 1796. godine ovaj termin doživio je i određene promjene. Ova promjena ogleda se u tome da se termin nije koristio samo kao oznaka za civilne autoritete koji postoje unutar država članica federacije, već se

---

¹⁹³ Opširnije o stavu suda ali i različitim načinima korištenja koncepta Police Powers od strane državnih zakonodavnih tijela vidjeti: Wendy E. Parmet, "From Slaughter-House to Lochner: The Rise and Fall of the Constitutionalization of Public Health", *The American Journal of Legal History*, Vol 40., Issue 4 (1996), str. 493-494.

¹⁹⁴ Opširnije vidjeti neslagajuće mišljenje sudije Brauna koje čini sastavni dio presude u predmetu *Compagnie Francaise de Navigation a Vapeur, Plff. In err., v. State Board of Health*, tačka 42.

¹⁹⁵ *Ibid.*, tačka 47.

usko povezao sa javnim zdravljem.¹⁹⁶ Tokom prve polovine XX vijeka Sjedinjene Američke Države se suočavaju sa nizom problema koji se odnose na zdravlje stanovništva. U ranijem periodu Američko medicinsko udruženje (American Medical Association) je objavilo da je upoznato sa porijeklom različitih zaraznih bolesti kao što su kolera, tuberkuloza, upala pluća i stomačni tifus. Ove podatke objavio je Džordž H. Rohé (George H. Rohé) na godišnjem susretu spomenutog udruženje.¹⁹⁷ Uz navedene činjenice, tokom 1904. godine glavni službenik njujorškog odjela za zdravstvo Herman Bigs (Herman Biggs), objavljuje nove činjenice koje su se odnosile na životni vijek stanovnika Nju Jorka. Prema obimnoj studiji, Bigs je utvrdio da je očekivani životni vijek tokom 1866. godine iznosio dvadeset pet godina života, a 1903. godine iznosio je četrdeset dvije godine života. Slični statistički pokazatelji su ukazali da je smrtnost djece koja su navršila pet godina života u 1873. godine iznosila stotinu dvadeset i tri smrtna slučaja na hiljadu stanovnika a 1903. ovaj broj je iznosio pedeset šest na hiljadu stanovnika. Prema autoru studije sanitetske reforme koje su sprovedene u Nju Jorku su spasile skoro pedeset hiljada života.¹⁹⁸ Navedene statistike grada Nju Jorka, i statistike niza drugih gradova, uticale su na Vrhovni sud koji je prepoznao važnost zaštite ljudskog zdravlja i poduzetih mjera. U tom smislu, sud je svojim presudama na prvo mjesto stavio zdravlje stanovništva uz opravdavanje niza poduzetih mjera od strane državnih tijela. Veliki problemi sa kojima su se suočile Sjedinjene Američke Države uslijedili su 1918. godine kada je gripa prouzrokovala katastrofalne posljedice sa velikom stopom smrtnosti.¹⁹⁹ Nove okolnosti su ponovo uticale na sud da svojim presudama osigura uslove apsolutne zaštite ljudskog zdravlja. Povodom uspostavljanja karantina oglasio se i tadašnji Predsjednik Sjedinjenih

¹⁹⁶ Opširnije vidjeti: Wendy E. Parmet, "From Slaughter-House to Lochner...", str. 478

¹⁹⁷ Opširnije o nizu podataka koje je objavio Rohé vidjeti njegov rad pod naslovom "Address in State Medicine, Recent Advances in Preventative Medicine", *Journal of the American Medical Association (JAMA)*, Vol. IX., No. 1 (1887), str. 1-32.

¹⁹⁸ Opširnije vidjeti: Wendy E. Parmet, "From Slaughter-House to Lochner...", str.489-490. Citirano po Frederick L. Hoffman, *American Mortality Progress During the Last Half Century*, objavljeno u Raveland, str. 94.

¹⁹⁹ Opširnije vidjeti: Kelly S. Culpepper, "Bioterrorism and the Legal Ramifications of Preventive and Containment Measures", *Quinnipiac Health Law*, Vol. 12., Issue 2 (2008/09), str 254.

Američkih Država Ruzevelt koji je izjavio: “Kada se epidemija fizičke bolesti počne širiti, zajednica odobrava i smješta pacijente u karantenu, kako bi se zaštitilo zdravlje zajednice od širenja bolesti”.²⁰⁰ Mnoga pitanja koja se odnose na zaštitu zdravlja i života stanovnika koja su ugrožena sa pojavom pandemija opasnih bolesti su, u slučaju Sjedinjenih Američkih Država rješavana u sudnicama odnosno presudama federalnih i državnih sudova. Da bi se istakao značaj javnog zdravlja možemo se poslužiti tvrdnjom profesorice Parmet koja je ukazala da je javno zdravlje jedan od pojmova o kojem se najčešće raspravlja u ustavnom pravu Sjedinjenih Američkih Država.²⁰¹ Sa dolaskom XX vijeka, pojam javnog zdravlja suočava se sa velikim društvenim promjenama i transformacijom samog društva. Koncept javnog zdravlja je imao veliku ulogu unutar ustavnog prava, a naročito kada se govori o ranije spomenutim periodima (Rekonstrukcija i Novi Kurs-Nju Deal) što je na kraju dovelo da se čitav period okarakterise kao klasično doba razvoja američkog ustavnog prava. Nezaobilaznu ulogu u ovom procesu imale su presude Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država koje su javno zdravlje, odnosno zaštitu javnog zdravlja usko povezale sa ovlaštenjima država i koje su shvaćene i prihvaćene kao oblik civilne organizacije društva ili civilnih autoriteta.

7.2. HENNING JACOBSON, *Plff. In Err., v. COMMONWEALTH OF MASSACHUSETTS* 197 U.S. 11 (1905)

Presuda Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Henning Jacobson, Plff. In Err., v. Commonwealth of Massachusetts* odnosila se na pitanje ustavnosti državnog statuta koji je donijet u cilju prevencije zdravlja stanovništva. Vrhovni sud je o ovom predmetu raspravljao 6. decembra 1904. godine a presuda je donijeta 20. februara 1905. godine. Povod za pokretanje postupka pri Vrhovnom sudu je izbijanje epidemije malih boginja (smallpox) koja se tokom 1901. godine proširila na sjeveroistočni dio Sjedinjenih Američkih Država. U Kembridžu (Cambridge) je Odbor za

²⁰⁰ Reprint govora koji je održan 5. oktobra 1937. godine dostupan je na internet adresi https://alba-valb.org/wp-content/uploads/2017/04/FDR_Quarantine_Speech.pdf. Stranici se pristupilo 4.01.2022. godine. Prevod autor.

²⁰¹ Opširnije vidjeti: Wendy E. Parmet, “From Slaughter-House to Lochner...”, str.476.

zdravlje u skladu sa postojećim statutima, 27. februara 1902. godine donio propis kojim se primjenjuje pravilo da se svi stanovnici Kembridža (Cambridge) koji nisu vakcinisani od 1. marta 1897. godine moraju vakcinisati (cijepjenje) ili revakcinisati protiv epidemije malih boginja.²⁰² Propis je uspostavio obaveznu vakcinaciju uz izuzeće osoba koje posjeduju odgovarajuću dokumntaciju kao i novčanu kaznu u iznosu od pet američkih dolara za stanovnike koji odbiju vakcinaciju. Ovom pravilu suprotstavio se Henning Jakobson (Henning Jacobson) koji je na distriktnom sudu proglašen krivim i izrečena mu je novčana kazna u iznosu od pet američkih dolara. U žalbenom postupku, Vrhovni sud Masačusetsa je potvrdio presudu distriktnog suda, uz napomenu da je optuženi ostao pri svom prvobitnom stavu, odnosno odbijanju obavezne vakcinacije.²⁰³ U žalbenom postupku pri Vrhovnom sudu Sjedinjenih Američkih država, Jakobson je isticao da je spomenuti državni statut prekršio Ustav iz 1787. godine. U presudi, čiji je autor sudija Džon M. Harlan (John M. Harlan), sud se posvetio pitanju ustavnosti državnog statuta i utvrdio da je Odbor za zdravlje postupio pravilno te da odluka o obaveznoj vakcinaciji stanovništva ne predstavlja kršenje Ustava Sjedinjenih Američkih Država. U uvodnom dijelu presude, koji sadrži kratki opis predmeta, sud je ukazao da će dio koji se odnosi na ustavnost sadržavati samo kratki stav suda. U odnosu na mnoge druge presude, ova presuda se na početku posvetila ustavnosti gdje je utvrđeno da statut države Masačusets po svom obimu i sadržaju ne predstavlja derogiranje prava koja su zagarantovana preambulom Ustava iz 1787. godine.²⁰⁴ Naredno pitanje koje je sud prepoznao u ovom predmetu odnosi se na

---

²⁰² Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Heninng Jacobson, Plff. In Err., v. Commonwealth of Massachusetts*. Presuda je dostupna na internet adresi <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/197/11>. Stranici se pristupilo 7.01.2022. godine. Ova prer suda Vrhovnog suda se često citira kao *Jacobson v. Massachusetts* ili samo kao *Jacobson*. Termin vakcinacija potiče iz latinske imenice vacca što znači krava a pridjev glasi vaccina. Engleski doktor Edvard Džener (Edward Jenner) je 1796. godine razvio vakcinu protiv malih boginja koristeći materijal iz čireva koji su nastajali na kravama. Opširnije vidjeti: Wendy E. Parmet, "Rediscovering *Jacobson* in the Era of COVID-19", *Boston University Law Review Online*, Vol. 100 (2020), str. 119. Citirano po *History of Smallpox*.

²⁰³ Vidjeti presudu u predmetu *Heninng Jacobson, Plff. In Err., v. Commonwealth of Massachusetts*.

²⁰⁴ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Heninng Jacobson, Plff. In Err., v. Commonwealth of Massachusetts*, tačka 1.

ranije navedeni koncept “Police Power”. Sudija Harlan je naveo da je ovlaštenje države da donosi statute ovlaštenje koje počiva u Police Power i da se država ovih ovlaštenja nije odrekla u momentu pristupanja Uniji. Autor presude je ukazao da sud prepoznaje autoritet državnih zakonodavnih tijela u procesu donošenja zakona ili statuta kojima se regulišu pitanja zdravlja stanovništva kao i poduzimanje odgovarajućih mjera. Stav suda koji se odnosi na tumačenje koncepta Police Power potkrijepljen je citiranjem najznačajnijih predmeta kao što je *Gibbon v. Ogden* iz 1824. godine kojim se znatno proširilo tumačenja koncepta međudržavne trgovine i ovlaštenja zakonodavnog tijela odnosno Kongresa. Vrhovni sud se osvrnuo i na tvrdnje Jakobsona da je obavezna vakcinacija stanovništva opasna po zdravlje. Međutim, sud je utvrdio da Jakobson nije dostavio odgovarajuće dokaze kao što su stručna mišljenja ljekara i odbio je ove argumente. Nastavak presude sud je rezervisao za Jakobsonove argumente. Ovi argumenti odnosili su se na ugrožavanje slobode, argumenti kojim se statut okarakterisao kao represivan i argument kojim se ukazuje na pravo svakog čovjeka da slobodno raspolaže vlastitim tijelom i brigom o vlastitom zdravlju. Razmatrajući niz argumenata, sud smatra da sloboda koja je zagantovana ustavom, nije apsolutno pravo svakog pojedinca da bude slobodan u svakom trenutku i svim okolnostima i da bude potpuno oslobođen ograničenja. U društvu postoje različita ograničenja kojima je svaka osoba nužno podložna za opšte dobro. Na bilo kojoj drugoj osnovi organizovano društvo ne bi moglo postojati sa sigurnošću za svoje članove, a društvo koje se temelji na pravilu da je svako za sebe zakon ubrzo bi se suočilo s neredom i anarhijom.²⁰⁵ Kod tumačenja određenih mjera koje je poduzelo nadležno zakonodavno državno tijelo, sud smatra da sve mjere koje su predviđene donošenjem propisa imaju funkciju spriječavanja širenja pandemije malih boginja. Ovakav pristup suda je u suštini potvrdio i ranije pravilo po kojem se pojedinci i imovina mogu podvrgnuti različitim ograničenjima a u cilju postizanja opšteg zdravlja stanovnika i prosperiteta države. U postupku, sud je odbio sve argumente koje je isticao Jakobson uz napomenu da jedini izuzetak od obavezne vakcinacije čine djeca koja posjeduju odgovarajuće

---

²⁰⁵ Ibid., tačka 7.

mišljenje ljekara.²⁰⁶ Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država je iskoristio ovaj predmet kako bi se osvrnuo i na pitanje vakcinisanja. Sud je utvrdio da vakcinisanje kao oblik zaštite od velikih boginja ima snažnu podršku Sjedinjenih Američkih Država i drugih država, te da nijedan sud ili porota nema opravdanje da zanemari zakonodavne mjere samo zato što nisu najbolje rješenje za odrasle osobe i djecu.²⁰⁷ Prilikom tumačenja niza argumenata, sud je utvrdio da Jakobson nije imao dovoljno dokaza da potvrdi da je vakcinisanje opasno po zdravlje stanovnika i da može prouzrokovati ozbiljne zdravstvene probleme, pa čak dovesti i do smrti stanovnika. U tumačenju mjera koje su poduzete u cilju spriječavanja pandemije sud je zakonodavna ovlaštenja povezoao sa iznimnim okolnostima odnosno sa pojavom pandemije zarazne bolesti. Ovaj pristup suda je ukazivao da sud nije želio da se federalna vlada usko povezuje sa zakonodavnim ovlaštenjima država a naročito kada su u pitanju iznimne okolnosti Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država je svojom presudom u predmetu *Heninng Jacobson, Plff. In Err., v. Commonwealth of Massachusetts* potvrdio presudu Vrhovnog suda države Masačusets. Na ovaj način, Vrhovni sud je potvrdio ovlaštenja država da mogu donositi i sprovoditi posebne odluke ili zakone kojim se sprovodi obavezna vakcinacija stanovništva. Autor presude je potvrdio da u ovom slučaju nije došlo do kršenja prava odnosno do kršenja ranije spomenute klauzule “Due process of law”. Sudija Harlan, odbijajući sve argumente, zasnivao je ovu presudu na teoriji društvenog ugovora i ovlaštenje država u segmentu zaštite javnog zdravlja stanovništva. Ova presuda posjeduje i jednu značajnu karakteristiku. U pitanju su neslagajuća mišljenja sudija Dejvida Džosiaha Bruvera i Rufusa Vilera Pekama. Za razliku od mnogih drugih neslagajućih mišljenja, ovo mišljenje se ne može posmatrati kao iznošenje drugačijeg stava u odnosu na konačno mišljenje suda. Neslagajuće mišljenje odnosi se na iskustvo mnogih država koje su se suočavale sa pandemijom zaraznih bolesti. Kao primjeri navode se Danska (1810.), Švedska (1814.), Pruska (1835.), Engleska (1840.) i Rumunija (1874.). U neslagajućem mišljenju autori se pozivaju i na činjenicu da je u slučaju Engleske došlo do formiranja posebnog tijela. U pitanju je Engleska kra-

²⁰⁶ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Heninng Jacobson, Plff. In Err., v. Commonwealth of Massachusetts*, tačka 9.

²⁰⁷ Opširnije o stavu Vrhovnog suda vidjeti: *Ibid.*, tačka 13.

ljevska komisija (The English Royal Commission) koja se posvetila istraživanjima uspješnosti vakcinisanja i stopom smrtnosti (mortaliteta). Ova presuda Vrhovnog suda uživa status precedenta jer je u pitanju i jedna od rijetkih presuda koja se odnosila na pitanje statusa obavezne vakcinacije stanovništva i potrebno je ukazati na elemente koji nisu navedeni u presudi. Hening Jakobson bio je naturalizovani državljanin Sjedinjenih Američkih Država. Tokom svog djetinjstva Jakobson je u Švedskoj kao dijete primio vakcinu koja mu je prouzrokovala zdravstvene problem. Naime, Jakobson je nakon vakcinacije dobio kožni osip i svrab koji je prouzrokovao dugogodišnje liječenje.²⁰⁸ Možemo zaključiti, da su mnogi argumenti koje je Jakobson koristio pri Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Američkih Država proizvod ličnog iskustva. Dolaskom u Sjedinjene Američke Države Jakobson se našao u sličnoj situaciji odnosno sa obaveznim vakcinisanjem. U međuvremenu, u Sjedinjenim Američkim Državama ojačala je Liga protiv vakcinacije (Anti-Vaccination League of America) koja je slučaj Jakobsona željela pretvoriti u tzv. test slučaj. Namjera Lige se može prepoznati u stavovima da je u pitanju medicinska tiranija koja je dobila znatnu podršku javnosti. Međutim, sa donošenjem presude čija suština počiva na stavu da države imaju legitimno pravo i interes u zaštiti zdravlja stanovnika, Liga je doživjela snažan poraz vlastitih ideja. Naredna karakteristika ove presude je da, uprkos činjenici da je podržavajući ovlaštenja država ograničila ličnu slobodu, prepoznala jedno novo ustavno pitanje koje se odnosilo na zaštitu integriteta ljudskog tijela. Ovo je prvi put u historiji suda da je sudska vlast unutar ustavnog teksta prepoznala navedeno pitanje, a koje će biti i povod za donošenje najznačajnijih presuda. Ove presude donijet su tokom druge polovine XX vijeka kada su se pojedina pitanja usko povezala sa konceptom zaštite integriteta tijela. Kao primjer možemo navesti objedinjeni predmet *Roe v. Wade* iz 1973. godine koji se odnosio na ustavnost prijevremenog prekida gravidnosti.²⁰⁹ Presuda Vrhovnog suda u predmetu *Henning Jacobson, Plff. In Err., v. Commonwealth of Massachusetts* je nastala na

---

²⁰⁸ Opširnije o Jakobsonu i njegovom životu vidjeti: Peter C. Canellos, "The Surprisingly Strong Supreme Court Precedent Supporting Vaccine Mandates", časopis *Politico* izdanje od 09.08.2021. godine.

²⁰⁹ Opširnije o predmetu *Roe v. Wade* vidjeti: Edin Halapić, "Roe v. Wade (1973)", *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, br. LIX (2016), str. 35-61.

osnovu primjene doktrine strogog nadzora (Strict Scrunity). Ova doktrina koristi se u vrlo ograničenim slučajevima i okolnostima, a u pitanju je najstrožiji pristup suda u rješavanju karakterističnih pitanja. U praksi Vrhovnog suda, ova doktrina se najviše koristila u predmetima gdje je dovedena u pitanje zakonodavna aktivnost država, i to samo u slučaju da su zakoni ugrozili fundamentalna prava određenih kategorija stanovništva.²¹⁰ Naredni osnov koji se koristio od strane suda u donošenju presude poznat je pod imenom “racionalna osnova” (Rational Basis) koja se koristi u onim slučajevima kada sud utvrdi da nije došlo do ugrožavanja fundamentalnih prava. Oslanjajući se na ovu osnovu, sud pristupa ispitivanju državnog zakona, propisa ili statuta na način da se sagleda niz elemenata uz primjenu različitih standarda. Praksa suda pokazala je da u većini predmeta u kojima je došlo do primjene koncepta racionalna osnova, državni zakoni nisu okarakterisani kao zakoni koji su ugrozili Ustav iz 1787. godine. Opisano pravilo je u konkretnom predmetu iz 1905. godine utvrdilo da svi zakoni ili statuti koji su donijeti od strane zakonodavnih tijela država, a koji se odnose na javno zdravlje, moraju ispuniti samo jedan uslov, a to je da moraju biti razumni. Ova presuda Vrhovnog suda je citirano u velikom broju sudskih predmeta unutar nižih sudova federalnog sudskog sistema. Presudu je citirao i današnji predsjednik Vrhovnog suda Džon Dži. Roberts, Jr (John G. Roberts, Jr) u predmetu *United Pentacostal Church v. Newsom* iz 2020. godine.²¹¹ U predmetu iz 1905. godine i presude koja je podržala preduzete mjere u cilju zaštite zdravlja stanovnika, možemo povući određene paralele sa trenutnim stanjem ne samo u Bosni i Hercegovini, već i čitavim svijetom koji se više od dvije godine bori sa pandemijom COVID -19 koja je prouzrokovala veliku stopu smrtnosti stanovništva. Na kraju možemo

²¹⁰ Opširnije vidjeti: Christopher Richins, “Jacobson Revisited: An Argumen for Strict Judicial Scrunity of Compulsory Vaccination”, *The journal of Legal Medicine*, Vol. 32., Issue 4 (octobar-decembar 2011), str. 418.

²¹¹ Ovom presudom Vrhovni sud je odlučivao o restriktivnim mjerama koje su poduzete u cilju suzbijanja COVID -19 pandemije i ograničio broj osoba koje se mogu okupljati u zatvorenim prostorijama. Presudom je utvđeno da ukupan broj vjernika ne smije prelaziti dvadeset i pet procenata od ukupnog kapaciteta zatvorene prostorije ili maksimalno stotinu vjernika. Opširnije vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu slagajuće mišljenje *United Pentacostal Church v. Newsom*. Presuda je dostupna na internat adresi: <https://casetext.com/case/s-bay-united-pentecostal-church-v-newsom-3>. Stranici se pristupilo 8.01.2020. godine.

zaključiti, da je presuda Vrhovnog suda u predmetu *Heninng Jacobson, Plff. In Err., v. Commonwealth of Massachusetts* prva presuda u historiji suda kojom se okončalo pitanje zaštite zdravlja stanovništva. Ova presuda je opravdala poduzete mjere država u vrlo specifičnim okolnostima kada se država suočava sa izbijanjem epidemija zaraznih bolesti. Presuda je i povod za donošenje niza zakona kojim se regulišu zdravstvena pitanja stanovništva. Kao primjer možemo navesti odgovor Kongresa na dešavanja od 11. septembra 2001. godine kada je donijet poseban zakon. U pitanju je Model zakona o zdravstvenim ovlaštenjima za vanredne situacije (Model State Emergency Health Powers Act-MSEHPA), u čijem tekstu je citirana odluka sudije Harlana iz predmeta *Jacobson*.²¹² U nastavku teksta, slijedi kratki osvrt na presudu u predmetu *Zucht v. King et al* iz 1922. godine. Ova presuda može se povezati i sa presudom iz 1905. godine što potvrđuje činjenica da je predmet iz 1905. godine citiran u presudi iz 1922. godine.

7.3. ZUCHT v. KING Et Al., 260 U.S. 174 (1922)

Presuda u predmetu *Zucht v. King Et Al.* odnosila na slično pitanje kao što je to slučaj sa presudom iz 1905. godine. Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država je o ovom predmetu raspravljao 20. oktobra a presuda je donijeta 13. novembra 1922. godine. Za razliku od drugih, ova presuda, odnosno postupak se vodio na osnovu “Writ of Error” (ukaz o ispravljanju greške) koji je odobrio predsjednik Suda za građanske žalbe (Chief Justice of the Court of Civil Appeals) u Teksasu (Texas).²¹³ Razlog za izdavanje ukaza je presuda nadležnog suda za građanske žalbe kojom su odbijeni zahtjevi za izdavanje odluke kojom se osporavaju odluke civilnih tijela i odluka Odbora za zdravlje. Povod za ovaj sudski postupak je odluka grada San Antonia u Teksasu kojom se uskraćuje mogućnost školovanja djeci koja ne posjeduju certifikat o izvršenom vakcinisanju. Odluka se odnosila

²¹² Opširnije vidjeti: Ben Horowitz, “A Shot in the Arm: What a Model Approach to *Jacobson v. Massachusetts* Means for Mandatory Vaccination During a Public Health Emergency”, *American University Review*, Vol.60., Issue 6 (2011), str. 1728.

²¹³ Opširnije vidjeti presudu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Zucht v. King et al.*, tačka 1. Presuda je dostupna na internet adresi <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/260/174>. Stranici se pristupilo 10.02.2022. godine.

na sve škole i obavezu dostavljanja listi lokalnom Odboru za zdravlje sa utvrđenim mjestom i datumom, imenima svih učitelja, djece i uposlenika kako bi primili vakcinu protiv malih boginja. Odluka je predviđala novčanu kaznu ili kaznu zatvor za roditelje čije dijete u roku od trideset dana ne primi vakcinu. Postupajući po odluci, javni službenici su isključili iz škole Rosalin Cuht (Rosalin Zucht) obzirom da nije posjedovala odgovarajući certifikat te da je odbila vakcinisanje.²¹⁴ U svom ranijem obraćanju Cuht je navodila da su odluke Odbora za zdravlje neregularne te da je uspostavljeno obavezno vakcinisanje što predstavlja kršenje ustavnih prava. Na osnovu spomenutog ukaza, predmet je dostavljen Vrhovnom sudu Sjedinjenih Američkih Država. Autor presude bio je ranije spomenuti sudija Brendis čije mišljenje su podržale sve sudije. Jedna od karakteristika ovog sudskog postupka je pristup suda u regulisanju statusa vakcinisanja stanovništva u cilju prevencije zaraznih bolesti. Presuda je po svom obimu vrlo kratka i sadrži samo četiri tačke. U okviru spomenutih tačaka, sud se prvo osvrnuo na gradsku odluku o vakcinisanju školske djece. Ova tačka u suštini predstavlja historijat sudskog predmeta uz isticanje odluke gradskih civilnih vlasti. Nastavak presude sud je rezervisao za pitanje ustavnosti odluke gdje je utvrdio da ova odluka predstavlja kategoriju državnog prava. U definisanju statusa odluka koje su donijete od strane civilnih tijela, sud se poziva na predmet iz 1905. godine i ističe da su odluke sastavni dio koncepta "Police Power" a koje se odnose na obavezno vakcinisanje stanovništva. U objašnjenju načina funkcionisanja vlasti sud se poziva na predmet iz 1910. godine. Ovim predmetom je potvrđeno da država može delegirati ovlaštenja na niže nivoe kako bi sve odluke koje se odnose na zdravlje stanovništva postale operativne. Ovaj oblik delegiranja ne predstavlja kršenje federalnog ustava.²¹⁵ U opravdanju navedenog stava, autor presude navodi odnosno citira pet ranijih presuda. U definisanju pravnog pitanja koje se odnosi na ovaj predmet, sud je u vrlo kratkom osvrtu naveo samo ključne elemente. Prvi elemenat je da se u ovom predmetu uočava

---

²¹⁴ Ibid., tačka 1.

²¹⁵ Vidjeti presudu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Zucht v. King et al.*, tačka 2. Presuda iz 1910. godine potiče iz predmeta *Laurel Hill Cemetery, Plff. In err., v. City and County of San Francisco, Board of Supervisors of the City and County of San Francisco, et. al* a koje se često navodi kao *Laurel Hill Cemetery v. San Francisco*.

ustavno pitanje koje je sud prepoznao u ranije spomenutoj klauzuli “Due process of law” koja se nalazi u XIV amandmanu kao i klauzuli o jednakoj zaštiti. Drugi elemenat je ustavnost civilnih vlasti odnosno preduzimanje odgovarajuće mjere. Sud u presudi navodi da se u konkretnom slučaju ne može govoriti o navedenim elementima obzirom da je podnosilac zahtjeva tražio od suda saslušanje na osnovu ukaza o ispravljanju greške. Sud navodi da ustavna pitanja koja proističu iz ovog predmeta mogu biti rješavana ali samo u slučaju da se podnosilac obrati sa zahtjevom za zaštitu zakonitosti (Writ of certiorari).²¹⁶ Pristup suda u rješavanju ovog predmeta je na kraju doveo do presude kojom se ukaz o ispravljanju greške odbacuje kao i zahtjev koji se zasnivao na navedenim klauzulama. Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država je predmet *Zucht v. King et al* iskoristio kako bi potvrdio svoj raniji stav iz predmeta *Heninng Jacobson, Plff. In Err., v. Commonwealth of Massachusetts*. Na ovaj način sud je u velikoj mjeri uzdrmao bilo kakvu mogućnost daljnjeg razvoja ideje koja je podržavala Liga protiv vakcinacije. Ova presuda je imala za posljedicu, da se tokom tridesetih godina prošlog vijeka, Liga protiv vakcinacije nije više imala razloga za javnim oglašavanjem ili distribucijom određenih publikacija. Presuda Vrhovnog suda u ovom predmetu definitivno je okončala pitanje ustavnosti odluka državnih zakonodavnih tijela i gradskih tijela, kojima se utiče na povećanje stepena zdravlja stanovništva. Stav Vrhovnog suda je opravdao odluke o uvođenju obavezne vakcinacije i vakcinacije školske djece. Naredna karakteristika presude Vrhovnog suda u predmetu *Zucht v. King et. al. iz 1922. godine* je u tome što odluka gradskih vlasti države Teksas, nije donijeta u periodu izbijanja ili trajanja pandemije zarazne bolesti. Ovom, kao i ranijim presudama, Vrhovni sud je prepoznao da je povećanje imunizacije unutar školskog sistema jedan od najboljih načina da se postigne tzv. “imunitet krda” (Herd immunity).²¹⁷ Sjedinjene Američke Države su tokom XVIII i početkom XIX vijeka imale iskustvo sa заразним bolestima i načinom njihovog suzbijanja. Kao primjer možemo spomenuti Masačusets kao prvu državu koja je davne 1809. godine donijela zakon o vakcinisanju. Ovaj primjer slijedio je i Kongres Sjedinjenih Američkih Država koji je

²¹⁶ Vidjeti presudu u predmetu *Zucht v. King et. al.*, tačka 4.

²¹⁷ Opširnije vidjeti: Dorit Rubinstein Reiss, “Litigating Alternative Facts: School Vaccine Mandates in the Court”, *Journal of Constitutional Law*, Vol. 21., Issue 1 (2018), str. 212.

1813. godine donio Zakon o poticanju vakcinisanja (An Act Encourage Vaccination).²¹⁸ Uprkos činjenici, da je ova presuda Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država vrlo kratka, ipak je ostavila traga na američko društvo. Nakon donošenja presude, potvrdilo se mišljenje da će način regulisanja masovnog vakcinisanja i dalje postojati u američkom društvu. Stavovi iz presuda donijetih 1905. i 1922. godine su otvorili mnoga pitanja koja se odnose na zdravlje stanovništva, posebna pravila o izuzeću i slično. Zahvaljujući spomenutim presudama tokom druge polovine XX vijeka svih pedeset država donijelo je zakone o obaveznom vakcinisanju školske djece. Kao što je bio slučaj sa presudom iz 1905. godine, i ova presuda Vrhovnog suda rezultat je primjene doktrine strogog nadzora. Promjene koje su uslijedile nakon donošenja presuda, možemo prepoznati u činjenici da je tokom prve polovine XX vijeka pitanje imunizacije stanovništva izazvalo pažnju javnosti ali i struke. Svojim presudama, Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država je uspostavio pravnu teoriju koja se posvetila konceptu zaštite prava koja su zagarantovana ranije spomenutom klauzulom “Due proces of Law”. Uzimajući u obzir period u kojem je sud funkcionisao kao i razvoj pravne nauke, mnoge presude koje su se odnosile na navedenu klauzulu smatrale su se prihvatljivim. Međutim, pitanje imunizacije odnosno masovnog vakcinisanja stanovništva je preživjelo do modernog doba. U ovom periodu jurisprudencija je doživjela korjenite promjene koje su na kraju dovele do prepoznavanja mnogih pitanja o kojima Vrhovni sud nije imao prilike da se oglasi tokom prve polovine XX vijeka. Jedno od pitanja je pravo na odbijanje vakcinacije koje se u modernom dobu definiše kao fundamentalno pravo. Sličan pristup uočava se i u slučaju kada se govori o pravu na odbijanje medicinskog tretmana. Kao primjer možemo navesti presudu Distriktnog suda Sjedinjenih Država za Distrikt Roud Ajlend (U.S. District Court for the District of Rhode Island) u predmetu *Gray v. Romeo*. Ovom presudom distriktni sud je potvrdio da pravo da se odbije medicinski tretman ima prednost nad svim suprostavljenim interesima

---

²¹⁸ Opširnije vidjeti: Heidi J. Larson, J. Stephen Morrison and Katherine E. Bliss, “Why Vaccine Confidence Matters to National Security” objavljeno od strane Centar for Strategic and International Studies (CSIS) 2021. godine kao poseban izvještaj.

države.²¹⁹ Navedene presude ostavile su traga i u slučaju državnih zakonodavnih tijela. Kao primjer možemo navesti trenutno stanje u Kaliforniji (California), gdje je zakonom predviđeno obavezno vakcinisanje školske djece protiv deset zaraznih bolesti.²²⁰ Tokom XIX vijeka potvrdilo se da mnoga pitanja koja se odnose na obavezno vakcinisanje stanovništva u suštini predstavljaju kršenje doktrine zlostavljanja i informisanog pristanka koja je tvorevina Common Law pravnog sistema. Ovu doktrinu prepoznao je ne samo Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država već i apelacioni federalni sudovi. Primjenjujući ovu doktrinu sudska grana vlasti je ubrzo prepoznala da vakcinisanje bez pristanka se može okarakterisati kao napad na pojedinca. Na kraju, možemo konstatovati da su presude iz 1905. i 1922. godine rješavale vrlo značajno pitanje, a Vrhovni sud je ponudio svoj stav o vrijednosti ljudskog zdravlja i zdravstvene zaštite stanovnika. Ove presude su otvorile mnoga pitanja unutar američkog prava. Vremenom presude su korištene za prepoznavanje različitih kategorija prava, nastanka novih doktrina ali i davanja odgovora na izazove novog vremena. Nezaobilazna uloga u mnogim promjenama koje su obilježile skoro čitav XX vijek, pripala je Vrhovnom sudu Sjedinjenih Američkih Država koji je svojim presudama uticao na razvoj pravne nauke i pravne misli. U rješavanju značajnih pitanja, sud se tokom prve polovine XX vijeka oslanjao na tzv. klasičnu pravnu misao koja je uticala na oblikovanje ustavnog poretka. Presude iz 1905. i 1922. godine rezultat su spomenute pravne misli koja počiva na uvjerenjima da je zakonodavna funkcija odnosno standardno zakonodavstvo ograničeno višim pravom. Jedan od elemenata klasične pravne misli je tendencija da se političke i ideološke nesuglasica transformišu u pravne argumente. Na ovaj način, može se uticati da pravna kultura postane

---

²¹⁹ Opširnije vidjeti presudu Distriktnog suda u predmetu *Gray v. Romano* koja se odnosila na zahtjev supruga pacijentice za izdavanje odobrenja da se pacijentica isključi sa vještačkog načina prehrane. Presuda je dostupna na internet adresi <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/697/580/2127774/>. Stranici se pristupilo 10.02.2022. godine. Prevod autor.

²²⁰ Opširnije vidjeti Kalifornijski kodeks zdravlja i sigurnosti iz 2016. godine (California Health and Safety Code), paragraf 120335. Tekst paragrafa se nalazi u Odjeljku 105 pod naslovom Prevencija i kontrola zaraznih bolesti (Communicable Disease Prevention and Control), dio 2 (Part 2) koji glasi Imunizacija (Immunizations). Tekst Kalifornijskog kodeksa dostupan je na internet adresi <https://law.justia.com/codes/california/2016/code-hsc/>. Stranici se pristupilo 10.02.2022. godine. Prevod autor.

dominantni faktor u političkom životu Sjedinjenih Američkih Država.²²¹ U oblikovanju pravne misli značajnu ulogu imaju pravnička djela. Period prve polovine XX vijeka obilježen je sa dva vrlo značajna izdanja. U pitanju su knjige čiji je autor bio tadašnji Predsjednik žalbenog suda Nju Jorka Bendžamin Nejt Kardozo (Benjamin Nathan Cardozo). Prva knjiga je objavljena 1921. godine pod nazivom Priroda sudskog procesa (*The Nature of the Judicial Process*), a druga je objavljena 1924. godine pod naslovom Rast prava (*The Growth of Law*).²²² Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država Herbert Huver (Herbert Hoover) 1932. godine nominovao je Kardozu za sudiju Vrhovnog suda koji je došao na mjesto sudije Olivera Vendela Holmsa koji je podnio ostavku.²²³

U nastavku teksta slijedi kratki osvrt na presudu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država koja se odnosila na pitanje sterilizacije osoba kod kojih je potvrđena određena kategorija mentalne bolesti. Prije osvrta na presude slijedi kratki historijski osvrt.

---

²²¹ Opširnije vidjeti: Oliver Wendel Holmes, *History of The Supreme Court of the United States...*, str. 22.

²²² Knjiga pod naslovom *The Nature of Judicial Process* doživjela je svoje drugo izdanje od strane izdavačke kuće Quid Pro Book, New Orleans, Louisiana u novembru 2015. godine. Knjiga pod naslovom *The Growth of Law* objavljena je kao revidirano izdanje u oktobru 1973. godine od strane izdavačke kuće Praeger, Westport. Primjedba autora.

²²³ Vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni sud...*, str.81.

8.

VRHOVNI SUD SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I PITANJE PRINUDNE STERILIZACIJE

Historijski osvrt

Početakom XX vijeka Sjedinjene Američke Države su nauku o stvaranju zdravog podmlatka pretvorile u tzv. popularnu nauku.²²⁴ Ova nauka je ukazivala na postojanje dvije različite pojave, odnosno postojanje pozitivnih i negativnih strana. Pozitivne strane manifestovale su se u stvaranju kvalitetnih dječijih programa. Negativne strane odnosile su se na različite oblike reproduktivne kontrole stanovništva, sterilizaciju i eutanaziju. Tokom XX vijeka nastaju i prva udruženja s ciljem da se određena osjetljiva pitanja moraju adekvatno regulirati od strane zakonodavnih tijela ali i sudske grane vlasti. Kao primjer možemo spomenuti Margaret Sanger koja je 1921. godine osnovala poznatu Američku Ligu za kontrolu rađanja (American Birth Control League) koja će kasnije prerasti u Američku federaciju planiranog roditeljstva (Planned Parenthood Federation of America).²²⁵ Period prve polovine XX vijeka obiježen je različitim uticajima pozitivnih i negativnih pojava spomenute nauke. Od mnogobrojnih pitanja posebnu

---

²²⁴ Nauka o stvaranju zdravog podmlatka poznata je pod nazivom eugenetika. Osnivačem se smatra engleski naučnik Sir Francis Galton koji je za svoj rad iz različitih naučnih oblasti dobio najprestižnije nagrade. Galton je i tvorac termina eugenetika koji je nastao davne 1883. godine. Opširnije vidjeti: Alessandra N. Rosales, “Excluding “Undesirable” Immigrants: Public Charge as Disability Discrimination”, *Michigan Law Review*, Vol. 119., Issue 7 (2021), str. 1631.

²²⁵ Opširnije vidjeti Melissa Murray, “Race-Ing *Roe*: Reproductive Justice, Racial Justice, and the Battle for *Roe v. Wade*” *Harvard Law Review*, Vol. 134., Issue 6. (2021), str. 2038.

pažnju privlači pitanje sterilizacije stanovništva.²²⁶ Sterilizacija se odnosila na posebne klinike za slaboumne i duševno bolesne osobe. Proces obavljanja sterilizacije odvijao se u klinički kontrolisanim uslovima. Tokom XX vijeka, tačnije u periodu od 1919. do 1952. godine, ukupan broj sterilizovanih osoba u Kaliforniji iznosio je 19,000. Ovaj broj u XXI vijeku iznosio je više od 60,000 sterilizovanih osoba u Sjedinjenim Američkim Državama.²²⁷ Jedan od interesantnih podataka odnosi se na državu Indijanu (Indiana) koja je usvajanjem zakona o sterilizaciji iz 1906. postala prva država na svijetu koja je usvojila zakon kojim se reguliše ovo pitanje. Primjer Indijane su slijedili Vašington i Kalifornija koji su postupak donošenja zakona okončali 1906. godine.²²⁸ Ovi zakoni su ovlastili doktore koji su zaposleni u azilima ili zatvorima da mogu na osnovu pojedinačnih dijagnoza pacijentata donijeti odluku o sterilizaciji. Pojedine države su postupile drugačije, kao što je bio slučaj sa Aјovom (Iowa), koja je tokom 1910. godine donijela sudsku presudu kojom se zakon o sterilizaciji proglašava neustavnim potvrđujući da su u pitanju okrutne kazne.²²⁹ Sterilizacija je donijela mnogobrojna pitanja a naročito ako se govori o prisilnoj sterilizaciji. U slučaju Sjedinjenih Američkih Država, niz pitanja vezanih za sterilizaciju, poklapa se sa finansijskom krizom koja je uticala na stalno smanjivanje budžeta država članica federacije. Ovaj trend je na kraju uticao na izostanak medicinskih istraživanja opravdanosti sterilizacije kao i naučni i tehnološki pristup realizaciji sterilizacije. Kao posljedica, javlja se nagla reakcija državnih zakonodavnih tijela pojedinih država, koje su ovo pitanje rješavale sa donošenjem posebnih zakona. Kao što je ranije navedeno, Kalifornija je država koja je prednjačila u primjeni sterilizacije. Razlog počiva u činjenici da je Kalifornija posjedovala državni zakon o sterilizaciji koji se aktivno koristio

---

²²⁶ Sterilizacija je medicinska metoda koja se koristi kod muškaraca i žena u cilju planiranja porodice. Primjedba autora.

²²⁷ Opširnije vidjeti: Alexandra Minna Stern "Eugenics, sterilization, and historical memory in the United States", *História, Ciências, Saúde – Manguinhos*, Vol. 23., Issue 1 (diciembre 2016), str. 196.

²²⁸ Ibid., str. 197.

²²⁹ Opširnije vidjeti: Alexandra Minna Stern "Eugenics, sterilization, and historical memory in the United...", str.197. Citirano po Philip R. Reilly, *The surgical solution: a history of involuntary sterilization in the United States* (Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1991).

u periodu od 1909. do 1979. godine, kada je došlo do potpunog ukidanja zakona. Promjene u Kaliforniji kao i u slučaju drugih država, nastale su zahvaljujući velikom broju naučnih radova koji su nastali tokom druge polovine XX vijeka. Pristup nauke u rješavanju niza pitanja koja se odnose na sterilizaciju je uključio elemente stroge kontrole, kreiranja strategije koja se odnosi na kontrolu reprodukcije stanovništva i slično. Vremenom, sterilizacija je zahvaljujući napretku nauke i tehnologije polako postala prihvatljiv metoda za pacijente i članove njihovih porodica. Međutim, pitanje prisilne sterilizacije je ukazivalo na nove probleme u procesu regulisanja odnosno pravnog pozicioniranja ovog pitanja. Kao što je bio slučaj i sa drugim značajnim pitanjima, regulisanje ovog pitanje će vremenom zavisiti od stava Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država. Sud je u regulisanju statusa prisilne sterilizacije pokušao ponuditi adekvatan odgovor sa ciljem da se sterilizacija usko poveže sa zdravljem stanovništva. Međutim, u historiji Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država, presuda koja je regulisala ovo pitanje okarakterisana je kao najgora presuda. U nastavku teksta slijedi kratki osvrt na dvije presude. Prva presuda je donijeta 1927. godine i koje se citira kao *Buck v. Bell*, druga presuda donijeta 1942. godine i citira se kao *Skinner v. Oklahoma*. Ove presude Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država su veom kratke i sadrže mali broj tačaka presude. Prva presuda posjeduje samo šest a druga samo sedam tačaka. U predmetu iz 1927. godine nalazi se i neslagajuće mišljenje sudije Pirsca Batlera (Pierce Butler) a predmet iz 1942. godine nema neslagajuća mišljenja sudija. Ovaj predmet ima samo slagajuća mišljenja dvojice sudija. To su sudija Harlan Fisk Ston i Hauvel Edmunds Džekson (Howell Edmunds Jackson).

8.1. *BUCK v. BELL, SUPERINTENDENT OF STATE COLONY EPILEPTICS AND FEEBLE MINDED* 274 U.S. 200 (1927)

Presuda Vrhovnog suda u predmetu *Buck v. Bell, Superintendent of State Colony Epileptics and Feeble Minded* odnosila se na pitanje sterilizacije osoba kod kojih je utvrđeno postojanje određenih mentalnih poteškoća ili teških mentalnih oboljenja. Sud je o ovom predmetu raspravljao 27. aprila, a presuda je donijeta 2. maja 1927. godine. Autor presude bio je poznati sudija Oliver Wendel Holmes. Ova presuda okarakterisana je kao najgora

presuda u historiji Vrhovnog suda. Uz navedenu tvrdnju, smatra se da je u pitanju diskreditovana presuda koja formalno nikada nije poništena. Povod da se o rješavanju pitanja prinudne sterilizacije oglasi Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država, je slučaj koji se odnosio na kršenje klauzule “Due process of Law” koja se nalazi u XIV amandmanu Ustava iz 1787. godine. Uz spomenuto, sud je odlučivao o državnom propisu kojim se odobrava prinudna sterilizacija. Prvu presudu donio je Okružni sud za Okrug Amherst (Circuit Court of Amhers County) koja je podržala odluku Odbora direktora o sterilizaciji pacijentice Keri Bak (Carrie Buck). Podnošenjem žalbe predmet je dostavljen Vrhovnom sudu Virdžinije (Supreme Cour of Virginia) koji je potvrdio presudu Okružnog suda i potvrdio da odluka o prisilnoj sterilizaciji nije prekršila odredbe državnog i federalnog ustava. Odobravanjem ukaza o grešci kojim se traži preispitivanje presude državnog Vrhovnog suda, predmet je prihvaćen od strane Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Dražava.²³⁰ Kao što je bio slučaj i sa ranijom presudom, i ova presuda je po svom sadržaju kratka i sadrži samo šest tačaka. Posebna tačka je tačka broj sedam, u kojoj se navodi da se sudija Pirs Batler ne slaže sa mišljenjem suda. Međutim, za razliku od drugih, ova presuda nema pismenu formu neslagajućeg mišljenja. Kroz spomenute tačke Vrhovni sud je izvršio kratki osvrt na status Keri Bak. U pitanju je maloljetna osoba koja se nalazila u državnoj koloniji za epileptičare i maloumne pacijente (State Colony for Epileptics and Feeble Minded). Keri je smještena u spomenutu instituciju ubrzo nakon rađanja vanbračne kćerke Vivian. Četiri godine ranije, u istu instituciju smještena je i Ema Bak (Emma Bauck) majka Keri Bak. Medicinskom analizom utvrđeno je da je Keri na nivou djeteta od devet godina, majka Ema na nivou djeteta od osam godina, a kćerka Vivian okarakterisana je kao osoba “koja nije u redu”.²³¹ Prema važećem zakonu Virdžinije, koji je odobren 20. marta 1924. godine, predviđa se u određenim slučajevima sterilizacija muškaraca i žena kod kojih je

²³⁰ Vidjeti presudu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmet *Buck v. Bell, Superintendent of State Colony Epileptics and Feeble Minded*, tačka 1. Presuda je dostupna na internet adresi <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/274/200>. Stranici se pristupilo 10.02.2022. godine.

²³¹ Opširnije vidjeti: Corinna Barrett Lain, “Three Supreme Court “Failures” and a Story of Supreme Court Success”, *Vanderbilt Law Review*, Vol. 69., Issue 4 (2016), str. 1033-1034.

potvrđen jedan od oblika mentalnog oboljenja.²³² Zakonsko opravdanje počivalo je u zaštiti zdravlja društva i pojedinca, a sterilizacija mentalno oboljelih osoba je detaljno regulisana.²³³ Sud je u presudi opravdao zakonska rješenja za primjenu prisilne sterilizacije kod teško oboljelih osoba. Ovaj dio presude sadrži i stav suda u kojem je utvrdio da genetsko nasljeđe ima veliku ulogu u prenošenju teških mentalnih oboljenja kao što su ludilo i imbecilnost. Naredna karakteristika presude je da sud nije naveo dokaze koji su se koristili u postupcima pred državnim sudovima. U tom smislu, potrebno je spomenuti da je u sudskom postupku koji se vodio pri državnom sudu učestvovao i Artur Istabruk (Arthur Estabrook) koji je uživao status eksperta u oblasti eugenetike. Istabruk je obavio posmatranje i ispitivanje Keri i Eme Buk i utvrdio postojanje mentalnih oboljenja.²³⁴ U istraživanju potvrđenih oboljenja, Istabruk je obišao i rodno mjesto Eme Bak kako bi obavio mentalno testiranje njene sestre Doris i brata. Na osnovu testa, Istabruk je zaključio da je sestra Doris maloumna, a za brata je na osnovu školske arhive koja se odnosila na ponašanje učenika utvrdio postojanje istog mentalnog oboljenja.²³⁵ Vrhovni sud je u tački broj četiri pitanje prisilne sterilizacije usko povezo sa prisilnom vakcinacijom stanovništva i pozvao se na rješenje u predmetu *Jacobson v. Massachusetts* iz 1905. godine. Upravo ovaj dio presude sadrži i stav sudije Holmsa koji je naveo “Tri generacije imbecila su dovoljne” (Three generations of imbeciles are enough).²³⁶ Međutim, prije iznošenja citiranog stava, sudija je u presudi ukazao i na konačan stav Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država. Sud je presudom potvrdio da je u postupku uočeno da se pokušava iznijeti tvrdnja da je odluka o prinudnoj sterilizaciji po svojoj prirodi takva da se

²³² Puni naziv zakona je Zakon o eugenetičkoj sterilizaciji Virđžinije (Virginia Eugenic Sterilization Act). Tekst zakona dostupan je na interneta adresi: <https://law.lis.virginia.gov/admincodeexpand/title12/agency35/chapter240/>. Stranici se pristupilo 11.02.2022. godine.

²³³ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Buck v. Bell* tačka 2. Sterilizacija muškarača je podrazumijevala vazektomiju a kod žena salpingektomiju (hirurško odstranjivanje jajovoda).

²³⁴ Opširnije vidjeti: Paul A. Lombardo, *Three Generations, No Imbeciles: Eugenics, The Supreme Court, and Buck v. Bell* (John Hopkins University Press, Baltimore, 2008), str. 1.

²³⁵ Ibid., str. 5.

²³⁶ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Buck v. Bell, Superintendent of State Colony Epileptics and Feeble Minded*, tačka 4. Prevod autor.

ni u kojem slučaju ne može opravdati. Ipak, sud je naveo da je uvidom u praksu državnog zakonodavnog tijela, kao i odgovarajućih nalaza došao do drugačijeg zaključka. U presudi se navodi da ovaj sud ne može, sa pravne tačke gledišta, utvrditi da ne postoje određeni razlozi koji mogu opravdati odluku, a ako i postoje onda opravdavaju rezultat.²³⁷ Na kraju presuda Vrhovnog suda Sjedinjenih Amričkih Država je potvrdila presudu Vrhovnog suda Virdžinije. Na ovaj način, Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država opravdao je prisilnu sterilizaciju Keri Bak. Nakon objavljivanja presude uslijedili su različiti komentari, a jedan od komentara je ranije navedena ocjena ove presude. Posebnu pažnju nauke privukla je činjenica da je u predmetu *Buck v. Bell, Superintendent of State Colony Epileptics and Feeble Minded* autor presude koja je dobila podršku većine sudija, bio poznati sudija Holms. Jedno od pitanja odnosilo se na autonomiju osobe nad njenom sudbinom. U konkretnom slučaju, sudija Holms je jednostavno zaobišao ovo pitanje, obzirom da je za osobe kod kojih je utvrđeno postojanje određenih mentalnih oboljenja, predviđeno starateljstvo u cilju zaštite njihovih interesa. Prema mišljenju Holmsa, pitanje koje se odnosi na starateljstvo mentalno oboljelih osoba je u nadležnosti zakonodavnog tijela države Virdžinije.²³⁸ Može se zaključiti da je sudija Holms bio duboko ubijeđen da sterilizacija neće prouzrokovati ozbiljne zdravstvene posljedice kod Keri Bak i da će moći nastaviti svoj život uz stalnu ljekarsku kontrolu. Sudbina Keri Bak nakon obavljene sterilizacije leži u činjenici da je 12. novembra 1927. godine otpuštena iz državne kolonije za epileptičare i maloumne pacijente. Tokom 1932. godine Keri je sklopila brak koji je trajao punih dvadeset i pet godina. Kao udovica ponovo je sklopila brak u kojem je ostala sve do svoje smrti 1983. godine.²³⁹ Opravdavajući svoje ubjeđenje, sudija u presudi navodi “Bolje je za cijeli svijet, da društvo može spriječiti one koji su očito nesposobni za produžetak svoje vlastite vrste, umjesto da čeka na pogubljenje degeneriranih potomaka zbog zločina ili da ih puste da gladuju

²³⁷ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Buck v. Bell, Superintendent of State Colony Epileptics and Feeble Minded*, tačka 4. Prevod autor.

²³⁸ Ibid., tačka 3.

²³⁹ Opširnije o sudbini Keri Bak vidjeti: Paul A. Lombardo, *Three Generations, No Imbeciles: Eugenics...*, str. 185-190.

zbog vlastite imbecilnosti”.²⁴⁰ Međutim, sudija Holms za ovaj stav nije naveo niti jedan dokaz kao ni detaljnu elaboraciju mišljenja. Jedan od elemenata koji je uticao na sud i donošenje presude je da je u periodu od 1907. do 1922. godine ukupan broj država koje su donijele zakone o prinudnoj sterilizaciji iznosio dvanaest.²⁴¹ Do donošenja presude 1927. godine, ukupan broj država koji je usvojio zakone o sterilizaciji iznosio je dvadeset i sedam.²⁴² Naredni element koji je uticao na odluku suda je državni zakon koji se odnosio samo na sterilizaciju onih osoba odnosno pacijenata koji su smješteni u odgovarajuće ustanove i kod kojih je potvrđeno mentalno oboljenje. Uz navedene činjenice, potrebno je ukazati da je na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država 1910. godine osnovan Ured za eugenetiku (Eugenics Record Office-ERO) a osnivač je bio Čarls Benedikt Devenport (Charles Benedict Devenport).²⁴³ Ipak, presuda Vrhovnog suda prouzrokovala je različite stavove ali i pristupe u nauci. Mnogi kritičari presude često su navodili da je ključna uloga u ovom predmetu pripala sudiji Holmsu, koji je imao status najvećeg poznavaoa precedentnog odnosno “Common Law” sistema i da se nije moglo očekivati ovakvo mišljenje. U razumijevanju načina donošenja odluka potrebno je osvrnuti se na historiju suda. Ova presuda, kao i mnoge druge, nastale su u periodu koji je literatura okarakterisala kao Lohnerovo doba koje je dominiralo skoro tri decenije. Uz spomenute elemente koji su uticali na stav suda potrebno je sudsku presudu posmatrati i u historijskom kontekstu. Ovaj kontekst je tokom dvadesetih i tridesetih godina prošlog vijeka predstavljao odraz sudske aktivnosti u

---

²⁴⁰ Vidjeti presudu Vrhovnog suda u predmetu *Buck v. Bell, Superintendent of State Colony Epileptics and Feeble Minded*, tačka 4. Prevod autor.

²⁴¹ Opširnije vidjeti: Paul A. Lombardo, “Disability, Eugenics, and the Culture Wars”, *Saint Louis University Journal of Health Law & Policy*, Vol 2., Issue 1 (2008), str. 61.

²⁴² Opširnije vidjeti: Corinna Barrett Lain, “Three Supreme Court “Failures” and a ...”, str. 1040.

²⁴³ Opširnije vidjeti: Bessie Blackburn, “Cited at Nurember: The American Eugenics Movement, its Influence Abroad, the *Buck v. Bell* Decision, and the Subsequent Bioethical Implications of the Holocaust”, *Bound Away: The Liberty Journal of History*, Vol. 4., Issue 1 (2021), str. 7. Detaljan uvid u život i rad Čarlsa Benedikta Devenporta vidjeti: Oscar Riddle, “Biographical Memoir of Charles Benedict Devenport 1866-1944”, *National Academy of Science of The United States of America*, Vol. XXV-Fourth Memoir (1947), str. 75-110.

smislu prihvatanja društva, njegovih promjena kao i vrijednosti. Zadatak sudija može se opisati kao i stalno nastojanje da se sprovedu ustavna ograničenja ali i da prepoznaju nova prava koja nisu adekvatno zaštićena. Komparacija historijskog konteksta vremena donošenja presude, i historijskog konteksta XXI vijeka je skoro nemoguća i u velikoj mjeri nerazumljiva. Različiti stvovi, odnosno mišljenja o presudi Vrhovnog suda u predmetu *Buck v. Bell, Superintendent of State Colony Epileptics and Feeble Minded* su doveli do objavljivanja mnogobrojnih naučnih radova koji su ovu presudu tumačili na različite načine. Ipak, jedno od najznačajnijih pitanja odnosi se na elemente ili faktore koji su uticali na sudiju Holmsa da napiše jednu od najlošijih presuda u historiji suda. Tokom ranih godina XX vijeka vodeće ličnosti su snažno podržavale mišljenje da su kriminalitet, seksualni promiskuitet i problemi mentalnog zdravlja nasljednog karaktera. Kao primje možemo navesti Vudrova Vilsona (Woodrow Wilson), Tomasa Edisona (Thomas Edison) Aleksandra Grahama Bela (Alexander Graham Bell) kao i rektore najuglednijih univerziteta.²⁴⁴ Čak je i otac sudije, poznati ljekar Oliver Vendel Holms iznio mišljenje da je “moralni idiotizam najveća nesreća koju čovjek može naslijediti, a da je porok “zarazniji od same bolesti”.²⁴⁵ Međutim, presuda u predmetu *Buck v. Bell, Superintendent of State Colony Epileptics and Feeble Minded* ostavile je velike posljedice na daljnji razvoj prava i pravne nauke. Negativne strane presude ponovo se javljaju sa suđenjem nacističkim liderima u Nirnbergu koje je održano u periodu od 19. novembra 1945. do 15. oktobra 1946. poznato kao Ninberški proces. U procesu, odbrana se pozvala na presudu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Buck v. Bell, Superintendent of State Colony Epileptics and Feeble Minded* citirajući dio presude koji se odnosi na

²⁴⁴ Opširnije vidjeti: Paul A. Lombardo, *Three Generations, No Imbeciles: Eugenics...*, str. xi.

²⁴⁵ Vidjeti: Kevin E. Grady, “Review of Three Generations, No Imbeciles: Eugenics, the Supreme Court, and *Buck v. Bell*”, *Georgia State University Law Review*, Vol. 26., Issue 6 (2010), str. 1297. Citirano po Paul A. Lombard (2008). Otac sudije obavljao je poslove dekana Harvardske medicinske škole i uživao je status jednog od najznačajnijih intelektualaca svog vremena. Vidjeti: Thomas Halper, “Justice Holmes and the Question of Race”, *British Journal o American Legal Studies*, Vol 10., Issue 2 (2020), str. 172.

opravdavanje prisilne sterilizacije.²⁴⁶ Spomenuto citiranje presude Vrhovnog suda, u cilju odbrane nacističkih lidera može se prepoznati u namjeri da je nacistička vlast preuzela američki model eugenetike ali u sasvim drugačije svrhe. Nacisti su pokušali izgraditi i promovirati genetički čistu Arijevsku rasu.²⁴⁷ U nastavku teksta nalazi se naredna presuda Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država iz 1942. godine. U pitanju je predmet *Skinner v. State of Oklahoma ex. Rel. Williamson, Atty. Gen. of Oklahoma* koji se u literaturi citira kao *Skinner v. Oklahoma*.

8.2. SKINNER v. STATE OF OKLAHOMA ex. Rel. WILLIAMSON, Atty. Gen. OF OKLAHOMA 316 U.S. 535 (1942)

Predmet *Skinner v. State of Oklahoma ex. Rel. Williamson, Atty. Gen. of Oklahoma*, Vrhovni sud je iskoristio da se okonča pitanje prinudne sterilizacije osoba koje su osuđene zbog počinjenih krivičnih djela. Sud je o ovom predmetu raspravljao 6. maja a presuda je donijeta 1. juna 1942. godine. Ova presuda se u literaturi citira u skraćenom obliku kao *Skinner v. Oklahoma*. Povod za pokretanje postupka pri Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Američkih Država je ponovo predstavljao državni zakon. Oklahoma je tokom 1935. godine donijela Zakon o uobičajnoj kriminalističkoj sterilizaciji (Habitual Criminal Sterilization Act).²⁴⁸ Zakonom je utvrđeno da sve osobe koje su počinile dva ili više krivičnih djela podliježu prisilnoj sterilizaciji koja se izvršava na osnovu sudske odluke. Krivična djela su u zakonu okarakterisana kao teški zločini odnosno feloni (felony).²⁴⁹ Prema važećem

²⁴⁶ O Nirberškom procesu i uticaju presude Vrhovnog suda vidjeti: Bessie Blackburn, "Cited at Nuremberg: The American Eugenics Movement.....", str. 22. Dio presude koji je citiran u postupku naveden je na stranici 85. ovog rada.

²⁴⁷ Opširnije vidjeti: Kris Miccio, "Im-be-ciles: The Supreme Court, American Eugenics and the Sterilisation of Carrie Buck", *JOTWELL: The Journal of Things We Like*, Vol. 2016., str. 467-468.

²⁴⁸ Vidjeti presudu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Skinner v. State of Oklahoma ex. Rel. Williamson, Atty. Gen. of Oklahoma*. Presuda je dostupna na internet adresi: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/316/535>. Stranici se pristupilo 11.02.2022. godine. Prevod autor.

²⁴⁹ Felony su kategorija odnosno grupa krivičnih djela koja su preuzeta iz srednjovjekovnog engleskog prava. Kao primjer krivičnih djela koja pripadaju ovoj grupi možemo

zakonu Oklahome, u ovu grupu krivičnih djela spadaju sva djela kod kojih je vrijednost otuđene stvari iznosila dvadeset američkih dolara.²⁵⁰ Zakon je sve osobe koje su počinile dva ili više krivičnih djela okarakterisao kao zločince iz navike (Habitual Criminal).²⁵¹ Ustavnost zakona potvrdio je tadašnji državni tužilac Mek Q. Viliamson (Mac Q. Williamson), koji je odlučio da slučaj Džeka Skinera (Jack Skinner) iskoristi kako bi opravdao donošenje zakona. Skiner je sa devetnaest godina života, optužen je za krađu šest kokoški i osuđen na kaznu teškog rada u trajanju od jedanaest mjeseci. Tokom 1929. i 1934. godine Skiner je počinio i dvije oružane pljačke. U sudskom postupku Skiner je priznao da je počinio krivična djela kako bi prehranio sebe i svoju suprugu.²⁵² Obzirom da je počinio tri krivična djela koja odgovaraju zakonskoj klasifikaciji, Skinneru se izriče mjera sterilizacije. Ovu odluku potvrdio je i Vrhovni sud Oklahome, što je dovelo do Skinnerovog obraćanja Vrhovnom sudu Sjedinjenih Američkih Država. Vrhovni sud je odobrio izdavanja naloga za zaštitu zakonitosti i na taj način omogućio Skinneru da svoj slučaj iznese pred Vrhovnim sudom Sjedinjenih Američkih Država. Autor presude, sudija Vilijam Orvil Daglas (William Orville Douglas), navodi da je u pitanju osjetljivo i značajno pitanje koje zadire u oblast ljudskih prava.²⁵³ Kao što je bio slučaj sa ranijim presudama i ova presuda sadrži samo osam tačaka kao i slagajuća mišljenja Predsjednika Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država Stona i sudije Džeksona. Presuda Vrhovnog suda, u predmetu *Skinner v. State of Oklahoma ex. Rel. Williamson, Atty. Gen of Oklahoma* nastala je u duhu ranije spomenute doktrine strogog nadzora. Pri donošenju presude, sud se nije mnogo oslanjao na dokaze koji su se koristili u postupcima pri državnim sudovima kao ni na argumente koje je dostavila odbrana. Na početku presude se ukazuje da se ovaj predmet odnosi na kršenje XIV amandmana. U nastav-

---

navesti ubistvo, silovanje, razbojništvo i tešku krađu. Primjedba autora.

²⁵⁰ Opširnije o zakonu vidjeti: Paul A. Lombardo, "Medicine, Eugenics, and the Supreme court: From Coercive Sterilization to Reproductive Freedom", *Journal of Contemporary Health Law & Policy*, Vol. 13., Issue 1 (1996), str. 16.

²⁵¹ Vidjeti presudu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Skinner v. State of Oklahoma ex. Rel. Williamson, Atty. Gen of Oklahoma*. Tačka 1.

²⁵² Paul A. Lombardo, "Medicine, Eugenics, and the Supreme court...", str. 15.

²⁵³ Vidjeti presudu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Skinner v. State of Oklahoma ex. Rel. Williamson, Atty. Gen of Oklahoma*. Tačka 1. Prevod autor.

ku presude, odnosno u tački broj 2. sud se u kratkim crtama osvrnuo na zakon države Oklahome iz 1933. godine uz isticanje ključnih odredbi koje se odnose na počinioce krivičnih djela.²⁵⁴ Nastavak presude sud je iskoristio kako bi se osvrnuo na krivična djela za koja je Skinner osuđen pravosnažnim presudama. Sud ističe da je Skinner 1934. godine počinio oružanu pljačku za koju je osuđen na kaznu zatvora, a da je država Oklahoma donijela novi zakon tek 1935. godine.²⁵⁵ U analizi postupka koji se odvijao unutar državnog sudskog sistema, sud je utvrdio da je u suđenju učestvovala porota koja je dobila instrukcije o radu. Ove instrukcije odnosile su se na dva pitanja. Prvo pitanje je utvrđivanje počinjenih krivičnih djela optuženog, a drugo je utvrđivanje efekta sterilizacije u smislu negativnih posljedica po zdravlje. Međutim, sud navodi da ovaj slučaj objedinjuje nekoliko pitanja ustavnog karaktera. Prvo pitanje je ustavnost državnog zakona kojim se predviđa sterilizacija osuđenika koji su počinili dva ili više krivičnih djela, drugo pitanje je uskraćivanje mogućnosti saslušanja optuženog, treće se odnosi na tvrdnju da je zakon države Oklahoma predvidio izvršenje okrutnih i neobičnih kazni. Navedena pitanja su bila dovoljna da se postavi i pitanje ustavnosti državnog zakona²⁵⁶. Sud se u presudi nije posvetio detaljnoj analizi prepoznatih ustavnih pitanja. U nastavku, presuda se poziva i na predmet *Buck v. Bell*. Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država je ovaj precedent iskoristio da potvrdi stav da argumenti kojim se državna zakonodavna tijela optužuju sa kršenje ustavne klauzule o jednakoj zaštiti predstavlja “uobičajeno i posljednje sredstvo ustavnih argumenata”.²⁵⁷ Najobimniji dio presud je tačka šest, gdje je sud citirao više od dvadeset precendenata u cilju definisanja ustavnog sistema i uloge zakonodavnih tijela država članica federacije. Autor presude je u kratkim crtama ukazao da je državni zakon podržan od strane državnog vrhovnog suda, uz isticanje elemenata diskriminacije i fatalnih zdravstvenih posljedica primjene odnosno izvršenja sterilizacije. Na kraju, Vrhovni sud je donio presudu kojom je preinačio presudu Vrhovnog suda Oklahome. Na ovaj način zakon

²⁵⁴ Opširnije vidjeti: Ibid, tačka 3.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Vidjeti presudu Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Skinner v. State of Oklahoma ex. Rel. Williamson, Atty. Gen of Oklahoma*. Tačka 4. Prevod autor.

²⁵⁷ Ibid, tačka 6. Prevod autor.

kojim se osigurala sterilizacija optuženika za počinjena krivična djela, proglašen je neustavnim. Argument za donošenje ove presude, Vrhovni sud je pronašao u obavezi države. Sud ističe da “država kada je pozvana da žrtvu je određeni dopušteni cilj i kada se to od nje traži, da taj cilj postigne razumnim i pravednim postupkom koji je primjeren zaštiti prava koje štiti Ustav”.²⁵⁸ Neustavnost državnog zakona podržana je spomenutom klauzulom XIV amandmana odnosno njenim kršenjem. U slagajućem mišljenju, tadašnji Predsjednik suda Stoun, navodi da postoje ograničenja u obimu ustavnih pretpostavki a naročito kada se govori o slobodi pojedinca.²⁵⁹ Drugo slagajuće mišljenje koje je dostavio sudija Džekson, podržalo je stavove Predsjednika suda. Oba slagajuća mišljenja potkrijepljena su mnogim precedentima ranijeg perioda. Presuda Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Skinner v. State of Oklahoma ex. Rel. Williamson, Atty. Gen of Oklahoma* uvažila je rezultate nauke. U fus noti broj jedan nalzi se spisak djela i članaka iz oblasti kriminologije, penologije i sterilizacije nastalih u periodu od 1915. do 1938. godine.²⁶⁰ Ovu presudu Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država nije iskoristio kako bi odbacio precedent uspostavljen presudom *Buck v. Bell*. Međutim presuda je uticala na promjene unutar državnog zakonodavstva i pokušajima napuštanja primjene sterilizacije kao posebne mjere u slučaju utvrđenih recidivista u vršenju krivičnih djela. Potrebno je istaći, da je ova presuda nastala u periodu Drugog svjetskog rata kada sterilizacija nije predstavljala prioritarno pitanje. Nakon objavljivanja Hitlerovih pokušaja da se u stvaranju bolje rase koristi prisilna sterilizacija, javlja se snažna podrška pokretima za ljudska prava. Mnoge promjene uticale su i na Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država, koji nije mogao ostati nijem na izmjenjene društvene okolnosti. Presudu Vrhovnog suda mnogi su okarakterisali kao kraj brojnih pokreta za sterilizaciju koji su postojali na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država.²⁶¹

²⁵⁸ Citat: Ibid, tačka 14. slagajućeg mišljenja Predsjednika suda. Prevod autor.

²⁵⁹ Opširnije vidjeti slagajuće mišljene Predsjednika Stouna koje je sastavni dio presude Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Skinner v. State of Oklahoma ex. Rel. Williamson, Atty. Gen of Oklahoma*. Navedeni slagajuće mišljene nalazi se u tački broj 13.

²⁶⁰ Ibid, fus nota br. 1.

²⁶¹ Opširnije vidjeti: Elise B. Adams, “Voluntary Sterilization of Inmates for Reduced Prison Sentences”, *Duke Journal of Gender Law&Policy*, Vol. 26 (2018), str. 29.

Za razliku od navedenog mišljenja u literaturi se mogu pronaći i mišljenja koja su ovu presudu Vrhovnog suda okarakterisala kao dramatičan način povlačenja suda sa pro-sterilizacijskog stava koji je dugo vremene dominirao sudijskim pristupom u rješavanju statusa sterilizacije.²⁶² Donošenjem ove presude mnoge države su odustale od donošenja zakona o prisilnoj sterilizaciji osoba koje su osuđene za teška krivična djela.²⁶³ U nekim slučajevima, na reakciju država se moralo čekati više od šest decenija. Primjer je država Kalifornija koja je tek 2003. godine uputila javno izvinjenje građanima zbog uloge države u nanošenju nepravde. Međutim, ista država je u periodu od 2006. do 2010. godine izvršila stotinu pedeset sterilizacija žena koje su osuđene i upućene na izdržavanje zatvorske kazne.²⁶⁴ Vrhovni sud je sa donošenjem presude u predmetu *Skinner v. State of Oklahoma ex. Rel. Williamson, Atty. Gen of Oklahoma* prepoznao pravo na potomstvo kao fundamentalno pravo. Sud nije iskoristio ovaj predmet da prisilnu sterilizaciju definitivno okarakteriše neustavnom. U donošenju presude sud se posebno posvetio mogućnosti da se zakon Oklahome okarakteriše kao zakon koji nije ispunio sve uslove predviđene ranije spomenutom klauzulom koja počiva u XIV amandmanu. U odlučivanju sud je izbjegao pitanje kriminalnih osobina koje su uočene kod optuženog i nije se upustio u raspravljanje nasljednosti tih osobina. Povodom presude nastale su različite teorije. Jedna od teorija pokušava presude Vrhovnog suda koje su donijete tokom prve polovine XX vijeka, a koje se odnose na pitanje prisilne sterilizacije povezati sa doktrinom plenarne moći (Plenary Power Doctrine). Ova doktrina zadire u segment koji je u američkoj pravnoj literaturi poznat pod imenom tamne stvari u pravu (Dark Matter i Law).²⁶⁵ Pod tamnim stvarima se podrazumijeva široko prihvaćeno neformalno razumijevanje

²⁶² Opširnije vidjeti: Justin Driver, "Supreme Court as Bad Teacher", *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 169., No. 5 (2021), str. 1379.

²⁶³ Vidjeti: Gar hatman, Roy M. Mersky and Cindy L. Tate, *Landmark Supreme Court Cases*, str. 119.

²⁶⁴ Opširnije vidjeti: Elise B. Adams, "Voluntary Sterilization of Inmates for Reduced Prison Sentences", str. 29.

²⁶⁵ Opširnije o spomenutoj doktrini i tamnim stvarima u pravu vidjeti: D. Carolina Núñez, "Dark Matter in Law", *Boston College Law Review*, Vol. 62., Issue 5 (2021), str. 1585.

prava koje utiče na ponašanje pojedinaca. Ovu formu odnosno razumijevanje, prihvatio je i Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država suočavajući se sa značajnim pitanjima čije rješavanje utiče na promjene u društvu. Na kraju potrebno je ukazati da je Džon Skinner predstavljao tzv. test slučaj kojeg je iskoristio tadašnji državni tužilac kako bi opravdao aktivnost zakonodavnog tijela. Skinner nije jedini slučaj koji se našao pod udarom zakona. Oklahoma je izvršila prvu sterilizaciju nad Samjuelom Mejnom (Samuel Main) 1933. godine oslanjajući se na stari zakon.²⁶⁶ Mejn je postao prva osoba od ukupno 556 osoba koje su sterilizovane u periodu od 1933. do 1963. godine.²⁶⁷ Slučaj sterilizacije Mejna završio je na Vrhovnom sudu Oklahome koji je u predmetu *In re Main* opravdao prinudnu sterilizaciju.²⁶⁸

U nastavku teksta slijedi kratka analiza najznačajnijih presuda koje je donio Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država u periodu Drugog svjetskog rata.

---

²⁶⁶ Vidjeti: Paul A. Lombardo, "Medicine, Eugenics, and the Supreme court...", str. 14.

²⁶⁷ Ibid.

²⁶⁸ Opširnije o navedenom predmetu vidjeti presudu Vrhovnog suda Oklahome koja je donijeta 14. februara 1933. godine. Presuda je dostupna na internet adresi: <https://case-text.com/case/in-re-main-8>. Stranici se pristupilo 11.02.2022. godine.

9 ■

VRHOVNI SUD SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA U II SVJETSKOM RATU

Objavlivanjem rata Japanu, koje se dogodilo 8. decembra 1941. godine, Sjedinjene Američke Države uzimaju aktivnu ulogu u Drugom svjetskom ratu. Dvije godine ranije okončana je jedna od najtežih ekonomskih faza u historiji države, odnosno Velika depresija (Great Depression) koja je trajala od 1929. do 1939. godine. Paralelno sa spomenutom fazom, period od 1933. do 1941. godine poznat je kao period Novog kursa (New Deal) pod kojim se podrazumijeva poseban paket ekonomskih mjera.²⁶⁹ Početkom četrdesetih godina prošlog vijeka stupio je na snagu Zakon o registraciji stranaca (Alien Registration Act) poznat kao Smitov zakon (Smith Act). Ovim zakonom omogućena je registracija i deportacija stranih državljanina.²⁷⁰ U historiji suda, period od 1941. do 1953. godine poznat je kao Stounov i Vinsonov sud. Funkciju predsjednika suda od 3. jula 1941. godine obavljao je Harlan Fisk Stoun (Harlan Fiske Stoun), a od 21. juna 1946. godine Fred Mur Vinson (Fred Moore Vinson).²⁷¹ Period u kojem je Stoun

---

²⁶⁹ Historija Sjedinjenih Američkih Država poznaje dva Nova Kursa. Prvi je trajao od 1933. do 1935. godine a drugi od 1935. do 1941. godine. Prvi je okarakterisan kroz donošenje niza zakonodavnih mjera a drugi kao period nesigurnosti u poslovanju. Opširnije vidjeti: William F. Shughart II, "Bending before the Storm the U.S. Supreme Court in Economic Crisis, 1935-1937", *The Independent Review*, Vol. 9., No. 1 (2004), str. 65.

²⁷⁰ Zakon je donijet 1940. godine. Opširnije o navedenom zakonu vidjeti: Oliver Wendel Holmes, *History of The Supreme Court...*, str. 292.

²⁷¹ Opširnije o imenovanjima vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni sud...*, str. 95-98. O imenovanju sudije Vinsona vidjeti zvaničnu internet adresu Federalnog Sudskog Centra

obavljao funkciju predsjednika okarakterisan je kao era neefikasnih lidera što je dovelo do formiranja dva bloka. To su konzervativni, na čijem čelu se nalazio sudija Feliks Frankfurter (Felix Frankfurter) i liberalni na čelu sa najuticajnijim i najmlađim sudijom Hugom Lafajet Blekom (Hugo Lafayette Black).²⁷² Povod za formiranje spomenutih blokova su nesuglasice u definisanju koncepta sudskog suzdržavanja (Judicial restraint). Konzervativni blok je isticao da sudsko suzdržavanje predstavlja jedini kriterij za ustavne sudske odluke, a liberalni blok ističe da ovaj koncept nije pogodan za rješavanje novih slučajeva a naročito kada se govori o građanskim pravima.²⁷³ Ipak, funkcionisanje suda u ratnim okolnostima dovelo je do napuštanja koncepta sudskog suzdržavanja što je na kraju uticalo na to da je sud okarakterisan kao tranzicioni. Međutim, sud je u periodu četrdesetih godina prošlog vijeka svoj rad zasnivao na pridržavanju pravila koja proističu iz poznatih “fusnota Karolin proizvoda” (Carolene products footnote). Autor spomenutih fusnota je tadašnji sudija Harlan Fisk Stouen koje je napisao u presudi *United States v. Carolene Products Co* iz 1938. godine.²⁷⁴ Međutim, sa ulaskom u Drugi svjetski rat sud se našao u otežanim

---

(FSC) <https://www.fjc.gov/history/judges/vinson-frederick-moore>. Stranici se pristupilo 22.05.2021. godine.

²⁷² Imenovanje sudije Bleka izazvalo je kontroverze obzirom da je sudija bio član Kju Kluka Klana (KKK). Opširnije vidjeti: William E. Leuchtenburg, “A Klansman Joins the Court: The Appointment of Hugo L. Black”, *The University of Chicago Law Review*, Vol. 41 (1973), No. 1., str. 7-11.

²⁷³ Opširnije o spomenutim blokovima i nesuglasicama vidjeti: Alpheus Thomas Mason, *The Supreme Court-Palladium of Freedom* (The University of Michigan Press, 1963), str. 168-169.

²⁷⁴ Predmet *United States v. Carolene Products Co* iz 1938. godine sadrži četiri fusnote koje su u praksi Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država citirane u više stotina presuda. Najznačajnijom smatra se fusnota broj četiri. Vremenom, fusnote su postale sastavni dio ustavnog prava koje su dominirale narednih pet decenija. Kriteriji koji proizilaze iz fusnota uticali su na status zakonodavstva koje je posebnu pažnju posvetilo građanskim slobodama. Navedena presuda, kao i mnoge druge, nastale u periodu Novog kursa (New Deal) koji je trajao od 1933. do 1939. godine pod kojim se podrazumijeva poseban paket mjera ekonomskog oporavka. Opširnije o fusnotama vidjeti: Louise Weinberg “Unlikely Beginning of Modern Constitutional Thought”, *Journal of Constitutional Law*, Vol. 15 (2012), Issue 1., str. 291-310., David A. Strauss “Is Carolene Product Obsolete?”, *University of Illinois Law Review*, Vol. 2010 (2010), No.4., str. 1251-1269., Recent Cases- Political Rights-Carolene Products-First Circuit Denies en Banc Petition’s Claim of Nonapportionment to Puerto Rico. *Igartúa v. Trump* F.3d 24 (1st ir.2017), *Harvard Law Review* Vol. 131 (2018), 1155-1162. i Edin Halapić, *Vrhovni sud...*, str. 100.

uslovima funkcionisanja, što je dovelo do toga da tendencije suda nisu došle do izražaja. Period četrdesetih godina prošlog vijeka poznat je kao era slabih lidera i neefikasnog suda.²⁷⁵ Većinu presuda koje potiču iz ovog perioda možemo usko povezati sa aktivnostima zakonodavne i izvršne grane vlasti. U nekim karakterističnim slučajevima, Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država nije želio da se duboko upliće u način funkcionisanja političkog sistema za vrijeme trajanja ratnih okolnosti. Kao primjer možemo spomenuti predmet *Dunne v. United States* iz 1943. godine u kojem je sud odbio izdavanje ukaza (certiorari).²⁷⁶ Godinu dana kasnije sud je u istom predmetu odbio izdavanja peticija za ponovno saslušanje. U međuvremenu, tačnije 1938. godine stupio je na snagu i Zakon o registraciji stranih agenata (The Foreign Agents Registration Act) a dvije godine kasnije je spomenuti zakon o špijunaži iz 1917. godine dobio nove amandmane krivičnog karaktera. U nastavku teksta slijedi analiza predmeta koji se odnosi na vojne sudove i sabotaze na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država. U predmetu koji se odnosi na status Amerikanaca japanskog porijekla, prije kratke analize presude, slijedi historijski osvrt.

9.1. *EX PARTE QUIRIN* 317 U.S. 1 (1942) (Slučaj Nacističke sabotaze)

Nakon napada na mornaričku bazu koji je uslijedio 7. decembra 1941. godine nacistička Njemačka objavila je rat Sjedinjenim Američkim Državama. Odgovor na objavu rata uslijedio je 11. decembra 1941. godine donošenjem Rezolucije kojom Sjedinjene Američke Države objavljuju rat Njemačkoj.²⁷⁷ Objava rata označila je početak krupnih i brzih promjena koje će zahvatiti

²⁷⁵ Sud u period od 1941. do 1953. godine naziva se i Frankfurterovim sudom. Predsjednik Stoun i sudija Franfurter su bili savjetnici tadašnjeg Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država. Funkciju Predsjednika obavljao je Franklin Delano Ruzvelt (Franklin Delano Roosevelt-FDR). Opširnije vidjeti: Alpheus Thomas Mason "Extra-judicial work for judges: the views of chief justie Stoun", *Harvard Law Review*, Vol. 67 (1953), str. 195-200.

²⁷⁶ Pod terminom Certorari se podrazumijeva raniji ukaz (Writ) kojim se osigurava upućivanje sudskog predmeta sa nižeg na viši sud. Danas se pod terminom Certorari smatra statutarna naredba. Primjedba autora.

²⁷⁷ Opširnije o Rezoluciji vidjeti: <https://www.visitthecapitol.gov/exhibitions/legislative-highlights/declaration-war-germany-december-11-1941>. Stranici se pristupilo 01.06.2021. godine.

sve segmente društva. Od posebnog interesa su pitanja nacionalne i javne sigurnosti, zaštita ratne industrije, sprečavanje sabotaža i slično.²⁷⁸ U ovom periodu Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država svoj rad je prilagodio ratnim okolnostima, što je na kraju uticalo na niz odluka odnosno presuda u kojima se sud nameće kao čuvar građanskih sloboda.²⁷⁹ Izuzetak predstavlja dramatična presuda u predmetu *Korematsu v. United States* iz 1944. godine kojom je sud podržao Ruzveltovu naredbu koja je dovela do protjerivanja više od 100,000 građana japanskog porijekla koji su relocirani u posebne kampove.²⁸⁰ Godinu dana ranije, sud je donio presudu u predmetu *Hirabayashi v. United States* gdje je potvrdio ustavnost policijskog sata koji se odnosio na manjinsku grupu, odnosno na građane japanskog porijekla.²⁸¹ U nastavku teksta slijedi analiza predmeta iz 1942. godine koji može poslužiti kao primjer širokih ustavnih ovlaštenja koja su osigurana zakonodavnoj i izvršnoj vlasti u vrijeme rata.

Tokom ljeta 1942. godine, tačnije 14. juna, u neposrednoj blizini obale na Long Ajlendu (Long Island) pojavila se njemačka podmornica koja je prevozila grupu od četiri komandosa koji su trebali izvršiti sabotaže željezničkih linija, fabrika, mostova i drugih strateških ciljeva. Dva dana kasnije, druga grupa komandosa iskrcala se u mjestu Ponte Vedra koje sa nalazi u blizini Džeksonvila (Jacksonville) na Floridi. Podmornica koje je prevozila komandose isplovila je iz okupirane Francuske. Prvu grupu predvodio je Džordž Džon Daš (George John Dusch) a drugu Edvard Džon Kerling (Edward John Kerling).²⁸² Ukupan broj komandosa iznosio je sedam i to

²⁷⁸ Pojedina pitanja koja se odnose na posebne okolnosti regulisana su ustavom. Prema članu I, Odjeljak 9. tužbe Habeas Corpus ne može biti ukinuta osim u slučajevima pobune i invazije i kada to iziskuje javna bezbjednost. Opširnije vidjeti: Fikret Karčić, *Pravni tekstovi...*, str. 259.

²⁷⁹ Opširnije o statusu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država tokom Drugog svjetskog rata vidjeti: Oliver Wendel Holmes, *History of The Supreme Court of the United States...*, str. 285-289.

²⁸⁰ Vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni Sud...*, sr. 97.

²⁸¹ Opširnije o predmetu *Hirabayashi v. United States* vidjeti: Eric L. Muller, "Korematsu, Hirabayashi, and the Second Monster", *Texas Law Review*, Vol. 98 (2020), No. 4., str. 735-754.

²⁸² Vidjeti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Ex Parte Quirin*. Presuda je dostupna na slijedećoj internet adresi: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/317/1/>. Stranici se pristupilo 05.06.2021. godine. Termin *Ex parte* je

Ričard Kvirin (Richard Quirin), Herbert Hans Haupt (Herbert Hans Haupt), navedeni Kerling, Ernest Piter Burger (Ernest Peter Burger), Hajnrih Harm Heink (Heinrich Harm Heinck), Verner Til (Werner Thiel) i Oto Neubauer (Otto Neubauer).²⁸³ Svi navedeni komandosi živjeli su na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država do 1939. godine kada su se vratili u Njemačku. Od navedenog broja komandosa, dvojica su bili naturalizovani državljani Sjedinjenih Američkih Država. To su Herbert Haupt i Ernest Burger koji je ujedno bio jedini član grupe u statusu vojnika i aktivni član Nacističke stranke.²⁸⁴ Tokom boravka u Njemačkoj, svi navedeni komandosi prošli su posebnu obuku u kampu koji se nalazio pored Berlina. Tom prilikom savladali su rukovanje vatrenim oružjem, korištenje šifriranih pisama, rukovanje eksplozivom i slično. Međutim, dolaskom na teritoriju Sjedinjenih Američkih Država, grupa koju je predvodio Daš iskrcala se na Amaganset (Amagansett) plažu i tom prilikom donijela eksploziv i drugu opremu. Njihovo prisustvo uočio je nenaoružani službenik obalne straže koji je prišao grupi komandosa kako bi utvrdio njihov identitet, obzirom da je teritorija na kojoj su se nalazili imala poseban status za vrijeme Drugog svjetskog rata. Prilikom kontrole, vođa grupe je službeniku obalne straže ponudio 260 američkih dolara koje je prihvatio i odmah otišao u glavno sjedište obalne straže i prijavio čitav slučaj. Poseban odjel za istrage koji postoji pri obalnoj straži zatražio je asistenciju od Federalnog biroa za istrage (FBI). U kratkom roku agenti biroa su na plaži pronašli zakopane njemačke uniforme i započeli koordiniranu akciju potrage. U međuvremenu, Džordž Džon Daš se dobrovoljno predao agentima biroa u glavnom sjedištu koje se nalazilo u Vašingtonu (Washington). Prilikom predaje, Daš je otkrio zavjeru kao i postojanje druge grupe komandosa. Ove informacije su odmah pokrenule veliku akciju agenata koji su u kratkom roku lišili

---

latinskog porijekla i prevodi se kao u ime ili u korist. U Sjedinjenim Američkim Država, termin se koristi kao oznaka za pravni postupak koji je pokrenut od stranke koja je u odsutnosti bez zastupanja ili obavještenja druge stranke. Primjedba autora. Ovaj način suđenja vrlo rano je praktikovan od strane Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država tokom građanskog i Prvog svjetskog rata. Ova praksa počela se koristiti i tokom Drugog svjetskog rata. Primjedba autora.

²⁸³ Vidjeti presudu *Ex Parte Quirin*, str. 18.

²⁸⁴ Oliver Wendel Holmes, *History of The Supreme Court of the United States...*, str. 307.

slobode sve članove druge grupe.²⁸⁵ Unutar druge grupe nalazio se i Herbert Haupt koji je u Čikagu (Chicago) pristupio agentima biroa i saopštio da se vratio iz Meksiko Sitija (Mexico City), što je izazvalo veliku sumnju i na kraju dovelo do njegovog lišavanja slobode.²⁸⁶ Plan koji je osigurao dolazak komandosa i izvršenje niza sabotaža poznat je pod svojim kodnim nazivom “Operacija Pastorijus” (Operation Pastorius).²⁸⁷ Akcija koju je sproveo FBI trajala je vrlo kratko, a sedam dana kasnije, tačnije 2. jula, Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država potpisao je Proklamaciju 2561 (Proclamation 2561) čiji puni naziv glasi “Uskraćivanje pristupa sudovima Sjedinjenih Država određenim neprijateljima” (Denying Certain Enemies Access to the Court of the United States).²⁸⁸ Ova Proklamacija ukazivala je na promjene koje će nastupiti u procesu suđenja. Naime, tadašnji Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država, Frenklin D. Ruzvelt insistirao je na izricanju smrtne kazne svim licima koja su lišena slobode, uključujući i osobe koje imaju državljanstvo Sjedinjenih Američkih Država. U tu svrhu Predsjednik Ruzvelt izdao je Izvršnu naredbu broj 9185 (Executive Order) kojom je uspostavljena posebna vojna komisija.²⁸⁹ Ovdje je potrebno ukazati da Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država nije imao saglasnost Kongresa prilikom objavljivanja spomenute Izvršne naredbe. Suđenja pri vojnim komisijama ili sudovima podrazumijevala su da su optuženi pripadnici američkih vojnih snaga, a izricanje najstrožije kazne nalazilo se u rukama civilnih sudova. Uprkos ovim činjenicama, Predsjednik je u spomenutu komisiju imenovao majora generala Frenk R MekKoja (Frank R. McCoy), majora genrala Blantona Winšipa (Blanton Winship), majora ge-

²⁸⁵ Opširnije vidjeti: Andrew Buttaro, “*Ex Parte Quirin*: The Nazi Saboteur Case and the Tribunal Precedent”, *National Security Law Brief*, Vol 6 (2016), No.4., str. 38.

²⁸⁶ Opširnije o navedenom kao i predaji Daša: Glenn Sulmasy, “*Ex Parte Quirin* and Military Commissions Under the Obama Administration”, *University of Toledo Law Review*, Vol. 41 (2010), str. 771.

²⁸⁷ Opširnije vidjeti: Andrew Buttaro, “*Ex Parte Quirin*...”, str. 40.

²⁸⁸ Opširnije vidjeti: *Ibid.*, str. 775. Prema pisanju istog autora, Predsjednik je u donošenju spomenute Proklamacije zaobišao Kongres Sjedinjenih Američkih Država.

²⁸⁹ Izvršna naredba dostupna je na internet adresi: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-1942-07-07/pdf/FR-1942-07-07.pdf#page=1>. Ova internet adresa sadrži uvid u originalni Federalni Registar koji sadrži niz naredbi. Registar koji smo koristili prilikom pisanja rada odnosio se na 7. Juli 1942. godine, Vo. 7., Number 132, str. 5103. Stranici se pristupilo 15.06.2021. godine.

nerala Lorenca D. Gasera (Lorenzo D. Gasser), brigadnog generala Gaja V. Henrija (Guy V. Henry), brigadnog generala Džona T. Levisa (John T. Lewis) i brigadnog generala Džona T. Kenedija (John T. Kennedy). Uz spomenutu komisiju, Izvršna naredba 9185 obuhvatila je i tim za krivično go-njenje koji se sastojao od državnog tužioca Francisa Bidlea (Francis Biddle) i sudije glavnog advokata Majrona Kramera (Myaron Cramer) a tim od-brane sastojala se od dva pukovnika i to Kasijusa M. Dovela (Cassius M. Dowell) i Keneta Rojala (Kenneth Royall).²⁹⁰ Prije početka suđenja pri voj-nom sudu, odbrana se obratila nadležnom civilnom sudu Distrikta Ko-lumbije sa zahtjevom za izdavanje ukaza (Writ of habeas corpus) ističući neustavnost Proklamacije i Izvršne naredbe. Međutim, sudija distriktnog suda odbio je zahtjev za saslušanje i zahtjev za ukaz. Odbrana se pozvala na precedent *Ex Parte Milligan* koji u ovom slučaju nije uvažen od strane su-da.²⁹¹ Jedina mogućnost da se ovaj predmet zadrži unutar civilne sudske strukture bio je da se odbrana obrati Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Američ-kih Država. Sud je u vrlo kratkom roku, dan kasnije (29. jula) odlučio da održi posebnu sesiju i da se pristupi usmenom saslušanju argumenata. Sa-slušanje je završeno istog dana odnosno 29. jula 1942. godine pri čemu je prezentiran obiman materijal. Odbrana je dostavila poseban brif koji je sadržavao 72 stranice čiji sadržaj možemo posmatrati kroz tri argumenta. Prvi je da je tzv. ratno pravo u skladu sa precedentnim pravom (Common Law) i da u ovom slučaju ovo pravo ne prepoznaje krivično djelo protiv Sjedinjenih Američkih Država. Drugi argument ističe da zločini moraju biti određeni od strane Kongresa Sjedinjenih Američkih Država a da je izvršna vlast u ovom slučaju preuzela ulogu zakonodavne vlasti i ugrozila ideju podjele vlasti. Posljednji argument ističe da je zabrana sudske preis-pitivanja (Judicial Review) neustavna.²⁹² Brif koji su dostavili tužioci sadr-

²⁹⁰ Vidjeti Izvršnu naredbu 9185.

²⁹¹ Presuda *Ex Parte Milligan* potiče iz 1866. godine gdje je Vrhovni Sud Sjedinjenih Ame-ričkih Država utvrdio da vojne komisije i vojni sudovi nemaju pravo suđenje i izricanja kazni civilnom stanovništvu u vrijeme pobune, ukoliko su federalni sudovi otvoreni za rad. Opširnije o presudi u predmetu *Ex Parte Milligan* vidjeti: Gary Hartman, Roy M. Mersky and Cindy L. Tate, *Landmarke Supreme Court Cases-The Most Influential Decisions of the Supreme Court of the United States* (Fact On File Inc., New York, 2004), str. 189-190.

²⁹² Vidjeti: Andrew Buttaro, “ *Ex Parte Quirin: The Nazi Saboteur Case...*”, str. 47-48.

žavao je 93 stranice teksta kojim se pokušavala ugasiti bilo kakva mogućnost da presuda iz predmeta *Ex Parte Milligan* upravlja ovim predmetom.²⁹³ Ključno pitanje u predmetu iz 1942. godine odnosi se na način formiranja vojne komisije odnosno suda u smislu ustavnosti. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je 31. jula 1942. godine održao posebnu sesiju i donio tzv. “per curiam” presudu kojom je podržao legitimitet vojne komisije i odbio zahtjev za oslobađanje optuženih na osnovu ukaza (Writ of Habeas Corpus).²⁹⁴ Presuda Vrhovnog Suda potvrdila je i odluku Distriktnog suda.²⁹⁵ Međutim, obzirom da je u pitanju Per Curiam presuda, a imajući u vidu značaj i težinu sudskog spora, na tzv. punu presudu (Full Opinion) se čekalo sve do 29. oktobra 1942. godine. Presuda od 31. jula praktično je opravdala sve postupke tadašnjeg Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država, koji je prekoračio svoja ovlaštenja, prekršio tzv. ratne članke (Articles of War) kao i postupke i pravila koja su tradicionalno zagarantovana optuženima kojima se sudi pri vojnim tribunalima.²⁹⁶ Vojni sud je 3. augusta 1942. godine održao ponovno zasjedanje i utvrdio da je svih osam osoba krivo i izrekao smrtnu kaznu (pogubljenje električnom strujom-električna stolica). Ubrzo po objavljivanju ove odluke Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država je pomilovao dvojicu sabotera i to ranije spomenutog Daša, kojem je kazna preinačena u kaznu zatvora u trajanju od trideset godina, a drugom saboteru kazna je preinačena u doživotnu kaznu zatvora.²⁹⁷ U međuvremenu, četrnaest osoba je lišeno slobode zbog pružanja pomoći njemačkim saboterima, ali njihovo suđenje se odvijalo unutar civilnog sud-

---

²⁹³ Ibid., str. 48.

²⁹⁴ Presude ili odluke koje imaju status Per Curiam ili Per Incuria su one presude ili odluke u kojima postoji saglasnost sudskog vijeća samo o rješenju spora ali ne i o tome da se presuda zasniva na istom razlogu. Ove presude ili odluke sudova nemaju status precedenata. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je u vrlo specifičnim sporovima pristupao donošenju presuda Per Curiam. Primjedba autora.

²⁹⁵ Vidjeti presudu Per Incuriam u predmetu *Ec Parte Quirin*. Presuda je dostupna na internet adresi <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/317/1/>. Stranici se pristupilo 21.06.2021. godine. prevod autor.

²⁹⁶ Opširnije vidjeti: Brett Barnett, “History Rhymes-A Comparative Analysis of the United States’ Use of Military Commissions and the United Kingdom’s Use of Diplock Courts”, *Univeristy of Illinois Law Review*, Vol. 2014 (2014), No. 5., str. 1993-1994.

²⁹⁷ Opširnije vidjeti: Andrew Buttaro, “*Ex Parte Quirin: The Nazi Saboteur Case...*”, str. 52.

skog sistema. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je u svojoj punoj presudi (Full Opinion) od 29. oktobra na početku ukazao da se presuda neće baviti pitanjima krivice ili nevinosti. Presuda od 29. oktobra 1942. godine se odnosila na tumačenje ustavne konstrukcije i načina funkcionisanja grana vlasti.²⁹⁸ Sud je iskoristio presudu kako bi opravdao način formiranja vojnog tribunala ali i kako bi napravio razliku između zakonitih i nezakonitih boraca. Sud je istakao da zarobljeni ili zadržani zakoniti borci imaju status ratnih zarobljenika, a nezakoniti borci u statusu ratnih zarobljenika su predmet suđenja i kažnjavanja od strane vojnih tribunala.²⁹⁹ Sud je presudu iskoristio da ukaže, da se predmet *Ex Parte Milligan* ne može koristiti u ovom predmetu, uz obrazloženje da optuženi Milligan nije podlijezao ratnom zakonu. U početku presuda Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država, je naišla na odobravanje i jednu vrstu dobrodošlice. Mnogi dnevni časopisi su počeli objavljivati patriotske natpise što se može pripisati činjenici da je nacija u tom periodu podržavala Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država i da su Sjedinjene Američke Države imale aktivnu ulogu u Drugom svjetskom ratu.³⁰⁰ Ipak, nekoliko godina kasnije javljaju se drugačiji stavovi. Prema pisanju Edvarda Samuel Korvina (Edward Samuel Corwin) ova presuda je “malo više od svečanog obilaska do unaprijed poznatog kraja”.³⁰¹ Vrlo brzo, presuda Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država našla se pod udarom kritika. Kao primjer možemo navesti stav profesora Belknapa koji je istakao da je “u odlučivanju o diverzantskom slučaju Sud uhvatio korak sa ratnim bubnjevima. Sve dok su njegovi članovi marširali u tom ritmu, Sud je ostao nepouzdan čuvar Zakona o pravima (Bill of Rights)”.³⁰² Za razliku od navedenog stava, drugi

²⁹⁸ Presuda Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država od 29. Oktobra 1942. dostupna je na internet adresi: <https://casetext.com/case/ex-parte-quirin-2>. Stranici se pristupilo 21.04.2021. godine. Prevod autor.

²⁹⁹ Vidjeti: Ibid.

³⁰⁰ Opširnije o pisanju New York Times, Detroit Free Press, Saturday Review of Literature, New Republic vidjeti: Andrew Buttaro, “*Ex Parte Quirin*: The Nazi Saboteur Case...”, str.54-55.

³⁰¹ Citat: Edward S. Corwin, *Total War and Constitution-Five Lectures Delivered on the William W. Cook Foundation at the University of Michigan, March 1946* (Alfred A. Knopf, New York, 1947), str. 118.

³⁰² Citat: Michael R. Belknap, “The Supreme Court goes to War: The Meaning and Implications of the Nazi Saboteur Case”, *Military law Review*, Vol. 89 (1980), str. 95. Profesor

kritičari su otišli korak dalje. Primjer je pisanje poznatog stručnjaka za ustavno pravo i autora brifova prijatelja suda (Amicus Curie Brief) Luisa Fišera (Louis Fisher). Fišer ističe da je sud odobrio saslušanje i da je saslušao slučaj bez prethodne pripreme i analize te da su izdate dvije presude koje pokušavaju opravdati postupke Predsjednika Ruzvelta. Isti autor navodi da su sudije bile svjesne da je Predsjednik Ruzvelt zloupotrijebio tzv. ratne članove (Articles of War) i da nisu ništa poduzeli da spriječe njegove akcije te da je postojalo više razloga za izuzeće sudija a koji su ostali neiskorišteni.³⁰³ Ova presuda može se posmatrati i kao način tumačenja ustavnih pravila koja se odnose na suspenziju “Habeas Corpus-a” odnosno karakterističnih uslova koji predviđaju suspenziju.³⁰⁴ U historiji Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država, ova presuda ima status lošeg, odnosno sramotnog precedenta. Mnogi su smatrali da je ova presuda pala u zaborav i da neće imati skoro nikakav uticaj u budućnosti na razvoj prava i način pristupa ovlaštenjima izvršne vlasti. Međutim, u novijoj historiji ova presuda koristila se kao model prilikom izdavanja posebnih vojnih naredbi. Primjer je naredba tadašnjeg Predsjednika Buša od 13. novembra 2001. godine kojom se ovlašćuje vojna komisije a čiji sadržaj se oslanjao na presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država iz 1942. godine.³⁰⁵ Na kraju se može utvrditi da presuda u predmetu *Ex Parte Quirin* nije uspjela adekvatno odgovoriti na izazove i političke pritiske modernog doba, ali ni adekvatno pozicionirati Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država u ratnim

---

Belknap obavljao je funkciju poručnika vojno-obavještajne službe pri armiji Sjedinjenih Država (U.S. Army Military intelligence). Od 1978. godine je profesor pravne historije pri Džordžija Univerzitetu (University of Georgia).

³⁰³ Opširnije vidjeti: Louis Fisher, “Detention and Military Trial of Suspected Terrorists: Stretching Presidential Power”, *Journal of National Security Law & Policy*, Vol 2 (2006), Issue 1., str. 21-22.

³⁰⁴ Suspenzija Habeas Corpus predviđena je članom II., odjeljak 9. Ustava iz 1787. godine. Opširnije o načinu tumačenja ustavnih pravila u vanrednim okolnostima vidjeti: Bruce Ackerman, “The Emergency Constitution”, *Journal of Constitutional Law*, Vol. 20 (2020), Issue 1., str. 9-64.

³⁰⁵ Spomenuta naredba je poznata pod imenom Vojna naredba od 13. novembra 2001. godine: Pritvaranje, postupanje i suđenje određenim ne građanima u ratu protiv terorizma (Military Order of November 13, 2001: Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War Against Terrorism). Vidjeti: Louis Fisher, “Military Commissions: Problems of Authority and Practice”, *Boston University International Law Journal*, Vol. 24 (2006), Issue 1., str. 15-16.

okolnostima. Tokom Drugog svjetskog rata, Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država tragao je za različitim načinima interpretacije ustavnih pravila kako bi opravdao postupke izvršne i zakonodavne grane vlasti. Ratne prilike uticale su i na članove suda, a period od 1941. do 1945. godine okarakterisan je kao period formiranja frakcija unutar suda. Pitanja koja su dominirala sudom odnose se na spomenute sabotaze, status lica japanskog porijekla, ekonomska pitanja kao što je kontrola cijena na tržištu i niz drugih. U ovom periodu, sud je u određenim slučajevima, žrtvovao ustavna prava pod plaštom nacionalne bezbjednosti i sigurnosti. Mnoge presude koje potiču iz navedenog perioda bile su predmet čestih napada, kritika ali i pokušaja da se opravda uloga i značaj Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država tokom Drugog svjetskog rata. Jedan od kritičara koji se bavio analizom najznačajnijih ratnih presuda je profesor Belknap (Michael R. Belknap) koji se u svom radu objavljenom 1980. godine osvrnuo na položaj suda i način presuđivanja.³⁰⁶ U nastavku teksta slijedi analiza predmeta za koji se smatra da predstavlja jednu od najgorih odluka Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država tokom Drugog svjetskog rata.

9.2. *KOREMATSU V. UNITED STATES* 323 U.S. 214 (1944)

Historijska pozadina

Ulazak Sjedinjenih Američkih Država u Drugi svjetski rat predstavlja veliku prekretnicu ne samo za tok rata, već i za razvoj društva. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je svojim radom trebao osigurati stabilnost najznačajnijih pitanja, kao što su građanska prava, pitanja ekonomskog karaktera i pružiti zaštitu pojedincima koji su se našli na udaru vrlo široko postavljenih ovlaštenja izvršne grane vlasti. Ubrzo nakon bombardovanja Srebrenice luke (Pearl Harbor), javlja se promjena unutar javnog mišljenja u odnosu na lica japanskog porijekla. Vrlo brzo, javnost je u ovoj etničkoj grupi prepoznala tzv. petu kolonu i promijenila način ponašanja što je na

³⁰⁶ Opširnije vidjeti Michal R. Belknap, "The Supreme Court goes to War...", *Military Law Review*, Vol. 89 (1980), str. 59-95. Profesor Belknap je obavljao funkciju poručnika vojno-obavještajne službe pri armiji Sjedinjenih Država (U.S. Army Military intelligence). Od 1978. godine je profesor pravne historije.

kraju dovelo da se navedena etnička grupa sve više identifikuje sa neprijateljem Sjedinjenih Američkih Država. Ubrzo nakon napada na američku luku, teritorija Havaja stavljena je pod kontrolu vojnog guvernera. Vojna vlast kontrolisala je mnoge aspekte života više od tri godine. U ovom periodu, bilo kakva mogućnost kontrole lišavanja slobode sumnjivih lica bila je nemoguća. Zapadna obala u čiji sastav ulaze Aljaska (Alaska), Kalifornija (California), Havaji (Hawaii), Oregon i Vašington (Washington) povjerena je na upravljanje generalu pukovniku Džonu Lesesneu DeVitu (John Lesesne DeWitt). Tokom 1942. godine DeVit je postao prvi čovjek odnosno komandant Zapadne odbrane (Western Defense Command) koji je odmah poduzeo mjere u cilju uspostavljanja vojne kontrole nad čitavom teritorijom. Od posebnog značaja je pitanje statusa Amerikanaca japanskog porijekla i njihove uloge tokom Drugog svjetskog rata. Za razliku od navedene kategorije stanovništva, Amerikanci talijanskog ili njemačkog porijekla nisu se našli na udaru zakonodavne ili sudske vlasti. Vrlo brzo pitanje opravdanosti ili neopravdanosti postupaka izvršne vlasti poprimit će sudski epilog. Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je u periodu od 1943. do kraja 1944. godine svojim presudama povećao moć vojne u odnosu na civilnu vlast. Presudama suda je po prvi put, u američkoj pravnoj historiji znatno oslabila zaštita osnovnih ljudskih prava ali i mogućnost za izdavanje ukaza o Habeas Corpus-u. Ove presude ostavile su dubok trag na razvoj prava i uživale su status precedenta više od pola vijeka. Nastavak teksta sadrži kratku analizu presude koja potiče iz predmeta *Korematsu v. United States* iz 1944. godine.

Dva mjeseca nakon japanskog napada na Bisernu Luku, Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država potpisao je Izvršnu naredbu broj 9066 (Executive Order No. 9066).³⁰⁷ Naredba je potpisana 19. februara 1942. godine a kojom se ovlašćuje sekretar rata (Secretary of War) i vojni komandanti da uspostave vojne oblasti iz kojih se mogu izuzeti bilo koje ili sve osobe, ili utvrditi uslovi pod kojima osobe mogu ući, ostati ili napustiti vojne oblasti.

---

³⁰⁷ Izvršna naredba od 19. februara 1942. godine dostupna je na internet adresi: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-1942-02-25/pdf/FR-1942-02-25.pdf#page=1>. Naredba je objavljena u Federalnom Registru Vol. 7 (1942), No. 38., sr. 1407. Prevod autor. Stranici se pristupilo 30.04.2021. godine.

Za sprovođenje Izvršne naredbe zadužen je general pukovnik DeVit koji je izdao naredbu o civilnom isključenju broj 34 (Civilian Exclusion Order No.34). Naredbom se naređuje da sve osobe japanskog porijekla trebaju biti isključene sa prostora vojne oblasti do 9. maja 1942. godine.³⁰⁸ Naredbom je obuhvaćeno više od 100,000 osoba koje su protjerane iz svojih domova i smještene u zatvoreničke kampove koji su osnovani u cilju sprovođenja spomenute naredbe. Naredba se odnosila i na Freda Tojosaburo Koremat-sua (Fred Toyosaburo Korematsu) koji je živio u gradu Ouklandu (Oakland) u Kaliforniji (California). Prije izdavanja naredbe, Fred je pristupio regrutovanju za mornaricu Sjedinjenih Američkih Država. Međutim, zbog zdravstvenih problema vojna komisija je odbila regrutaciju, ali Fred je želio dati vlastiti doprinos u odbrani domovine. U tu svrhu osposobio se za varioca i zaposlio u brodogradilištu gdje je radio sve do 1942. godine. Sa izdavanjem spomenute naredbe, Fred je odlučio da nastavi vlastiti život kao američki državljanin i donio odluku da zanemari naredbu. Fred je napustio Oukland, promijenio vlastito lično ime i prezime u Klajd Sarah (Clayde Sarah), podvrgnuo se manjoj korektivnoj plastičnoj operaciji očiju i predstavljao se kao lice meksičko-američkog porijekla.³⁰⁹ Međutim, Fred je lišen slobode 30. maja 1942. godine u mjestu San Leandro u Kaliforniji i smješten u okružni zatvor San Franciska.³¹⁰ Prilikom boravka u zatvoru, direktor kancelarije Američke unije građanskih sloboda (American Civil Liberties Union) u San Francisku, ponudio je Fredu da postane tzv. test slučaj u kojem će se osporiti ustavnost odluke o zatvaranju američkih državljana japanskog porijekla. Sudski postupak protiv Freda vodio se pri nadležnom federalnom distriktnom sudu koji je optuženog proglasio krivim jer je prekršio naredbu o civilnom isključenju broj 34.³¹¹ Sud je izrekao

³⁰⁸ Vidjeti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Korematsu v. United States* str.1. Presuda je dostupna na internet adresi: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/323/214>. Stranici se pristupilo 03.05.2021. Prevod autor.

³⁰⁹ Opširnije vidjeti: Edin Halapić, *Vrhovni sud...*, str. 97.

³¹⁰ Opširnije vidjeti: Karen Korematsu, "Fred Korematsu's Story". Rad je objavljen na zvaničnoj internet adresi Fred Korematsu Instituta (Fred T. Korematsu Institute), a autor biografije je kćerka Dr. Karen Korematsu. Internet adresa instituta je: <https://korematsusoinstitute.org/freds-story/>. Sjedište instituta je u San Francisku u Kaliforniji. Stranici se pristupilo 04.05.2021. godine. Prevod autor.

³¹¹ Vidjeti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Korematsu v. United States*, str. 1.

uslovnu kaznu zatvora u trajanju od pet godina. Ova presuda je dovela do upućivanja Freda u mjesto San Bruno gdje se nalazio Tanforan koji je imao status okupljajućeg centra. Ipak, Fredova uslovna kazna nije predstavljala vojnoj vlasti smetnju da ga zajedno sa porodicom prebaci u mjesto Topaz koje se nalazi u državi Jutah (Utah) u kojoj je već bilo deset zatvoreničkih kampova. Smatrajući da nije kriv, Fred se obratio nadležnom okružnom sudu za žalbe (Corcuit Court of Appeals). Međutim, sud je samo potvrdio raniju presudu i omogućio obraćanje Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Američkih Država. U međuvremenu, Javnim proglasom broj 1. (Public Proclamation no.1) Pacifička obala proglašena je metom napada neprijateljskih vojnih snaga. Kao posljedica ovog statusa izdato je stotinu sedam proglašenja koji su se odnosili na spomenutu oblast.³¹² Jedan od proglašenja uveo je policijski sat u period od 20,00 do 06,00 časova koji se odnosio samo na Amerikance japanskog porijekla, što je dovelo do sudskog postupka 1943. godine. U slučaju Freda Korematsua, Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država uočio je značaj ustavnog pitanja u predmetu i odobrio “certiorari”. Predmet je raspravljan 11. i 12. oktobra 1944. godine a presuda je donijeta 18. decembra 1944. godine. Za razliku od drugih predmeta koje je sud rješavao tokom prve polovine XX vijeka, a naročito za vrijeme Drugog svjetskog rata, ova presuda je podijelila sud. U predmetu *Korematsu v. United States* nalaze se i tri neslagajuća mišljenja sudija. Autori su sudije Owen Dž. Roberts, Frenk Marfi (Frank Murphy) i Robert Hjuvout Džekson (Grank Houghwot Jackson).³¹³ U žalbi Fred Korematsu ističe da do mjeseca maja 1942. godine kada je stupila na snagu naredba o isključenju broj 34, teritoriji Zapadne obale nije prijetila bilo kakva japanske invazija. Razmatrajući ove navode sud je odmah odbio Fredovu tvrdnju. U presudi se navodi da su sva pravna ograničenja koja uskraćuju građanska prava jedne etničke grupe sumnjiva, ali da sva ograničenja nisu neustavna. Obzirom da je sud imao priliku da prije predmeta *Korematsu v. United States* odlučuje o ustavnosti drugih mjera, očekivalo se da će slučaj Freda Korematsua

³¹² Opširnije vidjeti: Richard A. Dean, “*Trump v. Hawaii is Korematsu All Over Again*”, *George Mason University Civil Rights Law Journal*, Vol. 29 (2019), Issue 2., str. 177.

³¹³ Vidjeti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih država u predmetu *Korematsu v. United States*.

predstavljati prekretnicu u procesu ograničenja izvršne vlasti.³¹⁴ Međutim, Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je istog dana, odnosno 18. decembra 1944. godine donio presudu u predmetu *Ex Parte Mitsuye Endo*. Objavljivanjem ove presude, Fred je iz tzv. test slučaja mogao prerasti u jedan od najpoznatijih sudskih predmeta prve polovine XX vijeka.³¹⁵ Uprkos očekivanjima, Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je svojom presudom predmet Freda Korematsua pretvorio u isključivi slučaj. Kako bi opravdao vlastitu presudu, sud je vješto izbjegao rasno pitanje i u prvi plan istakao naredbu o isključenju. Prilikom donošenja presude, sud je koristio i posebne konačne izvještaje (Final Report) koji su dostavljeni sekretaru rata a autor je ranije spomenuti DeVit. Pored ovoga, materijali kojima je raspolagao sud su i informacije koje je osigurao Federalni biro za istrage i druge sigurnosne agencije. U izvještajima koje je dostavio DeVit, koristili su se rasistički termini kao što je neprijateljska rasa.³¹⁶ U želji da opravda vlastite postupke DeVit se u izvještajima oslanjao na sabotaze i špijunaže ali nije dostavio niti jedan dokaz o tome. Zahvaljujući neslagajućim mišlje-

---

³¹⁴ Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je 10. i 11. maja 1943. godine održao raspravu u predmetu *Kiyoshi Hirabayashi v. United States* a presudu je donio 21. juna 1943. godine. Sud je podržao izvršnu naredbu Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država i ovlasti koje su delegirane vojnim snagama. Naredba je diskriminirala Amerikance i rezidentne strance japanskog porijekla i prekršila V amandman. Na ovaj način sud je opravdao ustavnost policijskog sata kojim su obuhvaćeni pripadnici manjinske skupine čiji preci su poticali iz države koja je ratovala sa Sjedinjenim Američkim Državama. Opširnije vidjeti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Kiyoshi Hirabayashi v. United States* 320 U.S. 81. Presuda je dostupna na internet adresi: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/320/81>. Stranici se pristupilo 04.07.2021. godine. Prevod autor.

³¹⁵ Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je održao raspravu u predmetu *Ex Parte Mitsuye Endo* 12. oktobra 1944. a presuda je donijeta 18. decembra 1944. godine. Jednoglasnom presudom sud je utvrdio da je Mitsuje Endo lišena slobode od strane civilne (War Relocation Authority) a ne vojne vlasti. Presuda je oslobodila Mitsuje Endo i utvrdila da vlada ne može nastaviti sa praksom pritvaranja građana za koje se dokazalo da su lojalni Sjedinjenim Američkim Državama. Opširnije vidjeti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Ex Parte Mitsuye Endo* 323 U.S. 283. Presuda je dostupna na internet adresi: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/323/283>. Stranici se pristupilo 04.07.2021. godine. Prevod autor. Ova presuda Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država citira se u skraćenom obliku *Ex Parte Endo*. Primjedba autora.

³¹⁶ Vidjeti presudu Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država u predmetu *Korematsu v. United States*.

njima, kredibilitet ovih izvještaja doveden je u pitanje, obzirom da nisu pružali dovoljno dokaznog materijala. Ovo se posebno odnosilo na proces utvrđivanja lojalnosti ili nelojalnosti građana. U slučaju Freda, nisu dostavljeni dokazi o njegovoj umješanosti u špijunažu i sabotazu.³¹⁷ Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država je uprkos dostavljenom materijalu, svojom presudom podržao relokaciju Amerikanaca japanskog porijekla iz vojne oblasti Zapadne obale i potvrdio presudu Okružnog žalbenog suda. Suština presude počiva u činjenici da je sud podržao Izvršnu naredbu Predsjednika Sjedinjenih Američkih Država i naredbu o civilnom isključenju koju je izdao general pukovnik DeVit. Ubrzo nakon donošenja presude Fred Korematsu se odlučio ponovo obratiti Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Američkih Država. Njegov zahtjev za ponovno saslušanje odbijen je 12. februara 1945. godine. Presuda je izazvala različite reakcije javnosti a posebna pažnja joj je posvećena u naučnim krugovima. Jedan od kritičara presude je naredne godine objavio rad pod nazivom “The Japanese American Cases - A Disaster” u kojem oštro kritikuje presude Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država.³¹⁸ Autor spomenutog teksta je u opisivanju presude Vrhovnog Suda Sjedinjenih Američkih Država koristio termine katastrofa i opasna presuda. Ipak, ova presuda nije uticala na Fredovu daljnju borbu. Naime, 1983. godine federalni distriktni sud odobrio je izdavanja “Writ of error *coram nobis*” što je dovelo do novog sudskog postupka.³¹⁹ U ovom postupku federalni sud u San Francisku poništio je optužnicu iz 1942. godine, što je praktično dokazalo Fredovu nevinost.³²⁰ Ovaj postupak pokrenut je nakon što je poznati profesor Piter Ajrons (Peter Irons) došao do tajnih izvještaja koji nisu prezentirani u postupku iz 1944. godine. Međutim, ova presuda nije dovela do novog postupka pri Vrhovnom

³¹⁷ Ibid. O analizi materijala koji se koristio u postupku vidjeti: Dean Masaru Hashimoto, “The Legacy of *Korematsu v. United States*: A Dangerous Narrative Retold”, *UCLA Asian Pacific American Law Journal*, Vol. 4 (1996), str. 81-82.

³¹⁸ Opširnije vidjeti: Eugene V. Rostow, “The Japanese American Cases-A Disaster”, *The Yale Law Journal*, Vol. 54 (1945), No. 3., str. 489-533. Profesor Rostov obavljao je funkciju Dekana Jel Pravnog fakulteta.

³¹⁹ Writ of error *coram nobis* je ukaz odnosno nalog za ispravljanje sudske greške. Primjedba autora.

³²⁰ Opširnije o postupku iz 1983. godine vidjeti: Eric L. Muller, “*Korematsu, Hirabayashi, and Second Monster*”, *Texas Law Review*, Vol. 98 (2020), Issue 4., str. 740.

Sudu Sjedinjenih Američkih Država. Tokom 1998. godine tadašnji Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država, Bil Klinton (Bill Clinton), Fredu je dodijelio najviše civilno priznanje Medalju Slobode (Medal of Freedom). Država Kalifornija je u čast Freda odredila da će se 30. januar obilježavati kao Dan građanskih sloboda i ustava Freda Korematsua.³²¹ Ovo je ujedno i prvi dan u historiji Sjedinjenih Američkih Država nazvan po Amerikancu azijskog porijekla. Fred Korematsu je preminuo 30. marta 2005. godine u Kaliforniji u osamdeset i šestoj godini života.

---

³²¹ Opširnije vidjeti Skupštinski zakon br. 1775 (Assembly Bill No.1775), poglavlje 241 (Chapter 241). Zakon je dostupan na internet adresi:https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=200920100AB1775. Stranici se pristupilo 06.07.2021. godine.

APPENDIX I

USTAV SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA IZ 1787. GODINE

Mi, narodi Sjedinjenih Država, imajući za cilj da obrazujemo savršeniji savez, uvedemo pravdu, osiguramo unutrašnji mir, postaramo se za zajedničku odbranu, unaprijedimo opće blagostanje i obezbijedimo blagodeti slobode sebi i svome potomstvu, donosimo i utvrđujemo ovaj Ustav za Sjedinjene Države Amerike.

ČLAN I

Odjeljak 1. Sva zakonodavna ovlaštenja utvrđena ovim ustavom pripadaju Kongresu Sjedinjenih Država, koji će se sastojati od Senata i Predstavničkog doma.

Odjeljak 2. Predstavnički dom će sačinjavati članovi koje će svake druge godine birati narod pojedinih država, a birači u svakoj državi treba da imaju svojstva koja se traže od birača najbrojnijeg državnog zakonodavnog tijela.

Za predstavnika može biti izabrana samo osoba koja je napunila dvadeset pet godina, koja je najmanje sedam godina državljanin Sjedinjenih Država i koja je, u trenutku izbora, nastanjena u državi u kojoj se bira.

Predstavnici i iznos neposrednih poreza rasporedit će se na pojedine države koje mogu biti uključene u ovaj Savez, srazmjerno naseljenosti svake od njih, koji će se odrediti kad se cijelom broju slobodnih osoba, uključujući

one koje su se obavezale za službu za određeni broj godina, a isključujući neoporezovane Indijance, dodaju tri petine svih ostalih osoba. Stvarno prebrojavanje će se obaviti u roku od tri godine od prvog sastanka Kongresa Sjedinjenih Država i svakih sljedećih deset godina, na način koji će biti propisan zakonom. Broj predstavnika ne može biti veći od jednog na svakih trideset hiljada, ali svaka država mora imati najmanje jednog predstavnika; dok se takvo prebrojavanje ne obavi, država Nju Hempšir imaće pravo da bira tri, Masačusets osam, Roud Ajlend i Plantaže Providens jednog, Merilend šest, Virdžinija deset, Sjeverna Karolina pet, Južna Karolina pet i Džordžija tri.

Kada se uprazni neko mjesto u predstavništvu bilo koje države, izvršna vlast dotične države raspisaće izbore za popunu upražnjenog mjesta.

Predstavnički dom će birati svog predsjednika i druge časnike; i imaće isključivo pravo pokretanja postupka za diskvalifikaciju i krivično gonjenje službenih osoba (Impeachment-a).

Odjeljak 3. Senat Sjedinjenih Država će se sastojati od po dva senatora iz svake države, koje će birati zakonodavna vlast dotične države na šest godina i svaki senator ima jedan glas.

Odmah po svome sastanku poslije izvršenja prvih izbora, oni će se podijeliti što je moguće ravnomjernije u tri grupe. Mjesta senatora prve grupe upraznit će se po isteku druge godine, senatora druge grupe po isteku četvrte godine, a treće grupe po isteku šeste godine, tako da se svake druge godine može birati jedna trećina; a ako se neko mjesto uprazni usljed ostavke ili drugog uzroka, u vrijeme kada zakonodavna vlast neke države ne zasjeda, izvršna vlast te države može izvršiti privremeno imenovanje do sljedećeg sastanka zakonodavne vlasti koja će popuniti upražnjeno mjesto.

Niko ne može biti senator ko nije navršio trideset godina života i ko nije devet godina bio građanin Sjedinjenih Država i ko u vrijeme izbora ne bude stanovnik države za koju će biti izabran.

Potpredsjednik Sjedinjenih Država biće predsjednik Senata, ali neće imati pravo glasa, izuzev podjednake podjele glasova.

Senat će birati svoje ostale časnike, kao i predsjednika *pro tempore*, u odsustvu potpredsjednika, ili za vrijeme dok on obavlja dužnost predsjednika Sjedinjenih Država.

Senat će imati isključivo pravo suđenja po svim impeachment-ima. Kada zasjeda u tu svrhu, njegovi članovi će biti pod zakletvom ili svečanom izjavom. Kada se sudi predsjedniku Sjedinjenih Država, predsjedavaće predsjednik Vrhovnog suda; a niko ne može biti osuđen bez saglasnosti dvije trećine prisutnih članova.

Presuda u slučajevima impeachment-a ne može ići dalje od uklanjanja s položaja i diskvalifikovanja držanja i uživanja počasnog zvanja, mjesta od povjerenja ili plaćene službe Sjedinjenih Država; međutim nezavisno od toga, optužena stranka može biti gonjena, optužena, suđena i kažnjena u skladu sa zakonom.

Odjeljak 4. Vrijeme, mjesto i način održavanja izbora za senatore i predstavnike

će u svakoj državi propisati njena zakonodavna vlast; ali Kongres može u svako doba zakonom utvrditi ili izmijeniti ova pravila, osim odredaba koje se odnose na mjesta biranja senatora.

Kongres će se sastajati najmanje jedanput godišnje, i ti sastanci će biti prvog ponedjeljka u decembru, ukoliko zakonom ne bude određen neki drugi dan.

Odjeljak 5. Svaki dom će verifikovati izbore, punomoćja i kvalifikacije svojih članova, a većina će sačinjavati kvorum za rad; ali manji broj prisutnih članova može odlagati rad iz dana u dan, i biti ovlašten da primora odsutne članove na prisustvo, na način i pomoću kazni koje svaki dom nađe za shodno da odredi.

Svaki dom može propisati pravila svog poslovnika, kažnjavati svoje članove zbog povrede rada, i uz saglasnost dvije trećine, isključiti nekog člana.

Svaki dom će voditi zapisnik o svom radu i povremeno ga objavljivati, osim onih dijelova koji, po mišljenju doma, zahtijevaju tajnost; a glasanje sa da

ili ne članova jednog ili oba doma o bilo kom pitanju će, na zahtjev jedne petine prisutnih članova, biti unijeto u zapisnik.

Za vrijeme zasjedanja Kongresa ni jedan dom ne može bez pristanka drugog doma, odložiti rad za više od tri dana niti se premjestiti u drugo mjesto iz onog gdje oba doma zasjedaju.

Odjeljak 6. Senatori i predstavnici će za svoj rad dobijati naknadu, koju će zakon odrediti, a isplaćivat će Blagajna Sjedinjenih Država. Oni će u svim slučajevima, osim izdaje, zločina i povrede javnog mira, biti zaštićeni od hapšenja za vrijeme trajanja zasjedanja njihovih domova, i pri dolasku i odlasku iz njih; i za svaki njihov govor ili izraženo mišljenje u oba doma, neće biti ispitivani na bilo kom drugom mjestu.

Niti jedan senator ili predstavnik ne može, tokom vremena za koje je izabran, biti imenovan ni na jednu civilnu dužnost u nadležnosti Sjedinjenih Država, koja bi bila osnovana, ili čiji bi prihodi po tom osnovu bili uvećani za to vrijeme, i niti jedna osoba koja se nalazi u službi Sjedinjenih Država ne može za vrijeme trajanja službe biti član bilo kojeg doma.

Odjeljak 7. Svi zakonski prijedlozi o ubiranju prihoda moraju poticati od Predstavničkog doma; ali Senat može predlagati ili učestvovati sa amandmanima, kao i kod drugih zakona.

Svaki zakonski prijedlog koji prođe kroz Predstavnički dom i Senat, prije nego što postane zakon, podnosi se predsjedniku Sjedinjenih Država; ako je saglasan, on će ga potpisati; ako nije, on će ga, sa svojim primjedbama, vratiti onom domu iz kojeg je potekao; koji će u cjelosti unijeti primjedbe u svoj zapisnik i pristupiće ponovnom pretresanju. Ako se poslije ponovnog pretresanja dvije trećine članova doma saglase da usvoje zakonski prijedlog, on će se, zajedno sa primjedbama poslati drugom domu, koji će ga na isti način uzeti u ponovno razmatranje pa ako ga prihvate dvije trećine tog doma, on će postati zakon. Ali u svim takvim slučajevima glasanje u oba doma bit će sa da ili sa ne i imena osoba koje su glasale za i protiv zakonskog prijedloga unijeće se u zapisnik svakog doma posebno. Ako predsjednik ne vrati neki izglašani zakonski prijedlog u roku od deset dana (ne računajući nedjelje) nakon što mu je dostavljen, isti će postati zakon kao da

ga je potpisao, osim ako Kongres ne spriječi njegovo vraćanje odlaganjem svoga rada, u kom slučaju on ne postaje zakon.

Svaka naredba, rezolucija ili izglasana odluka za koju je neophodna saglasnost Senata i Predstavničkog doma (izuzimajući pitanja odlaganja sjednica) podnositi će se predsjedniku Sjedinjenih Država i oni će postati punovažni tek kada ih on potvrdi ili u slučaju da ih on odbije kada ih ponovo izglasaju dvije trećine članova Senata i Predstavničkog doma, prema pravilima i ograničenjima u slučaju zakonskog prijedloga.

Odjeljak 8. Kongres će imati pravo da uvodi i ubire poreze, carine, takse, trošarine, da plaća dugove i stara se o zajedničkoj odbrani i opštem blagostanju Sjedinjenih Država; sve carine, takse i trošarine biće jednoobrazne na cijelom području Sjedinjenih Država;

da zaključuje zajmove u ime Sjedinjenih Država;

da reguliše trgovinu sa stranim zemljama i između pojedinih država, kao i sa indijanskim plemenima;

da uspostavi jednoobrazna pravila o naturalizaciji i jednoobrazne zakone o bankrotstvu na cijelom području Sjedinjenih Država;

da kuje novac, određuje vrijednost toga novca i vrijednost inostranog novca, kao i da utvrđuje standarde težina i mjera;

da preuzima mjere za kažnjavanje falsifikovanja hartija od vrijednosti i novca u opticaju u Sjedinjenim Državama;

da ustanovljava poštanske urede i poštanske puteve;

da podstiče progres nauke i korisnih umjetnosti, obezbjeđujući piscima i pronalazačima na određeno vrijeme isključivo pravo na njihove spise i pronalaskе;

da osniva sudove niže od Vrhovnog suda;

da određuje i kažnjava gusarenje i krivična djela izvršena na otvorenom moru, kao i povrede međunarodnog prava;

da objavljuje rat, da izdaje dozvole za represalije i hvatanje neprijateljskih brodova i donosi propise o zapljeni na kopnu i na moru;

da skuplja i održava vojsku, ali nikakvo izdavanje sredstava u tu svrhu ne smije trajati duže od dvije godine;

da obrazuje i održava mornaricu;

da donosi propise o upravljanju i organizaciji kopnenih i pomorskih snaga;

da se stara o pozivanju milicije radi izvršenja zakona Unije, gušenju ustanaka i odbijanja invazije;

da se stara o organizovanju, opremi i disciplini milicije i o rukovođenju onim njenim dijelom koji može da bude korišten u službi Sjedinjenih Država, ostavljajući svakoj državi pravo postavljanja oficira i obučavanja milicije na način koji propiše Kongres;

da vrši isključivu zakonodavnu vlast u svim slučajevima bez razlike, nad distriktom (ne većim od deset kvadratnih milja), koji ustupanjem od strane neke države i prihvatanjem od strane Kongresa, postane sjedište vlade Sjedinjenih Država, te da vrši istu takvu vlast nad svim mjestima pribavljenim pristankom zakonodavnog tijela države u kojoj se ona nalaze za podizanje utvrđenja, spremišta, arsenala, dokova i drugih zgrada, i

da donosi zakone koji će biti potrebni i podobni za izvršenje navedenih ovlaštenja i svih drugih ovlaštenja koja ovaj Ustav daje vladi Sjedinjenih Država ili pojedinom resoru ili službenom licu.

Odjeljak 9. Seljenje ili useljavanje osoba koje neka od sada postojećih država nađe za shodno da primi, ne može biti zabranjeno od strane Kongresa prije 1808. godine, ali se može odrediti porez ili taksa na takvo useljavanje, sa iznosom ne većim od deset dolara po jednoj osobi.

Privilegija tužbe Habeas Corpus ne može biti ukinuta, osim u slučajevima pobune i invazije i kada to iziskuje javna bezbjednost.

Ne može se donositi nikakav zakon o oduzimanju imovine i lišavanju građanskih prava određenih lica (attainder), ni zakon sa povratnim dejstvom (ex post facto).

Ne može se razrezivati nikakav lični porez niti drugi neposredni porez ukoliko nisu u srazmjeri sa gore predviđenim popisom ili spiskom stanovnika.

Nikakav porez ili carina ne mogu se naplaćivati na predmete izvezene iz bilo koje države.

Nikakvo se prvenstvo bilo kakvim propisima o trgovini ili prihodima, ne može davati lukama jedne države nad lukama druge države; niti su brodovi koji plove u ili iz jedne države obavezni da ulaze, plaćaju pristanišnu taksu ili carine drugoj državi.

Nikakav novac se ne smije uzimati iz državne blagajne osim na osnovu kredita dodijeljenih zakonom, a redovan izvještaj i račun primanja i izdataka državnog novca biće objavljen s vremena na vrijeme.

Sjedinjene Države ne mogu dodjeljivati bilo kakvu plemićku titulu; i ni jedno lice koje u njima ima neku plaćenu službu ili mjesto od povjerenja ne može bez odobrenja Kongresa primati nikakav poklon, nagradu, zvanje ili titulu bilo koje vrste ni od kog kralja, vladara ili strane države.

Odjeljak 10. Ni jedna država ne može ulaziti ni u kakav ugovor, ni savez ili konfederaciju; ni izdavati dozvolu za represalije i za zarobljavanje neprijateljskih brodova, kovati novac, izdavati novčanice, priznavati bilo čemu drugom, sem zlatnom i srebrenom novcu, snagu zakonskog sredstva za plaćanje dugova; donositi zakone o oduzimanju imanja ili lišavanju građanskih prava određenih lica, ili zakon s povratnim dejstvom (ex post facto), ili zakon o smanjivanju ugovornih obaveza; dodjeljivati bilo kakve plemićke titule.

Ni jedna država ne može bez odobrenja Kongresa razrezivati nikakve dažbine ili carine na uvoz ili izvoz, sem onih koje mogu biti neophodno potrebne za izvršenje njenih zakona o nadzoru; a čist prihod od carine i dažbine koje bilo koja država razreže na uvoz i izvoz biće stavljene na

raspolaganje Blagajni Sjedinjenih Država; svi takvi zakoni su predmet revizije i kontrole od strane Kongresa.

Ni jedna država ne može bez odobrenja Kongresa uvesti dažbine na to-
nažu, držati vojsku ili ratne brodove u vrijeme mira, ulaziti u bilo kakve
sporazume ili ugovore s drugim državama ili stranim silama, niti stupati u
rat, osim u slučaju neposrednog napada na nju ili takve opasnosti koja ne
trpi odlaganje.

ČLAN II

Odjeljak 1. Izvršna vlast povjerava se Predsjedniku Sjedinjenih Država
Amerike. On će vršiti svoju dužnost za vrijeme od četiri godine i zajedno
sa potpredsjednikom, izabranim na isto vrijeme, birat će se na sljedeći
način.

Svaka država će imenovati, na način koji njeno zakonodavno tijelo odredi,
broj izbornika, jednak broju senatora i predstavnika na koji ta država ima
pravo u Kongresu; za izbornike se ne može imenovati ni jedan senator, niti
poslanik, niti osoba koja vrši neku državnu funkciju u Sjedinjenim Drža-
vama, bilo počasnu ili plaćenu.

Izbornici će se sastati u svojim državama i glasati tajno za dvije osobe, od
kijih bar jedna nije stanovnik iste države kao oni. Oni će sačiniti jednu li-
stu svih osoba za koje se glasalo, sa brojem glasova za svaku osobu; ta lista
će se potpisati, ovjeriti i zapečaćena dostaviti u sjedište vlade Sjedinje

nih Država, upućena predsjedniku Senata. Predsjednik Senata će, u prisu-
stvu Senata i Doma predstavnika, otvoriti sve liste, pa će se zatim glasovi
prebrojati. Osoba koja ima najveći broj glasova biće Predsjednik, ako taj
broj predstavlja većinu ukupnog broja imenovanih izbornika; a ako ih ima
više koji imaju većinu i jednak broj glasova, onda će predstavnički dom
odmah tajnim glasanjem izabrati jednoga od njih za Predsjednika; a ako
ni jedno lice nema većinu, onda između petorice sa najvećim brojem gla-
sova na listi, Predstavnički dom će na sličan način izabrati Predsjednika.
Ali, prilikom izbora Predsjednika, glasovi će se uzimati po državama, pri
čemu će predstavništvo svake države imati samo jedan glas; kvorum za

ovu svrhu sastojaće se od člana ili članova dvije trećine država, a za izbor će biti potrebna većina svih država. U svakom slučaju, osoba koja poslije izbora Predsjednika bude imala najveći broj glasova izbornika, biće potpredsjednik. Ali ako ostanu dvije ili više osoba koje imaju podjednak broj glasova, Senat će tajnim glasanjem između njih birati potpredsjednika.

Kongres može odrediti vrijeme biranja izbornika i dan kada će oni dati svoj glas; taj dan će biti isti na čitavom području Sjedinjenih Država.

Samo osoba koja je po rođenju građanin Sjedinjenih Država, ili je to u vrijeme donošenja ovog ustava, može biti birana za položaj Predsjednika; niko ne može biti biran za taj položaj ako nije napunio trideset pet godina života i ako nije četrnaest godina bio stanovnik Sjedinjenih Država.

U slučaju smjenjivanja Predsjednika sa dužnosti ili u slučaju njegove smrti, ostavke, nesposobnosti da vrši prava i obaveze vezane za ovu dužnost, ona će pripasti potpredsjedniku, a Kongres može zakonom odrediti proceduru u slučaju smjenjivanja, smrti, ostavke ili nesposobnosti Predsjednika i potpredsjednika, koje će službeno lice vršiti dužnost Predsjednika, pa će prema tome to službeno lice vršiti predsjedničku dužnost dok nesposobnost prestane ili dok se ne izabere novi Predsjednik.

Predsjednik će u određenim rokovima primati naknadu za svoju službu, a ona se ne može ni povećavati ni smanjivati u toku perioda za koji je on izabran; za to vrijeme on neće primati nikakvu drugu nagradu od Sjedinjenih Država ili od bilo koje države.

Prije stupanja na dužnost, on će položiti sljedeću zakletvu ili dati svečanu izjavu; "Svečano se zaklinjem (ili izjavljujem) da ću vjerno vršiti dužnost Predsjednika Sjedinjenih Država, i da ću najbolje što mogu čuvati, štiti i braniti Ustav Sjedinjenih Država".

Odjeljak 2. Predsjednik će biti Vrhovni komandant vojske i mornarice Sjedinjenih Država, kao i milicije pojedinih država kada ova bude pozvana u aktivnu službu Sjedinjenih Država; on može tražiti pismeno mišljenje od starješina svakog izvršnog resora, o svakom predmetu koji se odnosi na poslove njegove nadležnosti; on ima pravo da odlaže izvršenje kazni i daje

pomilovanja za krivična djela protiv Sjedinjenih Država, izuzev u slučajevima impeachmenta.

On ima pravo, uz mišljenje i pristanak Senata, da sklapa međunarodne ugovore, pod uslovom da dvije trećine prisutnih senatora da svoju saglasnost; on određuje i, uz mišljenje i pristanak Senata, imenuje ambasadore, druge diplomatske predstavnike i konzule, sudije Vrhovnog suda i sve druge službenike Sjedinjenih Država, za čije imenovanje nije u ovom Ustavu predviđen drugi način, a za koje će to odrediti zakonom, ali Kongres može zakonom povjeriti pravo imenovanja nižih službenika, kada nađe za shodno, na samog Predsjednika, na redovne sudove ili na starješine pojedinih grana državne uprave.

Predsjednik će imati pravo da popunjava ona mjesta koja se uprazne za vrijeme dok Senat ne zasjeda, dodjeljujući dužnosti kojima će isteći važnost krajem sljedećeg zasjedanja Kongresa.

Odjeljak 3. Predsjednik će s vremena na vrijeme obavještavati Kongres o stanju Unije i iznositi pred njega na razmatranje mjere koje bude smatrao potrebnim i pogodnim; on može u izvanrednim okolnostima sazvati oba doma ili bilo koji od njih, a u slučaju neslaganja između njih u pogledu vremena odlaganja zasjedanja, može odložiti zasjedanja za vrijeme koje smatra umjesnim; on će primati ambasadore i druge diplomatske predstavnike; on će se starati o tačnom izvršavanju zakona i povjeravaće položaje svim službenicima Sjedinjenih Država.

Odjeljak 4. Predsjednik, potpredsjednik i svi civilni službenici Sjedinjenih Država biće uklonjeni sa položaja u slučaju impeachment-a zbog izdaje, podmićivanja i drugih teških zločina i krivičnih djela.

ČLAN III

Odjeljak 1. Sudska vlast Sjedinjenih Država povjerava se jednom Vrhovnom sudu i onim nižim sudovima koje Kongres može s vremena na vrijeme ustanovljavati i osnivati. Sudije i Vrhovnog i nižih sudova, zadržaće svoja zvanja dokle god se dobro drže i u određenim rokovima dobijaće za

svoju službu naknadu koja se ne može smanjivati za vrijeme trajanja njihove službe.

Odjeljak 2. Sudska vlast će se prostirati na sve slučajeve, po zakonu i pravičnosti, koji proističu iz ovog Ustava, zakona Sjedinjenih Država i ugovora zaključenih ili koji će se zaključiti po njihovom ovlaštenju; na sve slučajeve koji se tiču ambasadora, drugih diplomatskih predstavnika i konzula; na sve slučajeve admiraliteta i pomorskog prava; na sporove u kojima su Sjedinjene Države stranka; na sporove između dvije ili više država; između jedne države i građana neke druge države; između građana raznih država; između građana iste države, koji polažu pravo na zemljište na osnovu koncesija dobijenih od drugih država; i između jedne države ili njenih građana i stranih država, građana ili podanika.

U svim slučajevima koji se tiču ambasadora i drugih diplomatskih predstavnika i konzula i u onima u kojima je neka država stranka, Vrhovni sud će suditi u prvom stepenu. U svim drugim, gore pomenutim slučajevima, Vrhovni sud će rješavati po žalbi, kako u pogledu primjene prava, tako i u pogledu činjenica, sa onim izuzecima i prema onim propisima koje Kongres donese.

Suđenje o svim krivičnim djelima, izuzev u slučajevima impeachment-a sudiće se uz učešće porote; ova suđenja će se održati u državi gdje su krivična djela izvršena; ako djelo nije izvršeno ni u jednoj državi, suđenje će se održati na onom mjestu ili mjestima koja Kongres zakonom odredi.

Odjeljak 3. Izdaja Sjedinjenih Država sastojće se jedino u pokretanju rata protiv njih ili u pristupanju njenim neprijateljima, pružanjem pomoći i podrške. Niko ne može biti osuđen za izdaju bez svjedočenja dva svjedoka o očitom djelu izdaje, ili bez priznanja na javnom pretresu pred sudom.

Kongres će imati vlast da propiše kaznu za izdaju, ali nikakva kazna zbog izdaje ne može pogađati potomke ili dovesti do oduzimanja imovine, osim za života osuđene osobe.

ČLAN IV

Odjeljak 1. Pridavaće se važnost i puna vjera u svakoj državi javnim aktima, ispravama i sudskim odlukama svake druge države. Kongres može opštim zakonima propisati način na kojiće se takvi akti, isprave i odluke dokazivati, kao i posljedice tog dokazivanja.

Odjeljak 2. Građani svake države imaju pravo na sve privilegije i imunitete građana drugih država. Osoba optužena u bilo kojoj državi za izdaju, veleizdaju ili neki drugi zločin, koja pobjegne od zakona, pa se nađe u drugoj državi, mora se predati na zahtjev izvršne vlasti države iz koje je pobjegla, da se privede u državu pod čije pravosuđe spada suđenje za njegov zločin.

Ni jedno lice koje je na obaveznoj službi ili radu u jednoj državi, na osnovu njenih zakona, a pobjegne u drugu državu, neće se na osnovu bilo kakvog zakona ili propisa u njoj moći osloboditi službe ili rada, nego će se predati na zahtjev stranke kojoj se takva služba ili rad mogu dugovati.

Odjeljak 3. Kongres može primati nove države u Uniju; ali ni jedna nova država se ne može osnovati, ni proglasiti na pravnom području bilo koje države; niti neka država može nastati spajanjem dvije ili više država, ili njihovih dijelova, bez saglasnosti zakonodavnih tijela država kao i Kongresa.

Kongres ima pravo da raspolaže teritorijom i imovinom Sjedinjenih Država i da o tome izdaje potrebna pravila i propise; i ništa se u ovom Ustavu ne smije tako tumačiti da ide na štetu bilo kakvog prava Sjedinjenih Država ili bilo koje države.

Odjeljak 4. Sjedinjene Države će garantovati svakoj državi u ovoj Uniji republikanski oblik vladavine; i štitit će svaku od njih od invazije, kao i, na zahtjev zakonodavnog tijela, odnosno izvršne vlasti (ako zakonodavno tijelo ne može da se sastane) od unutrašnjeg nasilja.

ČLAN V

Kad god dvije trećine oba doma budu smatrale za potrebno, Kongres će predložiti amandmane ovoga Ustava, ili na zahtjev zakonodavnih tijela dvije trećine država sazvaće Ustavotvornu skupštinu (convention) radi

predlaganja amandmana, koji će u oba slučaja biti punovažni u svakom pogledu, kao dio ovog Ustava, kad ih ratifikuju zakonodavna tijela tri čeg tvrtine država, ili ustavotvorne skupštine u tri četvrtine od njih prema tome da li je Kongres predložio jedan ili drugi način ratifikovanja; ipak nikakav amandman koji bi se donio prije godine 1808. ni u kome pogledu neće moći izmijeniti odredbe prvog i četvrtog stava u devetom odjeljku prvog člana; ni jedna država, bez pristanka, ne može biti lišena svog ravnopravnog glasa u Senatu.

ČLAN VI

Svi zajmovi i obaveze iz vremena prije usvajanja ovog Ustava, važiće za Sjedinjene Države pod ovim Ustavom kao i pod Konfederacijom.

Ovaj Ustav kao i oni zakoni Sjedinjenih Država koji će se od sada donositi, svi sklopljeni ugovori ili oni koji će biti sklopljeni u ime Sjedinjenih Država-biće vrhovni zakon zemlje; sudije u svakoj državi biće obavezni da ih poštuju, čak i u slučaju da time dolaze u sukob po bilo kom osnovu sa ustavom ili zakonom bilo koje države.

Ranije spomenuti senatori i predstavnici, članovi zakonodavnih tijela pojedinih država, kao i svi upravni sudski službenici kako Sjedinjenih Država, tako i pojedinih država, položiće zakletvu, ili dati svečanu izjavu kojom će se obavezati da će poštovati ovaj Ustav; nikakvo vjersko ubjeđenje neće se tražiti kao kvalifikacija ni za kakav položaj ili javnu službu u Sjedinjenim Državama.

ČLAN VII

Ratifikovanje od strane ustavotvornih skupština devet država biće dovoljno za stupanjnagu ovog Ustava kao zajedničkog za države koje ga budu ratifikovale.

Dato na Ustavotvornoj skupštini uz jednoglasni pristanak prisutnih država, a dana 17. septembra ljeta gospodnjeg 1787., dvanaestog ljeta nezavisnosti Sjedinjenih Država Amerike. Za potvrdu toga stavili smo svoje potpise.

APPENDIX II

ZAKON O PRAVIMA IZ 1791. GODINE (BILL OF RIGHTS)

AMANDMAN I

**Sloboda religije, govora i štampe.
Pravo na okupljanje i upućivanje peticija.**
(Ratifikovan 15. decembra 1791. godine)

Kongres ne može donositi nikakav zakon o ustanovljavanju državne religije, kao ni zakon koji zabranjuje slobodno ispovijedanje vjere; ni zakon koji ograničava slobodu govora ili štampe ili pravo naroda na mirne zborove i na upućivanje peticije vladi za ispravljanje nepravdi.

AMANDMAN II

Pravo na nošenje i držanje oružja.
(Ratifikovan 15. decembra 1791. godine)

Pošto je dobro organizovana milicija potrebna za bezbjednost slobodne države, ne smije se vrijeđati pravo naroda da drži i nosi oružje.

AMANDMAN III

Smještaj vojnika
(Ratifikovan 15. decembra 1791. godine)

U vrijeme mira, nijedan vojnik se ne smije nastaniti u privatnoj kući bez pristanka vlasnika, a u vrijeme rata samo onako kako to određuje zakon.

AMANDMAN IV

Pretraživanje ličnosti i nalozi za lišavanje slobode

(Ratifikovan 15. decembra 1791. godine)

Ne smije se neopravdanim pretresima i zapljenom vrijeđati pravo građana na bezbjednost ličnosti, stanova, hartija od vrijednosti, imovine i nalog za to neće se izdavati, osim u slučaju vjerovatnog osnova, potkrijepljenog zakletvom ili svečanom izjavom, uz tačan opis mjesta na kome treba izvršiti pretresanje lica ili stvari koje treba uzurpirati.

AMANDMAN V

Prava u krivičnim parnicama

(Ratifikovan 15. decembra 1791. godine)

Niko neće biti pozvan da odgovara za zločin ubistva ili za koju drugu vrstu zločina, osim na osnovu prijave ili optužbe velike porote, izuzev za krivična djela izvršena u vojsci, mornarici ili miliciji, i to za vrijeme službe u doba rata ili javne opasnosti; niko neće biti zbog istog krivičnog djela dvaput podvrgnut krivičnom postupku, niti će biti natjerivan u bilo kakvom krivičnom suđenju da svjedoči protiv samog sebe, niti lišen slobode i imovine bez propisanog zakonskog postupka; ne može se privatna svojina oduzeti u javnom interesu bez pravične naknade.

AMANDMAN VI

Pravo na pošteno suđenje

(Ratifikovan 15. decembra 1791. godine)

U svim krivičnim gonjenjima optuženi će uživati pravo na brzo i javno suđenje od strane nepristrasne porote države i oblasti u kojoj je krivično djelo izvršeno, a ta oblast će prethodno biti zakonom utvrđena, i optuženi će imati pravo da bude obaviješten o prirodi i osnovu optužbe, pravo da bude suočen sa svjedocima protiv sebe i da zahtijeva legalnim putem pozivanje svjedoka u svoju korist i pravo na pomoć savjetom u svojoj odbrani.

AMANDMAN VII

Prava u građanskim parnicama

(Ratifikovan 15. decembra 1791. godine)

U parnicama po common law-u, gdje sporna suma premašuje dvadeset dolara, ostaje pravo na suđenje sa porotom i nikakva činjenica koju porota ispita neće biti ponovo ispitivana pred bilo kojim sudom Sjedinjenih Država, osim u skladu sa pravilima common law-a.

AMANDMAN VIII

Kaucije, globe i kazne

(Ratifikovan 15. decembra 1791. godine)

Ne mogu se tražiti prekomjerna novčana jemstva, niti propisivati neumjerene novčane kazne, ni određivati surove i neobične kazne.

AMANDMAN IX

Prava namijenjena narodu

(Ratifikovan 15. decembra 1791. godine)

Nabrajanje u Ustavu izvjesnih prava ne smije se tumačiti tako da se ospore ili umanje druga prava koja je narod zadržao.

AMANDMAN X

Ovlaštenja data državama i narodu

(Ratifikovan 15. decembra 1791. godine)

Prava koja nisu ovim Ustavom data Sjedinjenim Državama, nisu uskraćena ni državama, ostavljena su svakoj pojedinoj državi ili narodu.

APPENDIX III

USTAVNI AMANDMANI 1798-1992

AMANDMAN XI

Tužbe protiv države

(Ratifikovan 7. februara 1795. a stupio na snagu 1798. godine)

Sudska vlast Sjedinjenih Država ne može se tumačiti tako da se proteže na bilo koji spor po pravu ili pravičnosti koji pokrenu ili nastave protiv jedne od Sjedinjenih Država građani druge države, odnosno građani ili podanici bilo koje strane države.

AMANDMAN XII

Izbor predsjednika i potpredsjednika

(Ratifikovan 15. juna 1804. godine)

Izbornici će se okupiti u svojim državama i tajno glasati za predsjednika i potpredsjednika, od kojih bar jedan neće biti stanovnik iste države kao oni; oni će na svojim glasačkim listićima navesti osobu za koju glasaju za predsjednika, a na posebnim listićima ime osobe za koju glasaju za potpredsjednika, i sačinice posebne spiskove svih osoba koje su dobile glasove za predsjednika i svih osoba koje su dobile glasove za potpredsjednika, sa brojem glasova koje je svaka osoba dobila: ove spiskove oni će potpisati i ovjeriti te zapečaćene, poslati u sjedište vlade Sjedinjenih Država, adresirane na predsjednika Senata: predsjednik Senata će, u prisustvu Senata i Predstavničkog doma, otvoriti sve potvrde i potom će glasovi biti

prebrojani. Osoba koja dobije najveći broj glasova za predsjednika postać predsjednik ako taj broj predstavlja većinu ukupnog broja imenovanih izbornika: ako ni jedna osoba nema takvu većinu, tada će između najviše tri osobe koje imaju najveći broj glasova na spisku, onih za koje se glasalo za predsjednika, Predstavnički dom odmah tajnim glasanjem izabrati predsjednika. Ali, prilikom izbora predsjednika glasovi se uzimaju po državama, s tim što predstavništvo svake države ima jedan glas; kvorum u ovu svrhu će sačinjavati član, odnosno članovi iz dvije trećine država, a većina svih država će biti neophodna za izbor. A ako Predstavnički dom, u slučaju da pravo izbora bude pripalo njemu, ne izabere predsjednika prije 4. marta sljedeće godine, tada će potpredsjednik vršiti dužnost predsjednika, isto kao i u slučaju smrti ili druge ustavne nesposobnosti predsjednika. Osoba koja ima najveći broj glasova za potpredsjednika postać potpredsjednik ako taj broj predstavlja većinu ukupnog broja imenovanih izbornika, a ako nijedna osoba nema takvu većinu, onda će između dvije osobe sa spiska koje su dobile najveći broj glasova, Senat izabrati potpredsjednika; kvorum u ovu svrhu će sačinjavati dvije trećine ukupnog broja senatora, a većina ukupnog broja će biti neophodna za izbor. Ali nijedno lice koje po Ustavu ne može da bude izabrano na dužnost predsjednika neće moći biti izabrano ni na dužnost potpredsjednika Sjedinjenih Država.

AMANDMAN XIII

Ukidanje ropstva

(Ratifikovan 6. decembra 1865. godine)

Odjeljak 1. U Sjedinjenim Državama, ili bilo kojem mjestu na koje se prostire njihova vlast neće postojati ropstvo ili prinudan rad osim kao kazna za krivično djelo za koje je počinitelj punovažno osuđen.

Odjeljak 2. Kongres je ovlašten da odgovarajućim zakonodavstvom osigura primjenu ovog člana.

AMANDMAN XIV

Gradanska prava

(Ratifikovan 9. jula 1868. godine)

Odjeljak 1. Sve osobe koje su rođene ili naturalizovane u Sjedinjenim Državama i koje potpadaju pod njihovu vlast, jesu državljani Sjedinjenih Država i države u kojoj su nastanjene. Ni jedna država ne može donijeti ili primjenjivati neki zakon kojim bi uskratila privilegije ili imunitete državljana Sjedinjenih Država, niti bilo koja država može lišiti neko lice života, slobode ili imovine bez zakonom propisanog postupka, niti bilo kom licu u granicama svoje vlasti odbiti jednaku zakonsku zaštitu.

Odjeljak 2. Predstavnici će biti raspoređeni između pojedinih država u skladu sa brojem njihovih stanovnika, računajući ukupan broj osoba u svakoj državi, isključujući Indijance koji ne plaćaju porez. Ali ako se pravo glasa na bilo kojim izborima na kojima se biraju izbornici za predsjednika ili potpredsjednika Sjedinjenih Država, predstavnici u Kongresu, izvršni ili sudski službenici države, ili članovi njenog zakonodavnog tijela, uskrati bilo kom muškom stanovniku države, koji je napunio dvadeset jednu godinu, i koji je državljanin Sjedinjenih Država, ili mu se na bilo koji način ograniči, izuzev zbog učešća u pobuni ili drugog zločina, osnov njegovog predstavnništva biće smanjen srazmjerno broju takvih državljana prema ukupnom broju muških državljana u toj državi koji su napunili dvadeset jednu godinu.

Odjeljak 3. Ni jedna osoba neće biti senator ili predstavnik u Kongresu, ili izbornik za predsjednika i potpredsjednika, niti vršiti bilo kakvu građansku ili vojnu službu Sjedinjenih Država ili bilo koje države, pošto je prethodno položila zakletvu, da će kao član Kongresa ili službenik Sjedinjenih Država, ili član zakonodavnog tijela neke države, kao izvršni ili sudski službenik neke države, poštovati Ustav Sjedinjenih Država, uzela učešća u ustanku ili pobuni protiv njih ili pružila pomoć ili podršku njihovim neprijateljima. Ali Kongres može dvotrećinskim glasanjem u svakom domu otkloniti ovakvu smetnju.

Odjeljak 4. Važenje javnog duga Sjedinjenih Država, odobrenog zakonom, uključujući dugove zaključene radi isplate penzija i nagrada za zasluge u ugušivanju otpora ili pobune, ne može biti dovedeno u pitanje. Ali niti Sjedinjene Države niti bilo koja država ne mogu preuzeti ili isplatiti bilo koji dug ili obavezu preuzetu u cilju pomoći ustanku ili pobuni protiv Sjedinjenih Država, niti ispuniti bilo kakav zahtjev zbog gubitka ili emancipacije bilo kog roba; svi takvi dugovi, obaveze i zahtjevi smatraće se nezakonitim i ništavnim.

Odjeljak 5. Kongres je ovlašten da odgovarajućim zakonodavstvom osigura primjenu ovog člana.

AMANDMAN XV

Pravo na glasanje afro-amerikanaca

(Ratifikovan 3. februara 1870. godine)

Odjeljak 1. Pravo glasa državljana Sjedinjenih Država, Sjedinjene Države niti bilo koja država ne mogu uskratiti ili ograničiti po osnovu rase, boje ili ranijeg ropskog položaja.

Odjeljak 2. Kongres je ovlašten da odgovarajućim zakonodavstvom osigura primjenu ovog člana.

AMANDMAN XVI

Porezi na dohodak

(Ratifikovan 3. februara 1913. godine)

Kongres je ovlašten da uvodi i ubire poreze na dohodak, bez obzira na izvor, bez raspodjele među pojedinim državama i bez obzira na bilo kakav popis i prebrojavanje.

AMANDMAN XVII

Neposredni izbor senatora

(Ratifikovan 8. aprila 1913. godine)

Senat Sjedinjenih Država će sačinjavati po dva senatora iz svake države koje izaberu njeni građani na šest godina, i svaki senator će imati jedan glas. Birači u svakoj državi će imati svojstva koja se zahtijevaju od birača za najbrojniji dom zakonodavnog tijela.

Kada se u predstavništvu bilo koje države u Senatu uprazni neko mjesto, izvršna vlast države će raspisati izbore za popunjavanje upražnjenog mjesta, s tim što zakonodavno tijelo države može ovlastiti izvršnu vlast države da izvrši privremeno imenovanje dok građani ne popune upražnjeno mjesto putem izbora, kako to zakonodavno tijelo odredi.

Ovaj amandman ne može biti tumačen tako da se odnosi na izbor ili trajanje mandata bilo kog senatora izabranog prije nego što amandman postane važeći dio Ustava.

AMANDMAN XVIII

Prohibicija alkohola

(Ratifikovan 16. januara 1919. godine, a ukinut je amandmanom XXI)

Odjeljak 1. Po isteku godine dana od ratifikacije ovog člana zabranjuje se, u svrhe lične potrošnje, proizvodnja, prodaja ili transport alkoholnih pića na području Sjedinjenih Država i svih teritorija pod njihovom vlašću, kao i uvoz u njih ili izvoz iz njih.

Odjeljak 2. Kongres i pojedine države ovlašteni su da odgovarajućim zakonodavstvom osiguraju primjenu ovog člana.

Odjeljak 3. Ovaj član neće se primjenjivati ako ga kao amandman Ustavu ne potvrde zakonodavna tijela pojedinih država, kako je to predviđeno Ustavom, u roku od sedam godina od dana kada ga Kongres podnese državama.

AMANDMAN XIX

Pravo na glasanje žena

(Ratifikovan 18. avgusta 1920. godine)

Pravo glasa državljana Sjedinjenih Država, Sjedinjene Države niti bilo koja država ne mogu uskratiti ili ograničiti po osnovu spola.

Kongres je ovlašten da odgovarajućim zakonodavstvom osigura primjenu ovog člana.

AMANDMAN XX

Mandati Predsjednika i Kongresa

(Ratifikovan 23. januara 1933. godine)

Odjeljak 1. Mandat predsjednika i potpredsjednika ističe u podne 20. januara, a mandat senatora i predstavnika u podne 3. januara onih godina kada bi ovi mandati istekli da ovaj član nije potvrđen; mandat njihovih nasljednika započinje tada.

Odjeljak 2. Kongres će se sastajati najmanje jedanput godišnje, i ovi sastanci će započinjati u podne 3. januara, ukoliko Kongres zakonom ne odredi neki drugi dan.

Odjeljak 3. Ako, do vremena utvrđenog za početak mandata predsjednika, izabrani predsjednik umre, izabrani potpredsjednik će postati predsjednik. Ako prije vremena utvrđenog za početak mandata, predsjednik nije izabran ili ako izabrani predsjednik prestane da ispunjava uslove, tada će izabrani potpredsjednik vršiti dužnost predsjednika dok predsjednik ne ispuni uslove; Kongres može zakonom regulisati slučaj kada ni izabrani predsjednik ni izabrani potpredsjednik ne ispunjavaju uslove, određujući ko će u takvoj situaciji vršiti dužnost predsjednika, ili način na koji će biti odabran onaj ko će vršiti tu dužnost i takvo lice će vršiti dužnost u skladu s tim dok predsjednik ili potpredsjednik ne ispune uslove.

Odjeljak 4. Kongres može zakonom regulisati kako će se postupati u slučaju smrti bilo koje osobe među kojima Predstavnički dom može izabrati

predsjednika kada pravo izbora pripada njemu, kao i u slučaju smrti bilo koje osobe među kojima Senat može izabrati predsjednika kada pravo izbora pripada njemu.

Odjeljak 5. Odjeljci 1. i 2. stupiće na snagu 15. oktobra koji slijedi potvrdi ovog člana.

Odjeljak 6. Ovaj član se neće primjenjivati ako ga kao amandman Ustava ne potvrde zakonodavna tijela tri četvrtine država u roku od sedam godina od dana kada ga Kongres podnese državama.

AMANDMAN XXI

Ukidanje prohibicije

(Ratifikovan 5. decembra 1933. godine)

Odjeljak 1. Ukida se XVIII član amandmana Ustava Sjedinjenih Država.

Odjeljak 2. Zabranjuje se transport ili uvoz u bilo koju državu, teritoriju ili posjed Sjedinjenih Država, u cilju isporuke ili upotrebe, alkoholnih pića, ukoliko se time vrijeđaju njihovi zakoni.

Odjeljak 3. Ovaj član se neće primjenjivati ako ga kao amandmani Ustavu ne potvrde konvencije pojedinih država, kako je to predviđeno Ustavom, u roku od sedam godina od dana kada ga Kongres podnese državama.

AMANDMAN XXII

Ograničavanje Predsjednika na dva mandata

(Ratifikovan 27. februara 1951. godine)

Odjeljak 1. Ni jedna osoba ne može biti izabrana na dužnost predsjednika više od dva puta, i ni jedna osoba koje je bila na dužnosti predsjednika, ili vršila dužnost predsjednika duže od dvije godine u toku mandata na koji je neka druga osoba bila izabrana za predsjednika može biti izabrana na dužnost predsjednika više od jedanput. Ali ovaj član se neće primjeniti na osobu koja se nalazila na dužnosti predsjednika kada je Kongres predložio ovaj član, niti će bilo koja osoba koja se može naći na dužnosti

predsjednika ili vršiti dužnost predsjednika u vrijeme kada ovaj član bude stupio na snagu spriječiti da se nalazi na dužnosti predsjednika ili vrši dužnost predsjednika za preostali dio mandata.

Odjeljak 2. Ovaj član se neće primjenjivati ukoliko ga kao amandman Ustavu ne potvrde zakonodavna tijela tri četvrtine država u roku od sedam godina od dana kada ga Kongres podnese državama.

AMANDMAN XXIII

Pravo glasanja u Distriktu Kolumbija

(Ratifikovan 29. marta 1961. godine)

Odjeljak 1. Distrikt u kome je sjedište vlade Sjedinjenih Država, će na način koji Kongres može utvrditi, imenovati onoliko izbornika predsjednika i potpredsjednika koliko iznosi ukupan broj senatora i predstavnika na koji bi distrikt bio ovlašten kada bi bio država, ali ni u kom slučaju ne više od države s najmanjim brojem stanovnika; oni će biti pridodati izbornicima koje imenuje države, ali će u svrhu izbora predsjednika i potpredsjednika biti smatrani izbornicima koje je imenovala država; oni će se okupiti u distriktu i ispuniti dužnosti predviđene XII članom.

Odjeljak 2. Kongres je ovlašten da odgovarajućim zakonodavstvom osigura primjenu ovog člana.

AMANDMAN XXIV

Oporezivanja glasova

(Ratifikovan 23. januara 1964. godine)

Odjeljak 1. Sjedinjene Države, niti bilo koja država, ne mogu zbog neplaćanja bilo kog biračkog ili drugog poreza uskratiti ili ograničiti pravo građana Sjedinjenih Država da glasaju na bilo kojim primarnim ili drugim izborima za predsjednika i potpredsjednika, za izbornike za predsjednika ili potpredsjednika, ili za senatore ili predstavnike u Kongresu.

Odjeljak 2. Kongres je ovlašten da odgovarajućim zakonodavstvom osigura primjenu ovog člana.

AMANDMAN XXV

Nemogućnost obavljanja predsjedničke funkcije i pitanje naslijeđivanja
(Ratifikovan 10. februara 1967. godine)

Odjeljak 1. U slučaju uklanjanja predsjednika sa dužnosti ili njegove smrti ili ostavke, potpredsjednik će postati predsjednik.

Odjeljak 2. Uvijek kada mjesto predsjednika bude upražnjeno, predsjednik će imenovati potpredsjednika koji će stupiti na dužnost po potvrđenoj većini glasova u oba doma Kongresa.

Odjeljak 3. Uvijek kada predsjednik uputi predsjedniku Senata *pro tempore* i predsjedniku Predstavničkog doma pismenu izjavu da nije u stanju da vrši prava i obaveze vezane za položaj, i sve dok ne uputi pismenu izjavu o protivnom, ova prava i obaveze će pripadati potpredsjedniku kao vršiocu dužnosti predsjednika.

Odjeljak 4. Uvijek kada potpredsjednik i većina rukovodioca izvršnih departmana bilo kojeg drugog tijela koje Kongres može zakonom odrediti, upute predsjedniku Senata *pro tempore* i predsjedniku Predstavničkog doma pismenu izjavu da predsjednik nije u stanju da vrši prava i obaveze vezane za položaj, potpredsjednik će odmah preuzeti prava i obaveze vezane za položaj kao vršilac dužnosti predsjednika.

Nakon toga, kada predsjednik uputi predsjedniku Senata *pro tempore* i predsjedniku Predstavničkog doma pismenu izjavu da više ne postoji nesposobnost, on će ponovo preuzeti prava i obaveze vezane za položaj, ukoliko potpredsjednik i većina bilo rukovodioca izvršnih departmana bilo drugog tijela koje Kongres može zakonom odrediti ne upute, u roku od četiri dana, predsjedniku Senata *pro tempore* i predsjedniku Predstavničkog doma pismenu izjavu da predsjednik nije u stanju da vrši prava i obaveze vezane za položaj. Kongres će bez odlaganja donijeti odluku sastajući se u ovom cilju, ukoliko već ne zasjeda, u roku od 48 sati. Ako Kongres, u roku od 21 dana po prijemu posljednje pismene izjave, odnosno, ako se ne nalazi u zasjedanju, u roku od 21 dana od kako je sazvan u zasjedanje, odluči dvotrećinskom većinom u oba doma da je predsjednik nesposoban da vrši

prava i obaveze vezane za položaj, potpredsjednik će nastaviti da vrši iste kao vršilac dužnosti predsjednika; u suprotnom slučaju, predsjednik će ponovo preuzeti prava i obaveze vezane za položaj.

AMANDMAN XXVI

Pravo glasanja osamnaestogodišnjaka

(Ratifikovan 1. jula 1971. godine)

Odjeljak 1. Sjedinjene Države, niti bilo koja država ne mogu, po osnovu godina starosti, uskratiti ili ograničiti pravo glasa državljana Sjedinjenih Država koji imaju 18 godina ili više.

Odjeljak 2. Kongres je ovlašten da odgovarajućim zakonodavstvom osigura primjenu ovog člana.

AMANDMAN XXVII

Lična primanja kongresmena

(Ratifikovan 7. maja 1992. godine)

Ni jedan zakon kojim se mijenjaju nadoknade za rad senatora i drugih predstavnika neće stupiti na snagu dok ne uslijedi novi izbor predstavnika.

LITERATURA

ENCIKLOPEDIJE

- Encyclopedia Americana, Vol. 7. (New York, Americana Corporation, 1963).
Encyclopaedia Britannica Vol. 3., 7, (London, Encyclopaedia Britannica, 1963).
Hrvatska Enciklopedija, 6 (Leksikografski Zavod, Zagreb, 2004).

KNJIGE

- Akhil Reed Amar, *America's Constitution – A Biography* (Random House, New York, 2005).
- Alpheus Thomas Mason, *The Supreme Court – Paladium of Freedom* (The University of Michigan Press, 1963).
- Bernard Schwartz, *A History of the Supreme Court* (Oxford University Press, New York, Oxford, 1993)
- E. Allan Fransworth, *An introduction to the Legal System of the United States* (Oxford University Press, 2010).
- Edin Halapić, *Kratki uvod u angloameričko pravo* (Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2019).
- Edin Halapić, *Vrhovni Sud Sjedinjenih Američkih Država (1790-2005)* (Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2015).
- Edward S. Corwin, *Total War and Constitution-Five Lectures Deliverd on the William W. Cook Foundation at the University of Michigan, March 1946* (Alfred A. Knopf, New York, 1947).
- Festić Raifa, *Opća historija države i prava* (Studentska štamparija Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 1998)
- Fikret Karčić, *Kompartivna pravna historija-drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje* (Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2012).
- Fikret Karčić, *Pravni tekstovi – Odabrani izvori za Opću historiju države i prava* (Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2004).

- Gary Hartman, Roy M. Mersky and Cindy L. Tate, *Landmarke Supreme Court Cases - The Most Influential Decisions of the Supreme Court of the United States* (Fact On File Inc, New York, 2004).
- Kermit L. Hall, *The Oxford Companion to American Law* (Oxford University Press, New York, 2002)
- Kermit L. Hall, *The Oxford Companion to the Supreme court of the United States* (Oxford University Press, New York, Oxford, 1992).
- Kermit L. Hall, Paul Filkeman, i James W. Ely, *American Legal History-Cases and Materials* (Oxford University Press, New York, London, 2005).
- Laurence H. Tribe, *American Constitutional Law* (The Foundation Press, INC, New York, 1978).
- Mard De Wolfe Howe, *The Garden and the Wilderness: Religion and Government in American Constitutional History* (University of Chicago Press, Chicago, 1965).
- Oliver Wendell Holmes Jr., *History of the Supreme Court of United States – Vol. XII* (Cambridge University Press, 2006).
- Oliver Wendell Holmes Jr., *The Common Law* (Dover Publishing, Inc., New York, 1991).
- Paul A. Lombardo, *Three Generations, No Imbeciles: Eugenics, The Supreme Court, and Buck v. Bell* (John Hopkins University Press, Baltimore, 2008).
- Peter Irons, *A People's History of the Supreme Court-The man and Women Whose Cases and Decisions Have Shaped Our Constitution* (Penguin Books, New York, 2006).
- Robert G. McCloskey, *The American Supreme Court* (The University of Chicago Press, Chicago, 2005).
- Rosko Paund, *Jurisprudencija – knjiga III* (JP Službeni list SRJ, Beograd, 2000).
- Thomas Brook, *Plessy v. Ferguson – A brief History with Documents* (Bedford/St. Martin's, Boston, New York, 1996).
- William S. Miller, *A Prime of American Courts* (Laongman, New York, 2005).

ČLANCI

- Allen Pusey, "Authorities Quarantine "Typhoid Mary" Malon, *ABA Journal*, Vol. 104., Issue 3 (2018).
- Alpheus Thomas Mason, "Extra-Judicial work for judges:The views of Chief Justice Stoun", *Harvard Law Review*, Vol. 67 (1953).

- Alessandra N. Rosales, “Excluding “Undesirable” Imigrants: Public Charge as Disability Discrimination”, *Michigan Law Review*, Vol. 119., Issue 7 (2021).
- Alexandra Minna Stern “Eugenics, sterilization, and historical memory in the United States”, *História, Ciências, Saúde – Manguinhos*, Vol. 23., Issue 1 (dic-iembre 2016).
- Anna Claire Rowlands, “The Lochner Court and the New Deal”, *Grove City College Journal of Law and Public Policy*, Vol. 12 (2021).
- Andrew Buttarro, “ *Ex Parte Quirin*: The Nazi Saboteur Case and the Tribunal Precedent”, *National Security Law Brieu*, Vol. 6 (2016), No. 4.
- Barry Cushman, “The Hughes Court and Constitutional Consultation”, *Journal of Supreme Court History*, Vol. I (1998).
- Barry Cushman, “Court-Packing and Compromise”, *Constitutional Commentary*, Vol. 29 (2013), Issue 3.
- Ben Horowitz, “A Shot in the Arm: What a Model Approach to Jacobson v. Massachusetts Means for Mandatory Vaccination During a Public Health Emergency”, *American University Review*, Vol.60., Issue 6 (2011).
- Bessie Blackburn, “Cited at Nurember: The American Eugenics Movement, its Influence Abroad, the *Buck v. Bell* Decision, and the Subsequent Bioethical Implications of the Holocaust”, *Bound Away: The Liberty Journal of History*, Vol. 4., Issue 1 (2021).
- Bethany M. Dzielski, “Schenk v. United States: A Clear and Present Danger to the First Amendment”, *Grove City College Journal of Law&Public Policy*, Vol. 54 (2014), Issue 1.
- Brett Barnet, “History Rhymes – A Comparative Analysis of the United States’ Use of Military Commissions and the United Kingdom’S Use of Diplock Courts”, *University of Illinois Law Review*, Vol. 2014 (2014), No. 5.
- Bruce Ackerman, “The Emergency Constitution”, *Journal of Constitutional Law*, Vol. 2020 (2020), Issue 1.
- Corinna Barrett Lain, “Three Supreme Court “Failures” and a Story of Supreme Court Success”, *Vanderbilt Law Review*, Vol. 69., Issue 4 (2016).
- Charles A. Leonard, “A Revolutions Runs Wild: Mr. Justice Robert’s Last Four Years on the Supreme Court”, *Yearbook: Supreme Court Historical Society*.
- Charles J. Tabb, “ The Bankruptcy Clause, the Fifth Amendment, and the Limited Rights of secured creditors in Bankruptcy”, *University of Illinois Law Review*, No. 2. (2015).

- Christopher Richins, "Jacobson Revisited: An Argument for Strict Judicial Scrutiny of Compulsory Vaccination", *The Journal of Legal Medicine*, Vol. 32., Issue 4 (octobar-decembar 2011).
- D. Carolina Núñez, "Dark Matter in Law", *Boston College Law Review*, Vol. 62., Issue 5 (2021).
- Daniel A. Crane, "Debunking *Humphrey's Executor*", *The George Washington Law Review*, Vol. 83 (2015).
- David E. Bernstein, "*Plessy* versus *Lochner*: *The Berea College Case*", *Journal of Supreme Court History*, Vol. 25., Issue 1 (2000).
- David A. Strauss, "Is *Carolene Product* Obsolete?", *University of Illinois Law Review*, Vol. 2010 (2010), No.4.
- Dean Masaru Hashimoto, "The Legacy of *Korematsy v. United States*: A Dangerous Narrative Retold", *UCLA Asian Pacific American Law Journal*, Vol. 4 (1996).
- Donald L. Drakeman, "Everson v. Board of Education and the Quest for the Historical Establishmen Clause", *The American Journal of Legal History*, Vol. 49., No. 2 (2007).
- Dorit Rubinstein Reiss, "Litigating Alternative Facts: School Vaccine Mandates in the Court", *Journal of Constitutional Law*, Vol. 21., Issue 1 (2018).
- Douglas Laycock, "The Clear and Present Danger Test", *Journal of Supreme Court History*, Vol. 25 (2000), Issue 2.
- Edin Halapić, "Uloga sudova u procesu ukidanja rasne diskriminacije u SAD-u", *Pravna Misao*, br.7-8 (2019).
- Edin Halapić, "Scott v. Sandford (1857) (Status Afroamerikanaca)", *Pregled: Časopis za društvena pitanja*, 2018 (LIX), br. 2.
- Edin Halapić, "Roe v. Wade (1973)", *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, br. LIX (2016).
- Edin Halapić, "Doktrina sudske kontrole (Judicial Review)- *Marbury v. Madison*", *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, LVI (2013).
- Edward S. Corwin "Supreme Court and Fourteenth Amendment", *Michigan Law Review*, Vol. 7., Issue 8 (1908-1909).
- Elise B. Adams, "Voluntary Sterilization of Inmates for Reduced Prison Sentences", *Duke Journal of Gender Law & Policy*, Vol. 26 (2018).
- Elizabeth Zoller "The United States Supreme Court and the Freedom of Expression", *Indiana Law Review*, Vol. 84 (2009).

- Eric L. Muller, “*Korematsu, Hirabayashi and Secon Monster*”, *Texas Law Review*, Vol. 98 (2020), Issue 4.
- Erwin, S. Surrencey, “The courts in the American colonies”, *The American Journal of Legal History*, Vol. 11 (1967).
- Eugene V. Rostow, “The Japanese American Cases- A Disaster”, *The Yale Law Journal*, Vol. 54 (1945), No. 3.
- Geoffrey R. Stone, “The Origins of the Espionage Act of 1917: Was Judge Learned Hand’s Understanding of the Act Defensible?”, *Arizona State Law Journal*, Vol. 50 (2018), Issue 3.
- Glenn Sulmasy, “*Ex Parte Quirin* and Military Commissions Under the Obama Administration”, *University of Toledo Law Review*, Vol. 41 (2010).
- G. Cullom Davis, “The Transformation of the Federal Trade Commission, 1914-1929”, *The Mississippi Valley Historical Review*, Vol. 49., No. 3 (1962).
- George H. Rohé, “Adress in State Medicine, Recent Advances in Preventative Medicine”, *Journal of the American Medical Association (JAMA)*, Vol. IX., No. 1 (1887).
- Heidi J. Larson, J. Stephen Morrison and Katherine E. Bliss, “Why Vaccine Confidence Matters to National Security” objavljeno od strane Centar for Strategic and International Studies (CSIS) 2021.
- Harry Kalven Jr., “Ernst Freund and the First Amendment Tradition – Professor Ernst Freund and *Debs v. United States*“ *The University of Chicago Law Review*, Vol.40 (1975), No. 2.
- James H. Hutson “ Thomas Jefferson’s Letter to the Dunbury Baptists: A Controversy Rejoined”, *The William and Mary Quarterly*, Vol. 56., No. 4 (1999).
- James A. Tobey, “Public Health and the United States Supreme Court”, *American Bar Association Journal*, Vol. 11., No. 11 (1925).
- Jimmy Gurule “Introductory Note to U.S. Supreme Court: Holder v. Humanitarian Law Project”, *International Legal Materials*, Vol. 49 (2010), Issue 5.
- John Yooo “Franklin Roosevelt and Presidential Power”, *Chapman Law Review*, Vol. 21 (2018), No. 1.
- Justin Driver, “Supreme Court as Bad Teacher”, *Univeristy of Pennsylvania Law Review*, Vol. 169., No. 5 (2021).
- Karen Korematsu, “Fred Korematssu’s Story”, rad je objavljen na internet adresi Fred Korematsu Instituta.
- Keith E. Whittington “ The Myth of the Nondelegation Doctrine”, *University of Pennsylvania Law Review*, Vol 165, No. 2 (2017).

- Kelly S. Culpepper, "Bioterrorism and the Legal Ramifications of Preventive and Containment Measures", *Quinnipiac Helath Law*, Vol. 12., Issue 2 (2008/09).
- Kevin E. Grady, "Review of Three Generations, No Imbeciles: Eugenics, the Supreme Court, and *Buck v. Bell*", *Georgia State University Law Review*, Vol. 26., Issue 6 (2010). Citirano po Paul A. Lombard (2008).
- Kris Miccio, "Im-be-ciles: The Supreme Court, American Eugenics and the Sterilisation of Carrie Buck", *JOTWELL: The Journal of Things We Like*, Vol. 2016.
- Lochlan F. Shelfer, "Special Juries in the Supreme court", *Yale Law Journal*, Vol. 123 (2013), Issue 1.
- Louis Fisher, "Detention and Military Trial of Suspected Terrorists: Streching Presidential Power", *Journal of National Security Law&Policy*, Vol. 2 (2006), Issue 1.
- Louis Fisher, "Military Commissions: Problem of Authority and Practice", *Boston University International Law Journal*, Vol. 24 (2006), Issue 1.
- Louise Weinber, "Unlikely Beginning of Modern Constitutional Thought", *Journal of Constitutional Law*, Vol. 15 (2012), Issue 1.
- Maureen Johnson, "Separate but (un)equal: Why istitutionalized *anti-racism* is the answer to the never-ending cycle of *Plessy v. Ferguson* " *University of Richman Law Review*, Vol 53 (2018).
- Melissa Murray, "Race-Ing *Roe*: Reproductive Justice, Racial Justice, and the Battle for *Roe v. Wade*" *Harvard Law Review*, Vol. 134., Issue 6. (2021).
- Michael R. Belknap, "The Supreme court goes to Wal: The Meaning and Implications of the Nazi Saboteur Case", *Military Law Review*, Vol. 89 (1980).
- Mustafa Imamović, "Ustav i povijesni kompromis-primjer SAD", *Pravna misao – časopis za pravnu teoriju i praksu*, br. 3-4., XXII (1991).
- Nathan B. Oman, "Natural Law and the Rethoric of Empire: *Reynolds v. United States*, Polygamy, adn Imperialisam", *Washington University Review*, Vol. 21 (2017).
- Oscar Riddle, "Biographical Memoir of Charles Benedict Devenport 1866-1944", *National Academy of Science of The United States of America*, Vol. XXV-Fourth Memoir (1947).
- Paul A. Lombardo, "Medicine, Eugenics, and the Supreme court: From Coercive Sterilization to Reproductive Freedom", *Journal of Centemporary Health Law & Policy*, Vol. 13., Issue 1 (1996).
- Paul A. Lombardo, "Disability, Eugenics, and the Culture Wars", *Saint Louis University Journal of Health Law & Policy*, Vol 2., Issue 1 (2008).

- Peter C. Canellos, "The Surprisingly Strong Supreme Court Precedent Supporting Vaccine Mandates", časopis *Politico* izdanje od 09.08.2021. godine.
- Polly J. Price, "Epidemics, Outsiders, and Local Protection: Federalism Theater in the Era of the Shotgun Quarantine", *Journal of Constitutional Law*, Vol. 19., Issue 2 (2016).
- Raifa Festić, "Nešto o nastanku sudova u engleskim kolonijama u Sjevernoj Americi, *Godišnjak pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu*, XXVII (1980).
- Ralph R. Fuchs, "A Postscript – The Schechter Case", *St. Louis Law Review*, Vol. XX (1935), No. 4.
- Richard A. Dean, "*Trump v. Hawaii* is *Korematsy* All Over Again", *George Mason University Civil Rights Law Journal*, Vol. 29 (2019), Issue 2.
- Ronald J. Krotoszynski Jr., "The Clear and Present Dangers of the Clear and Present Danger Test", *SMU Law Review*, Vol. 72 (2019), Issue 3.
- Russell Fowler, "Black Monday and the Court-Packing Plan", *Tennessee Bar Journal*, Vol. 57 (2021), No. 2.
- Russel W. Galloway, Jr, "The Supreme Court Since 1937", *Santa Clara Law Review*, Vol. 24 (1984).
- Sarah Barringer, "Free" Religion and "Captive" Schools: Protestants, Catholics and Education, 1945-1965", *DePaul Law Review*, Vol 56. (2007).
- Sarah Riva, "The Coldest of All? Lloyd Gaines and the African Amerikan Struggle for Higher Education in Missouri", *Western Legal History - The Journal of the Ninth Judicial Circuit Historical Society*, Vol. 23., No.1 (2010).
- Thomas Halper, "Justice Holmes and the Question of Race", *British Journal o American Legal Studies*, Vol 10., Issue 2 (2020).
- Vinay Harpalani, "Can "Asian" Truly Be Americans?", *Washington and Lee Journal of Civil Rights and Social Justice*, Vol. 27., Issue 2 (2021).
- Wendy E. Parmet, "From Slaughter-House to *Lochner*: The Rise and Fall of the Constitutionalization of Public Health", *The American Journal of Legal History*, Vol 40., Issue 4 (1996).
- William E. Leuchtenburg, "A Klansman Joins the Court: The Appointment of Hugo L. Black", *The University of Chicago Law Review*, Vol. 41 (1973), No. 1.
- William E. Kovacic, Marc Winerman, "The Federal Trade Commision as an Independent Agency: Autonomy, Legitimacy, and Effectiveness", *Iowa Law Review*, Vol. 100 (2015).
- William F. Shughart II, "Bending before the Storm the U.S. Supreme Court in Economic Crisis, 1935-1937", *The Independent Review*, Vol. 9., No. 1 (2004).

Čast mi je recenzirati rukopis „Tendencije Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u prvoj polovini XX vijeka“, autora profesora dr. Edina Halapića. Rukopis je napisan na 141 stranici i pisan je pismom Times New Roman, font 12, prored 1,5. Rukopis je obuhvatio kratki osvrt na sudski sistem Sjedinjenih Američkih Država, nastanak Vrhovnog suda i sudskih doktrina i praksu suda tokom prve polovine XX vijeka. Tendencija Vrhovnog suda je hronološki i sistematski prikazana kroz devet naslova. Unutar spomenutih naslova autor je obradio petnaest presuda koje se smatraju najznačajnijim presudama Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u prvoj polovini XX vijeka.

Ovaj rukopis pisan je preciznim, jasnim i razumljivim stilom i pogodan je za korištenje na prvom i drugom ciklusu studija. Rukopis se temelji na vrlo relevantnim izvorima (enciklopedije, knjige i članci). Literatura obuhvata recentne naslove na južno-slavenskim jezicima i djelima stranih autora.

Obzirom na koncept rukopisa, sistematizaciju i način izlaganja, preporučujem ga za štampu u izdanju Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Prof. dr. Enes Durmišević

Tema knjige je jasno izražena u naslovu, i zanimljiva i relevantna sa aspekta istorijskopravne nauke.

Tekst je dobro struktuiran. Knjiga se sastoji iz uvoda i devet poglavlja. U okviru prvog poglavlja dat je opšti prikaz sudskog sistema Sjedinjenih Američkih Država. Drugo poglavlje posvećeno je nastanku Vrhovnog suda SAD. U okviru preostalih sedam poglavlja autor analizira po hronološkom redoslijedu različite faze razvoja sudske doktrine i prakse Vrhovnog suda SAD u toku prve polovine XX vijeka. Na kraju su u okviru dodatka knjizi dati najvažniji izvori, kao i popis korišćene literature.

Tekst je pisan razumljivim i jednostavnim stilom, uz korištenje adekvatne naučne aparature. Zaključci su originalni i jasno formulisani, zasnovani na izvornom naučnom istraživanju i potkrepljeni citatima relevantnih izvora i literature.

Knjiga “Tendencije Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država u prvoj polovini XX vijeka”, profesora Dr Edina Halapića predstavlja važan doprinos bosanskohercegovačkoj i južnoslovenskoj istorijskopravnoj nauci. Mogla bi biti od koristi kako naučnicima koji se bave ovom oblašću, tako i studentima. U skladu s time sa zadovoljstvom je preporučujemo za objavljivanje.

Prof. dr. Samir Aličić

